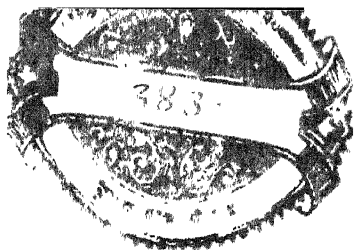

383

—* ఓం. *—

(౦)

ఇప్పటి కెనిమిదేండ్ల క్రిందట నా పెద్దమామగారయిన బ్రహ్మశ్రీ గోర్జపల్లె శంకరశాస్త్రులవారు నాతో మాటలాడుచుండునపుడు ప్రస్తావవశమున నొక శ్లోకము చెప్పినారు. ఆశ్లోక మెచ్చటిదని ప్రశ్నింప నగస్త్యభారతములోనిదనియు తమచిన్నతనంబున బాలురెల్లరు దానిఁ బాఠముగఁ జదువుచుండిరనియు చెప్పినారు. అందుపైన నేను చెన్నపట్టణమునకు వ్రాసి పన్నెండు సర్గల గ్రంథము వ్రాయించి తెప్పించితిని. వచ్చిన గ్రంథములోఁ దప్పులుంటయెగాక కొన్ని శ్లోకములు లేకయుఁ గొన్ని శ్లోకములలో నొక్కొకటి రెండు చరణములు లేకయుండినవి. వానిని నాంధ్రీకరించుట కష్టమని యెంచి శ్లోకాభిప్రాయంబు వచ్చినఁ జాలునని యెంచి యాఱుసర్గ లాంధ్రీకరించితిని. చక్కని ప్రతి దొరకనందువలన మిగిలిన భాగమాంధ్రీకరించుటకు నిష్టములేక మానితిని. శుద్ధప్రతి [illegible] లో నుంచు నా మిత్రులకు వ్రాసినాడను. మూలమునందు శ్లోకములు లేని చోట నేను గొన్ని పద్యములు కూర్చి సందర్భము పూరణముల నొనర్చినాను. కొన్ని శ్లోకములు చంపూభారతమునుండియు గొన్ని శ్లోకములు [illegible] యొక్క బాలభారతమునుండియు నాంధ్రీకరించినాడను. అవియెట్టివనిన

ప్రథమాశ్వాసములోని పద్యములు ౨, ౫, ౭, ౧౭, ౭౭ అగు [illegible] బాలభారతమునుండియు

ప్రథమాశ్వాసములోని పద్యములు ౧౨౩, ౧౨౪, ౧౨౫, ౧౩౬, ౧౩౭ పద్యములున్ను

ద్వితీయాశ్వాసములోని ౪, ౧౫౬ పద్యములున్ను
తృతీయాశ్వాసములోని ౧౨౭, ౧౪౬, ౧౬౦ పద్యములున్ను చంపూభారతము నుండియు నాంధ్రీకరింపఁబడినవి.

(2) నావద్దనుండు పుస్తకములో "అగస్త్య కృతబాలభారత" మనియున్నది. ఈయగస్త్యు లెవరయినది వీరితండ్రి యెవరయినది తెలియకయున్నది, ఈవివరములు చక్కఁగశోధించి ముందువ్రాయ యత్నించినాను.

(3) పూర్వకాలపు సంస్కృత మహాకవులశ్లోకముల నాంధ్రీకరించు వారక్షరక్షరమున్ను ప్రతివాక్యమున్ను నాంధ్రీకరించుటకంటెను శ్లోకాభిప్రాయంబు చక్కఁగఁదెలియు లాగొనరించినఁ జాలునని నాయభిప్రాయంబు. ఈవిషయంబున ఫ్రాన్సుదేశపు మహాకవి "బోయిలో" అనునతని తాత్పర్యవాక్యజాలములను బాలింగుబ్రోకను యింగ్లీషుపండితుఁడీ క్రిందవివరించినరీతి వ్రాసినాడు.

"To translate survilely into modern language an ancient author, phrase by phrase, and word by word, is preposterous: nothing can be more unlike the original than such a copy"

(4) నాపద్యములందు సంస్కృత శ్లోకాభిప్రాయంబుచక్కఁగ వెలివడకయుండినచో నట్టివానిని బండితులగువారు నాపైఁగరుణఁబూని తెలిపినయెడల వానిని మరల నొకతూరి గమనించి చూచి సంస్కరించెదను.

(5) నావంశానుక్రమణిక వ్యాఖ్యానకర్తలని జగత్ప్రసిద్ధిఁగాంచిన కోలాచల మల్లినాథసూరిగారినుండి యాంధ్రమునఁ బద్యరూపముగాను ఆంగ్లేయభాషను గద్యరూపముగాను వ్రాయఁబడినది.

21 జూ— 1908 [illegible]

HISTORY OF KOLACHALAM FAMILY

FROM

Mallinatha Suri the Great Commentator.

Mr. K. P. Trivedi, Professor of Oriental Languages, Elphinston and Deccan Colleges, asked me in 1901 for certain information regarding the great commentator, Kolachala Mallinatha Suri. I wrote to him in reply that Mallinatha Suri was my ancestor and the other particulars regarding him were not known and that I would collect and furnish him with them. I thought then that the traditional family information I then had, was of little avail till substantiated by some authentic record. A long and patient research has put me in possession of information beyond all manner of doubt in all respects but one which, however, is supplied by me as I gathered it from reliable sources.

2. All my efforts to fix the exact limits of each man's life between my great ancestor and me, proved futile. However, this long research has enabled me to calculate the probable time of their existence.

3. Professor Trivedi, in his preface to Ekavali, places Mallinatha Suri towards the end of the fourteenth century. The reasons given by him for fixing that period will equally hold good even when we place him in the middle of the fifteenth century or still later. However, I place before the reader certain information which would rather enable him to fix the period somewhere in the fifteenth century. The great king "*Pratapa Rudra*" who reigned over Orissa, Telingana and other Provinces, died

about A.D. 1320. *Vidyadhara*, a great Sanscrit scholar, wrote "Prataparudria" in praise of him. It is not known, and it cannot be gathered from the book, whether that Sanscrit scholar wrote it during his life-time or after. He is also the author of Ekavali, a book on poetics. Mallinatha Suri is a commentator of the latter book (Ekavali) while his second son Kumaraswamy Somayaji is the commentator of the former (Prataparudria). Somayaji, in his commentary, informs us that himself and Peddi Bhatta are the two sons of Mallinatha Suri, and that he read under his elder brother Peddi Bhatta. Later on, he also says that there was *formerly* a great scholar by name Vidyadhara who collected all gems in literature. This would lead one to infer that Vidyadhara lived long before Somayajulu. Kumaraswamy Somayajulu had a son by name Malliswamy Somayajulu. This sonship of Malliswamy Somayajulu to the commentator Kumaraswamy though at present traditional, was, I am reliably informed, borne out by a record—a gift deed—which is now lost. A close relation of us who died last year aged 92 informed me that the village of Oolur in the Bellary Taluk was granted as Agraharam to Malliswamy Somayajulu and his own ancestors by the famous Krishna Deva Raya by a deed of gift—which deed had been in his possession, when some fifty years ago the Collector of Bellary who collected all such deeds, took it from him and did not return it. This information substantiates what I have heard already and I have no reason to doubt it, as it proceeded from an aged gentleman who renounced his wordly concerns and was a Sunniasi. His sons and grandsons are still alive in Oolur.

Taking the above for a fact and taking also into consideration that the famous king Krishna Deva Raya died about the year 1530, we may safely infer that Kumara-

swamy Somayajulu lived during the latter half of the fifteenth century, and his father Mallinatha Suri the great commentator in the first half of that century. Further, we have got the following record to show that Kolachela Sarvadeva Somayajulu son of the above Malliswamy Somayajulu was living and was taken as one of the four Yajamanas of Oolur in 1564.

The following is a free English translation of the record alluded to above. This is dated S. S. 1486 *corresponding to A. D.* 1564.

THE AGREEMENT RELATING TO THE PRAYASCHIT IN THE AGRAHARAM.

"The unanimous agreement written by the educated portion of the Oolur Agraharam on the 5th day of the bright fortnight in the month of Sravana in the year Krodha, 1486 of the era of Salivahana, relating to the ceremonials (rituals), customs and Prayaschit :—In all matters like the rituals, customs, Prayaschit and income, the course should be decided by a select body composed of (1) Sarvadeva Somayajulu, son of Kolachela Malliswamy Somayajulu (2) Thimmavadhanulu son of Yagneswara Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagnanarayana and (4) Sarvadeva Somayajulu son of Yayavaram Maheswarabhattu, Kurnam of Oolur. If any of these four is absent, no decision is valid without the knowledge of the absentee. This decision is binding on all. The community should not make any decision in matters relating to the rituals, customs, Prayaschit and others, without these four men.

Assented by (1) Kolachela Somayajulu (2) Oolur Kurnam Yayavaram Sarvadeva Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagneswara Somayajulu (4) Thimmayya son of Yagnanarayana Deekshathulu.

committee. A violation of this agreement will be punished by exclusion from *Swasthi* and *Punyahavachanam*.

This is written by Oolur Kurnam Sarvadeva Somayajulu son of Maheswarabhattu, and attested by 25 Brahmins."

4. The above Sarvadeva Somayajulu had a son by name Malli Seshadri Deekshit. In the latter's life, the village of Oolur was snatched away from its possessors during the anarchy that prevailed after the battle of Talikota in 1564, but the great scholar Deekshita recovered it from Hundi Hanumappa Naik, Poligar of Anantapur. C. P. Browne, in his annals of Handeh Anantapur, mentions that a tract west of Bellary was granted to the above Poligar in 1569 and that he died in 1582. Therefore, our ancestor Deekshit must have recovered the village of Oolur, between 1569 and 1582.

5. Deekshit's son was Malli Suria Narayana. During his life-time there were disputes between him and other learned men about the Yajamaniam (head-membership) of the village and the matter was referred to the then reigning king of Anegundi and his decision that some others also along with Malli Suria Narayana were the Yajamanas of the village, is still in the possession of the heirs of the old Sunniasi referred to in para 3. He and his son Bhaskar Bhat left the village in disgust and settled in Jantakal, a village on the other side of the Tungabhadra in the Nizam's dominions, where also the family owned lands. His grandson Vencatarama Deekshit was a great scholar and acquired landed property in Gajendragada, a native state in the Dharwar District and settled there till his death in the 98th year of his age. He left three sons Subba Sastri my grand father, and Bhaskara Sastri. Of these Subba Sastry was an eminent and far-famed pundit. He wa

invited to the *Yagam* performed by the celebrated Chidambar Deekshit of Naragunda in the Dharwar District in the Bombay Presidency. He described in verse the Yagna at which he was present and received a great reward. Chidambar Deekshit introduced Subba Sastry to the great "*Chendu Lal*" his pupil and the *Vazier* of the Nizam, who did not take long to recognise his great scholarship and gave him the Jaghir of "*Chukankal*" near Koppal on the western side of the Tungabhadra. This Jaghir is still in the possession of my famly. He wrote many books in Sanscrit and I am doing all I can, to collect them with the double object of publishing that eminent scholar's works and of gathering such family references as are likely to be found therein. He renounced the world entering on the fourth Asrama and lived the life of a religious recluse in Gajendragada for about twenty years. His Samadhi (tomb) in that place is till to-day frequented by many.

6. As the family properties were lying scattered in the Presidencies of Bombay and Madras and in the Nizam's Dominions, Subba Sastry left his younger brothers in different places to manage them. Thus Gangadhara Sastry, my grand father, settled in Kamalapur near the famous Hampi to look after the landed property there and in the villages of Oolur, Pandipad, Kadarampoor, Anegundi, Siddammanahalli and Rampuram and other places. After him my father, Setupati Sastri, lived in Kamalapur continuing his father's work. He was the minister of Sree Thrumala Deva Rayalu, Rajha of Anegundi and died in Kamalapur in 1863. On his death my brother-in-law Mr. Tinnevalli Komaraswamy Iyah of Bellary brought my elder brother K. Vencata Rao, and me subsequently, to Bellary for English education and it is to his affectionate care that we brothers owe our Education and present position.

7. Professor Trivedi on page 29 of his preface to

Ekavali, writes it as a tradition that Kolachela was a village owned by a mighty Zamindar in the fourteenth or the fifteenth century. This may probably be true and I attach to it another traditional incident in my knowledge. The ancestors of Mallinatha Suri had, it appears, lived in Pandipad a small village near Oolur. They were known as *Pandipadu* people. Pandipadu in Telugu is called Hundihalu in Canarese. As these names mean a place for hogs Mallinatha Suri converted the term into Sanscrit "*Kolachela*" and he and his descendants have been since known as Kolachela people. My family has got an Inam land in Pandipad. How the name was further altered into Kolacherla is not known to me. I find in one or two books only, the family name appearing as Kolacherla.

8. In conclusion I express my gratitude to Professor Trivedi for setting me in motion to find out who I am and whence I came.

K. SREENIVASA RAO.

శ్రీ

కోలాచలవంశానుక్రమము

మ॥ ఋషివర్గప్రథితాగ్రగణ్యుఁడు ధరిత్రీరక్షణార్థంబువై
దుపిచే రాముని వేఁడి భూతలము సంతోషంబుగాఁ గొంచుఁగి
ల్బిషముల్ ద్రోసినవాఁడు దేవతతికిన్ వీడైనవాఁడంగజ
ద్విషసమ్మాన్యుఁడు కశ్యపర్షి యగుఁగాదే! వారిగోత్రంబునన్॥

॥శా॥ శ్రీమన్నైగమ వర్గమార్గ విహరచ్చిద్వ్యగ్రధీనాథుఁడై
శ్రీమంతుండయి, సర్వగణ్యసుగుణ శ్రీనాథుఁడై, వావద
త్స్వామీతి ప్రతిపంథి బంధదవగంధామంధనాథుండునై
ఖ్యామద్ఖ్యాతిని మల్లినాథుఁడవనిన్ భాసిల్లె సన్నాథుఁడై.

మ॥ ఘనసౌవర్ణతనూవిరాజిత, యలంకారాఢ్య, సన్మాధురీ
ణనవాలాప, గుణాభిరామ, బుధగణ్యప్రౌఢసద్వృత్తి, మా
న్య, నవీనోపమ గాళిదాసకృతికన్యన్, స్వీయసంజీవినిన్
మునుదుష్టీకన దుర్విషాప్తి తొలఁగన్ బోఁద్రోసి రక్షింపఁడే!

సీ॥ సుధఁదెచ్చె రఘువంశసూక్త్యబ్ధి నెవ్వాఁడు,
నిర్మథత్సంజీవినీ బలమున
నారికేళాంభ సద్భారవి భేదించి పండితాళికెవండు ఫలమునొసఁగె
చిత్రనైషధినిఁ బవిత్రగా నొనరించి
నలసునోజీతఁగాను సలిపె నెవఁడు
మాఘమేఘములందు మహిమోన్నతుఁడెవండు
సదమలామృత ధారసరణిఁ జూపె॥

॥గీ॥ అట్టిబుధమౌళి కోలాచలాఖ్యవంశ
పూర్ణజలనిధి చంద్రుఁడై పొలుపుఁగాంచి

యహొర! శ్రీమల్లినాథుఁడా యనఘుఁడనఁగ
వెలసె శ్రీమల్లినాథార్య వినయ ధనుఁడు.

గీ॥ హంది హోళని కర్ణాటకాళి పిలువ
పందిపాడని యాంధ్రులు పల్కరింప
నట్టిపురనామ మశ్లీల మనుచుదాని
మార్చెఁ గోలాచలంబని మహితుఁడతఁడు॥

శా॥ తత్సూనుండు త్రయీమయీనిఖిల విద్యావ్యాకృతీద్వార్థసం
పత్సాసంధిత దిగ్జయుండు విలసద్వ్యాఖ్యాన విఖ్యాతిగుం
డుత్సాసాధిత గ్రామహస్తినివహుం డుత్య త్ప్రభాభూషితుం
డుత్సర్గాఖ్యుఁడు పెద్దిభట్టనఁగఁ దానొప్పారె భాభానుఁడై॥

ఉ॥ ఆతనికాత్మసోదరుఁడు హారికవిత్వ సుతత్వభాస్వరుం
డాతతతైజసోల్లస దహర్పతి వాగ్పతిగీష్పతిప్రతి
వ్రాతుఁడు భాష్యవేదియుఁ గుమారక నామకసోమయాజిగో
నేత, ప్రతాపరుద్రియ వినిశ్చలటీకను జేసె నానన॥

ఉ॥ ఆమహనీయపుత్రుఁడు మహాధ్వరసద్వ్రత తర్పితాఖిల
వ్యోమచరుండు, నిత్యపరిపోషిత దీనజనార్థిసార్థుఁడుణ్
సౌమనసాత్త శ్రౌతపథసారుఁడు మల్లిక సోమయాజియణ్
ధీమహితుండు, రాజిలె సుధీశుఁడు కోలచలాబ్ధిసోముఁడై

శా॥ ఆవిద్వన్మణి దివ్యవృత్త శ్రుతి హేమాగ్నిప్రభావార్చనా
శ్రీవర్గంబుగణించి మెచ్చియొసఁగెణ్ శ్రీకృష్ణరాయండు తా
భూవర్ణ్యంబు హుళూరునాఁ బరఁగుసంపూజ్యంబు నొప్పల్లెనా
ర్యావాసంబుగ సోమయాజికొనెఁబూర్ణానంద చిత్తంబునణ్

మ॥ సుతుఁడై యాతనికిణ్ జనించెఁగద సంశుద్ధాత్ముఁడార్యాశ్రయుం
డతులాత్మీయహవిస్సుహోమమహుతస్రుగ్ప్రాంచత్పరిధూమోత్కరా
వితతశ్యామితదిఙ్ముఖుండు కరుణావిష్కారనిష్కాసితో
ద్ధితకోపాత్ముఁడు సర్వదేవుఁడను యజ్వేశుండు సంశ్రేయుఁడై

గీ॥ అల్లనాయజ్వనందనుం డగుచు జనుల
యుల్లమందున మోదంబు పల్లవింప
మల్లి శేషాద్రి, యజ్వయై మహిని నెగడెఁ
బిల్లపాపలఁగని పెద్దఁ బెంచి మించె.

చ॥ ధరణిసురాన్వయాగ్రణి, యుదారకళావిభవాను మోదియై
వరయజనాది షట్క్రియల భాసితుఁడంచిత నీతికోవిదుం
డురుతరమంత్ర వేదియయి యుర్విఁ జెలంగె నరసన్నరేశుఁడో.
యరయఁగ నీతఁడంచు బుధులచ్చెరువందుచుఁ దన్ను మెచ్చఁగన్

చ॥ అరయఁగ రామభూపతి యవాంతర రాజ్యవియోగకాలమం
దరిగిన యగ్రహారమును నామహనీయ కళావిశారదుం
డరుమగనందె హండిహనుమప్ప సునాయకుఁ బ్రేమతోడ, సు
స్థిరమతి యాయజూకుఁడయి చెందె నశేషవిశేష సన్నుతిన్॥

గీ॥ అతనిపుత్రుఁడు సకలశాస్త్రార్థవేది
సూర్యనారాయణార్యుండు శుభ్రకీర్తి
అగ్రహారపు యాజమాన్యము వహించె
నతనికినిఁ బుట్టె భాస్కరయజ్వ రహిని

గీ॥ వారికుదయించి రాగమసారవిదుఁడు
ధీరుఁడగు వేంకటాద్రియున్ దీక్షితుండు
లక్షణజ్ఞులు శివరామలక్ష్మణులును
వేదవిదులని వారుర్వి వెలసిరెలమి॥

సీ॥ వారిలో వేంకటసూరి సూనుండయి,
వెలసె సుబ్బాశాస్త్రి యలఘుమహిమ
రఘురామమంత్రపారాయణ మఱవని,
శుద్ధచేతస్కుఁడై సొంపుఁగాంచె
అలచిదంబరయజ్వ యజ్ఞంబువర్ణించి,

భూరిసంపూజ్యతఁబొందె ధరణి,
శ్రోత్రియంబుగఁ గొనెఁ జూకనకలమను
గ్రామంబు చందులాల్ గారివలన.

గీ॥ పుత్రపౌత్రులఁగని పెంచి పొలుపుమీఱ
సన్యసించెను స్మృతివిహిత సమ్మతముగ
పండితులు శిష్యులయి తన పాదములకు
వందనంబులనిడుచు నానందమొంద.

క॥ ఆసుబ్బార్యుల తమ్ముఁడు
భాసురచారిత్రుఁడొప్ప భాషాధిపుఁడై
వాసినిఁగాంచిన ధీరుఁడు
భాసితగంగాధరార్య భావనుఁడిలలోన్॥

గీ॥ పెండ్లియాడెనతఁడు పేర్మిసుబ్బమ్మను
సేతుయాత్రఁజేసి సేతుపతిని
సుతునిఁగానుగాంచె సూనృతవాదిని
సూక్తిజాలధనుని శుభ్రయశుని॥

సీ॥ ధరణిఁగోలాచల తరువునెవ్వానినుండి
కుసుమఫలాఢ్యతఁ గొమరుమించె
తనరనానేగొంది ఘనసుఖస్థితిమించె
నెవని సన్మంత్రిత నింపుగాంచి
ఆరాజ్యమందున భూరిమాన్యాదుల
నమితంబు చేఁ గూర్చియలరెనెవఁడు
సేతుపత్యాఖ్య సంసిద్ధమానట్టుల ఖరదూషణక్షతఁబరగెనెవఁడు

గీ॥ అతఁడు సన్మిత్రజిత్వరామితయశుండు
లసదహార్యసుధైర్య సల్లాలితుండు
అతిథిసంచయ సంరక్షణైకసుకృతి
నుతరమాపతి యగు సేతుపతిఘనుండు॥

కం॥ పరిణయమాడెనతండా|
ధరసుతయా యచ్చమాంబఁదద్దయు వేడ్కన్
గిరిసుతఁబరిణయ మొందిన|
సురుచిరశంకరునిమాడ్కి శోభదలిర్పన్

గీ॥ కలిగిరాదంపతులకు సత్యలఘుయశులు
వినుత వేంకటరామార్య వేంకటార్య
శ్రీనివాసార్యు లనువారు సూనులగుచుఁ
బరఁగలక్ష్మ్యంబ వెంకాంబ గిరియమాంబ
లనెడు ముగ్వురుతనయలు వినయవతులు

ఉ॥ వేంకటరామశాస్త్రి భువి వెల్గెను వారలలోనఁబెద్దయై
శంకరభక్తిరాజితుఁడు సాధుసమర్చనయందు నిష్ఠుఁడే
యంకములేనికీర్తియుతుఁడార్తివిభంజనుఁ డాత్మవేత్త ని
శ్శంకితపండితాగ్రణి ప్రశస్తగుణుండిల రాజమాన్యుఁడై॥

శా॥ ఆవర్ణ్యాత్ముఁడు పెండ్లియాడె గుణమాన్యన్ బూజ్యసాధ్వీమణిన్
సావిత్ర్యంబనుఁదా ద్వితీయసతిగా సౌజన్యచారిత్రుఁడై
భూవిఖ్యాత దయామయుండు బడసెన్ బూతాత్ములన్ బుత్రులన్
సావర్ణాఢ్యుల లక్ష్మణున్ భరతునిన్ శాంతాసుపుత్రీమణిన్

గీ॥ అతనిసోదరుఁడనఘుఁడా తతయశుండు
రమణసన్మౌళి వేంకటరాయఁడధిక
యశతరాజిలు బళ్ళారి యనుపురమున
న్యాయవాదిగ నెగడుచున్నాఁడు నేఁడు॥

సీ॥ దోర్యభూషభూషితో దోర్యజితభూచక్ర
మెవ్వాఁడుచరియించె నినుఁ డనంగ
రాజకీయాధికారములోన గణ్యుఁడై,
యెవ్వాఁడురహించెనింద్రుఁడనఁగ

నవనాగరికసంఘనవ్యసంస్కారతావల్లికిన్నూతమైవఅలునెవఁడు
ప్రముదానుగుణవిద్యపద్యకునెవ్వాఁడు దీపితసత్ప్రభాదీపసముఁడు
ఆర్యపథనీతివదలని యధికసుకృతి
దీనజనములపాలి సంతానతరువు
చండశాత్రవతతికిని గుండెదిగులు
అతఁడుసామాన్యుఁడే? ధరనజుఁడుచూడ!

సీ॥ పరిణయమయ్యెను నరసమయనుసతీమణినిఁబైడీవంశమాన్యచరిత
నాసాధ్వి సుతహీనయగు కారణంబున,
సుబ్బమఁబెండ్లాడి సుతునిఁగాంచె
రామచంద్రుని గుణరాజితు నాపుత్రు
నింగ్లండునకుఁబంపె నింపుమిగుల
బారిష్టరయుసూనుఁడారయఁబురిఁజేర,
విందొసంగెను మిత్రబృందమునకు॥

గీ॥ భూరిధనమును వెచ్చించి పూజ్యమైన
పౌరసౌధంబుఁగట్టించి పేరుగాంచు
పుస్తకములను బెట్టించెఁ బొందుగాను
నతనిఁబొగడంగ వశమెటు లగును మనకు॥

శా॥ తార్తీయ్యాకుఁడు శ్రీనివాసుఁడన నాంధ్రాంగ్లేయకర్ణాటగీ
ర్వాణ్యాఢ్యుండు, కవిత్వతాత్వికుఁడు, నానాగ్రంథసంశోధి, స
త్కీర్తిభ్రాజితుఁడిద్ధతేజుఁడు లసద్గేయుండు, ధీరాజితుం
డార్తత్రాణుఁడు శ్రీనివాసపదకంజారాముఁడై భాసిలున్॥

క॥ బుధమాళి యాకపింద్రుఁడు
విధిహితముగఁ బెండ్లియాడె వినయవిసీతన్
విధుబింబానన నార్యను
మధురాంచితవాణి లక్ష్మమాంబను బ్రీతిన్

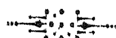
సీ॥ ఆదంపతులుగాంచి రతిమోదమునఁబుత్ర
పుత్త్రికామణులను బొందుగాను
శత్రుఘ్న, శ్రీరామ, జయరత్న, వీరప్ర
తాపులన్, సుతులఁబ్రతాపవతుల
అనిశచిత్తానందనిని సునందనియను
సుతనుఁబసూనాభసుతను రహిని
సోదరుల్ సుతులును సోదరసుతులును
బహుబంధువులుగూడి భాగ్యవంతుఁ॥
గీ॥ డగుచు బహుగ్రంథ శోధకుఁడగుచుఁగృతుల
నెన్నియోచేసి చేయుచునున్నవాఁడు
న్యాయవాదిగ బళ్లారి నగరమునను
శ్రీనివాసుండు సదధీనమానసుండు॥
శా॥ గైర్వాణప్రభ లేక, వ్యంగ్యవిధి లేకన్, వృత్త్యలంకారముల్
నిర్వర్తింపక, శైలి లేక, రసముల్ నిర్మింప కేనేకవిన్
నైర్వాదంబనుచుండ్రు కొందఱుకవుల్ నైజావగంధంబునన్
దుర్వాదుల్ చెలికాండ్రు మెచ్చఁగను, నిర్దోషుండితండన్నఁగా
సార్వోత్కృష్టకృతీశుఁడై గరువమేమున్మాత్రమున్ బూను నేః
సీ॥ మహిసునందని, సుఖమంజరి, సీమంతి
ని, మదాలసల, భారతమును, విజయ
నగరచరిత్రఁ, మింపగు చాందుబీ, మహి,
షాసుర రాజ్యము, హాసిఁగాంచు
సత్యహరిశ్చంద్ర చరితంబు, నేకాద
శీమహిమంబును, జెలువునందు
నలశిలాదిత్యుని యతిశయచరితంబు,
రూఢిప్రతాపాగ్నుల విషయము॥

గీ॥ నాటకములుగ రచియించినాఁడు వేడ్క-
నిలనుగలిగిన నాటకములను జదివి
వ్రాసెనాంగ్లేయభాషను వ్రాసిగాను
నటనతత్వంబునకుఁ గారణముల నెలమి॥

గీ॥ లోకసామెతలెన్నియో వీకఁగూర్చి
వానికథలను తత్వమ్ము వ్రాసినాఁడు
సంస్కృతాగస్త్యభారత సంగ్రహమ్ము
కావ్యశైలినిరచియించె ఘనుఁడితండు॥

ఉ॥ ఈకవిలోకమౌళి సరసేడ్య కవిత్వవిశారదుండయుౕ
బ్రాకటి తాత్మవంశమును బ్రస్తుతి తానయి సల్పరామి చే
చేకొనియాపనిౕరహీనిఁ జేయుమ నీవని నన్ను వేఁడఁగా
శ్రీకరమైనకోలచల శిష్టకులక్రమమెల్లవ్రాసితిౕ

బళ్ళారి.
12-1-1908. ☞ కామావధానుల సుబ్బాశాస్త్రి.

—* శ్రీ. *—

—(౦)—

ఆంధ్రీకృతాగస్త్యభారతము.

ఆ॥ వె॥ కమలవైరి యయ్యుఁ గమలాక్షులోచన
కమలవాసి గాను గణనకెక్కె
నత్రినేత్రజాతుఁడా కలాత్ముఁడు శశి
కలువతేఁడశేష కలుషహరుఁడు. ౧

ఉ॥ మారవిరోధిమౌళి నసమానధురీణతఁ బాదముంచె నే
శూరుఁడటంచు మన్మథుఁడు, సూనశరుండు ననంగుఁడయ్యు నా
నీరజవైరిసఖ్యతను నెమ్మది నమ్మి జయించె ముజ్జగం
బారయ నట్టి సోముఁడమృతాంశుఁడు బుట్టెఁ గులాభికర్తయై. ౨

ఆ॥ వె॥ పర్వతాధినేతబలె సురసేవ్యుండు,
తమముఁదోలఁచు ధవళధామగంగ
గలఁడు, భవునిమౌళిఁగల గణనీయుండు,
మంచుగుటియు పాదమహిమవాఁడు, ౩

కం॥ అమరనదీ తోయమునన్
యమునాతోయమున నైన నమరనివృద్ధిన్
గోమరొప్ప వార్ధి గాంచెను
హిమకిరణస్ఫురణ మాత్ర నెవ్వనిమహిమన్. ౪

కం॥ కామవ్రణ సంరోహిణి
భామిని రోహిణి సదీశు భార్యామణియై
ధీమంతుని బుధనుతునిన్
శ్రీమంతుని బుధునిఁ గాంచె శ్రేయోవంతున్. ౫

క॥ ఎవ్వాని యోగమున శశి
తువ్వరగాఁ బడిచె న వ్విధుంతుదు వేఁకన్

మవ్వాటంపు టందమున కిల
నెవ్వని చెలువంబు సామ్య మెన్నికఁ గాంచెన్. ౬.

తే॥గీ॥ అట్టి బుధనుతబుధుఁడఖిలార్థవిదుఁడు
రత్నరాశిని ముత్తెము రంజిలుగతి
గ్రహగణంబున నెన్నికఁగనుచు నెగడి
కర్దమాపత్యమిళఁగాంచెఁ గాననమున, ౭.

౦॥ భువిఁగలుగునె యీరూపము
దివినైనను గానఁ, జిలువ తెఱవలా విషసం
భవవైరి, కాన నలువకు
నవునాలవసృష్టి చెలియ యని మన మెరియన్. ౮.

చ॥ సమదమరాళబాల మదసామజయానములన్ హసించు యా
నము, విమలాననమ్మొ, మలినమ్ము లయ స్మితిచంచలమ్ము పున్
గుముదముదాప్తబింబమని కోరదుసఖ్యము, కామరంగమీ
రమణిశరీరమంచు మది రాగిలి దారఁగ నేలె నాసఖిన్. ౯.

కం॥ పురహూత సారుఁడగుచున్
బురూరవుండు పుట్టె సుతుఁడు బుధునకు, నతఁడీ
ధర నేలుచు దైత్యశ్రీ
తరుణిన్, హరితనుజఁగూడి తనరె సుఖములన్. ౧౦.

తే॥గీ॥ రిపుల యాయువుఁగొను శౌర్యనిపుణుఁడాయు
వను తనయుఁడుద్భవించెనా యవనిపతికి;
నతని యధ్వరయూపాళి యవనిసతికి
హర్షపులకాంకురాళి యో యనఁగనొప్పె. ౧౧.

చం॥ అతనికిఁబుత్రుఁడై నహుషుఁడంచిత పుణ్యము లాచరించుచున్
సతతసుఖాలవాలమగు స్వర్గమున న్నివసించిమించె; దు
ర్గతిని సురాధినేత చిరకాల మదృశ్యత డాఁగి యుండఁగా
ధృతి నమరేంద్ర పీఠము నధిష్ఠితుఁడయ్యెను వైభవంబునన్ ౧౨.

కం॥ అభియాతి కులాంతకుఁడై
ప్రభవించె యయాతి; యతని బలపదరజముల్
నభమెల్లనెగడి ఘనయశ
శుభకౌతుకహేతువయ్యె సురలకునెల్లన్. ౧౩

కం॥ స్మరరాజధాని యనఁదగు
తరుణీమణి దేవయాని దారమణిగ నా
ధరణీవరుఁడేలుచు, సుం
దరమణియని కూడె నసురతనయను మరలన్. ౧౪.

తే గీ॥ పూరుఁడుదయించి యతనికిఁబూర్వజన్మ
సుకృతఫలమననొప్పుచు శుక్రకోప
శాపఫలమగుజరనుఁ దా జనకునానఁ
గొనియె రాసిరికిని మున్నె కొమరుమిగుల ౧౫

ఆ॥వె॥ అతనివంశవార్ధి నవతరించినరాజ
రత్నరాజిలోన రహివహించి
భరతుఁడనెడి ఱేఁడుభాసిల్లె మణులలో
గౌస్తుభంబురీతి ఖ్యాతిఁగాంచి. ౧౬.

కం॥ ఎవ్వని నిశితశరాప్తిని
గ్రొవ్వినయసురాళి శాంతిఁగొనె, నెవ్వనిచే
మవ్వపుమండన మగుచును
నివ్వటిలెన్ మఘువుధనువు నీరదమునకున్. ౧౭.

కం॥ వెలసి త్రిమూర్తుల యఱమే
నులఁగొనజాల్చెలువ మమర నూతనసతి నాఁ
గల చెలి సునందనన్ భూ
తలనాథుఁడు పెండ్లియాడి తనరె సుఖములన్. ౧౮

కం॥ మహితంబగు నాకులమున
మహనీయుఁడు పుట్టె హస్తి మానితబలుఁడై
యహితస్త్రీ ముఖగతప
త్రహరణమునఁ గరము కరము రహిఁగొనిమించన్ ౧౯

కం॥ నవనిధుల వెలయు నలకను
నవభోగ శ్రీలమించు నాకపురినిఁదా
నవగణనఁ జేయు వీటిని
భువి హస్తిన నామధేయమునఁ గట్టించెన్ ౨౦

క॥ కులగిరులఁ బోలు ధీరతఁ
గల కురుఁడుక్కులజుఁ డేలె క్ష్మాతలమెల్లన్
దుల లేనిసిరినిఁ బొందియు
వెలిగొండుగొకటయ్యెఁ జిత్రవిభవం బిదెయగా. ౨౧

శా॥ శృంగారార్ణవమెల్లఁగూర్చి చెలిశారీరంబునన్ బ్రోచి లోఁ
గ్రుంగన్ జేయ నతిప్రయాసపడి యుక్కుంచక్కఁ కంజోద్భవుం
డంగాంగంబులునిండి నిల్చిన రసం బాయింతి కేశంబులన్
శృంగారించెనొ మంజరీ మిషయనన్ జెల్వొందు భామామణిన్
బంగార్వన్నె శుభాంగినిన్ గొనియె భూపాలుండు దేవేరిగన్ ౨౨

తే॥గీ॥ అట్టిసంతతి శంతనుఁడను నృపాలుఁ
డవతరించుచుఁ గీర్తికి నాలవాల
మయ్యెఁ బ్రత్యర్థిసంహతి నర్థిలోక
ములను దన దానమహిమచేఁ గొలిపెశాంతి. ౨౩

సీ॥ ఆ పురువంశజుం డరిపౌరుషవిదారి,
రథమునెక్కుచు మహారథునిమాడ్కి.
మృగయావినోదుఁడై విగతాఘుయగు విభు
[illegible]

గామినిరైమె మందగామినియైమె గంగ
జాఁ తేడిపయ్యెదఁ జక్కఁ వఱచి
కొనుచును, జిఱునవ్వుఁగనుచును, ననవిలు
కానిఁబోలెడి ధన్విఁగాంచి ప్రీతి॥

తే॥గీ॥ నిలిచెనచ్చట. వేఁటచే నలసినృపతి
విస్మయాధిక విస్తృత వికచలోచ
నాంజలినిఁగ్రోలె నాసతివిమలకాంతి
పూరనదిఁగాని తృప్తినిఁ బొందఁడయ్యె॥ ౨౪.

కం॥ అవనిపుఁ డపు డనురాగో
ద్భవబంధము చేతఁ గట్టఁబడె నయ్యారే॥
యవునుగద పూరుకుల సం
భవులకు నభిలాష మంచి వస్తువులందున్॥ ౨౫.

సీ॥ ఆఁపగలేక పంచాయుధుతాపంబు,
నాపగాసతిఁగని యనియె నృపతి,
అన్నులమిన్నరో! మున్ను నీవన్యునిఁ
జేపట్టకున్న నాచెలువగమ్ము
నాదురాజ్యంబును, నాశరీరంబును,
నాజీవితంబును నాదు ప్రాణ
మంతయు నీకునే నర్పింతు నిజమిది,
నమ్ము నామాటలు నాతియనుచు॥

తే॥గీ॥ వినిచివేఁడిన శంతనుగనుచు యువతి,
పాలరుచిఁబోలు దంతాంశుజాలమిషను,
నిర్ఝరాపగ యనువార్త నివ్వటిలఁగ,
ననియె నిటులని చిఱునగు వంకురిప॥

తే॥గీ॥ నేను నీ ప్రాపుఁ జేరినదాన. నాదు
క్రూరకృత్యంబులను గాంచి కేరడింప
కున్నఁ గాదేని, జిరకాలమున్నఁ గాని
వదలు దవనీతు లక్ష్మి తా వదలు నటుల॥ ౨౭.

క॥ మకరధ్వజు నాజ్ఞయు బలె
సకలోర్వీనాథుఁ డపుడు సమ్మతియని యా
యకలంకవతినిఁ బురికిని,
రకముగఁ దోడ్కొనుచు నరిగె రాసిరి బలెగా॥ ౨౮.

తే॥గీ॥ రత్నరుచిజాల మృగమద రామణీయ
మందిరంబుల సుగముల నందిరపుడు,
రాజహంసము గంగయు రమణ మీఱ,
నద్రిరాజదరీరాజియందుఁ బోలె॥ ౨౯.

ఉ॥ మానని మోహపాశమున, మానిని నైక్య వశమ్మొంది మారకే
ళీనిబిడాంధకారమున లీనతనొంది నిజావరోధమున్
గాని తలంపఁడాయెఁ జిరకాలము శంతనుఁ డట్లె తన్వియున్,
వాని మహాపలాలనల వారిధినిన్ స్మరియింపదాయెఁగా॥ ౩౦.

తే॥గీ॥ కనియెఁ గ్రమమున నవచంద్రకళలనంగఁ
బుత్రసప్తకముల: వారు పుట్టినపుడ
వారిధిని నాతి త్రోయఁగ నూరకుండె
సతిపరిత్యాగ భయమున శంతనుండు॥ ౩౧.

తే॥గీ॥ వనిత యష్టమపుత్రునిఁ గనుచు వాని
వార్ధిఁ ద్రోయఁగ యత్నింపఁ బార్థివుండు,
ప్రేయసినిఁ జూచి ప్రతినయుఁ బ్రేమవీడి,
వలదు వలదని పుత్రవత్సలత నుడివె॥ ౩౨

క॥ కరుణార్ద్రచేతవయి యీ
సురుచిర రూపాతిశయుని సుతునిమ్మా యీ
కురుకులము గౌరవమ్ముఁగను
నరుదారఁగ శుభమునీకు నగు నవలీలన్. ౩౩.

ఉ॥ ఏలనృశంసవయ్యెదవొ యింతిరో! యీకులతంతువౌసుతున్,
బాలునినేల చంపుటకుఁ బాల్పడి పాపముకట్టికొందువో?
చాలవొ బాలసప్తకముఁ జంపినదోషముః తృప్తికాదొ యీ
బాలకుమారుఁగాల గృహభాజనుఁ జేయకయున్న?నెచ్చెలీ! ౩౪.

తే॥ గీ॥ అనుచుఁబలికెడి నృపుదైన్యమునుఁ గినుకయుఁ
గనుచు నగుచు నృశంసనేఁ గాను నృహరి!
జగము పావన మొనరించి శంభుమౌళి
నిలచియున్నట్టి గంగనే నిక్కువముగ. ౩౫.

ఆ వె॥ వినుమ వసువొకండు విధివశ యగు తన
ధర్మపత్ని కోరఁదడయ కపుడు
యితర సప్తవసువు లిందునఁదోడుగా
మునివసిష్ఠు ధేనువును హరించె. ౩౬.

చ॥ ముని తన దివ్యదృష్టిఁగని మూఢులుమర్త్యులుగా జనింతు రం
చని శపియించెఁ బిమ్మటఁ బ్రసన్నత, నేడ్వురు పుట్టినంతటన్
జను నఘమంచుఁ బల్కి తనచానకు లొగ్గి యెవండు ధేనువున్
గొనెనతఁడుండుతన్ సతినిఁగోరక తా నిలనంచుఁ జెప్పఁగన్ ౩౭.

కం॥ మునిపుంగవు శాపమునన్
వనరుచు దినదీపభంగి వసువులు దైన్యం
బునుగని చను చుండఁగనేఁ
గని పల్కితి సాంత్వనముల ఘనమార్గమునన్. ౩౮

సీ॥ చాలు బాలకులార చాలు మీవ్యసనమ్ము,
విశ్వసృడ్వరు సభ విడిసియుండ
పార్శ్వఫేనమును బ్రవాహంబురీతిని
వాయువు నాయుత్తరీయ మెత్తెఁ
జంద్రునికళలూని చలియించుచున్న నా
యంశుకాంతముకు మహాభిషుండు
అనురాగబద్ధుఁడై వననిధి మాడ్కిని
గనుచుండె హృష్టుఁడై; కమలములటు

తేగీ॥ లితరులెల్లరు లజ్జచే నతశిరస్కు
లగుచునుండిరి ధాత తానపుడు రాగ
బద్ధచేతస్కుఁడై గను పార్థుఁజూచి
యాగ్రహాస్ఫురితాధరుఁడగుచుఁ బలికె. ౩౯.

కం॥ కులగిరుల బలెను ధీరతఁ
గలిగియు నీవిట్టి దుష్టకార్యము నందున్
నిలిపితివి మనము గావున
వలదింక నీవిచటనుండ వలదింక నిలువన్. ౪౦.

చ॥ ఇలనింక మర్త్య భావము వహింపుమటీవు, ముఖంబున న్నినున్
గలయను వీతలజ్జయయి కాంచిన యీసతి మర్త్యయై భువిన్
గలయును నిన్ను. నీసతి విగర్హితకృత్యము లోపఁజాల కీ
వలిగితి వేని నిన్నగలు నప్పుడె లజ్జయుఁబోలెఁ గామకున్ ౪౧.

క॥ వనజాసన శాసనమును
వినిచి శిరంబునను ధరణి నొందెడి నాకున్
గనపఙచేఁ దుల్యదుఃఖుల
ఘనపథమున మిమ్ము ధాత కరుణాత్ముఁడు గా. ౪౨.

తే.గీ॥ నశ్విని౯ోం బ ద్ధకళికల బలెను మీరు
నవని నాగర్భసంజాతులైన యపుడ
నెట్టుదానను నీటిలోఁ, జిట్టచివరఁ
బుట్టు సుతుఁడుండు వటువుగాఁ బుడమిలోన. ౪౩

కం॥ ఈ వృత్తాంతంబును విని
యావసువులు చనిరి, క్రమత నాగర్భమునం
చావిర్భవించి మడసిరి
యీవిధమున నే నృశంస నెటులగుదుః నృపా! ౪౪

తే.గీ॥ ఆ మహాభిషుఁడీవె యీ యధికకాల
మనుభవించితి నినుఁగూడి ఘనసుఖమ్ము
శాపముక్తియు నీరీతి సమయభంగ
కారణమ్మున ఫలియించెఁగాదె? నృపతి! ౪౫.

కం॥ ఈ కౌమరుఁడా కుమారుని
వీఁకయుఁగలయట్టి వాఁడు వీరుఁడగును నే
సాఁకెదఁ గొన్ని దినంబులు
నీకడఁ జేర్చెదను పిదప నిక్కము భూపా! ౪౬.

తే.గీ॥ అనుచు బాలునితో గంగ యరిగె నంత
నావియోగమునఁ జిక్కి భూవిభుండు
చిక్కిపోయెను జింతచేఁ జెప్ప నేమి
జరిగె నష్టాదశాష్ట వర్షంబు లిటుల. ౪౭

సీ॥ మృగయా విహారుఁడై జగదీశుఁడా గంగ
దరిఁజేరి యటనున్న తనదు మ్రోల
సాక్షాత్కరించిన సాధ్వినిఁదలపోసి
బాలుని నంసల బాహుయుతునిఁ
గాంచి శరతాకలక్షి ద్యోతదర్శన

వికసిత సారస వితతి యట్టుల
హర్షింతు నెప్పుడని యాత్మలోఁ జింతించు
చుండ నత్తటమున నుండువాని
నాత్మప్రతిచ్ఛంద మనురీతి నగపడు
వాని యౌవనుని చాపంబుఁబూని
తూపులగుమిని సేతువు గట్టు వానిని
గనెను విస్మయచిత్త కలితుఁడగుచు.
తేగీ॥ నంత నా బాలుఁడొక్కింత నచట నిలిచి
నీటఁజొచ్చెను ఘానుండు నీరదంబుఁ
జొచ్చు చందాన, విభుఁడు తాఁ జూచుచుండెఁ
దరమె తెల్పఁగఁ బుత్రవాత్సల్య మహిమ? ౪౮.
ఉ॥ అంత ముహూర్త మాత్రనె సురాపగ కామిని రూపనై విభుఁ
శంతనునిన్ వియోగకృశుఁ జక్కఁగఁజూచి కుమారుఁజేరుచున్
జెంతనునిల్చె, లక్ష్మి నిధిఁజేకొని సన్నిధినిల్చినట్లు, నీ
చింతను మానుమా నృపతి! చేకొనుమా సుతునంచుఁ దెల్పుచున్ ౪౯.
సీ॥ వసుధీశ! కనుమ నీసుతుని దేవవ్రతు
ననమానసద్గుణు నధిక బలుని
సకలాగమ విధానసారమంతయు నేర్చె
మునివసిష్ఠు ప్రసాదమునను వీఁడు
పారశ్వధిక మౌనివరునిచే దివ్యాస్త్ర
ములను గ్రహించెను ముదమెలర్ప
అవనీశ! వీని ననన్యలభ్యుని ప్రేమ
గొనిపొమ్ము యనిపల్కి కొంతతడవు
ఆవె॥ పుత్రుఁగౌఁగలించి బుడబుడకన్నీరుఁ
గార్చి వదలలేని గారవమున

వెనుకదిక్కుఁ జూచికొనుచును వెడలెను
గాని మనము వానికడనె నిలిచె. ౫౦

ఉ॥ ఆ యువతీ వియోగజనితాధిక చింతయు నంతవీడి య
త్యాయత సంతసంబు హృదయంబుఁ బెనంగొన తేఁడు పట్టణం
బా యువునిన్ సుతుఁగఁ గొనుచు నప్పుడె చేరెను; కంజనేత్రుఁడా
కాయజునిన్, బుధుఁ శశియుఁ, గైకొనివచ్చినరీతిఁ దోఁపఁగన్. ౫౧.

కం॥ తనయుని యువరాజ్యంబున
నునిచి మహానందజలధి నోలాడుచు, శం
తనుఁడు మృగయా వినోదత
జనియెన్ గాళింది సింధుసరసకు నెమ్మిన్. ౫౨.

సీ॥ అత్తిరవనభూమి నలసటనుండఁగ। నెచ్చటనుండియో వచ్చెదివ్య
పరిమళగంధము. పతిదానిమూరొ్కొని। దానియుత్పత్తి నిదానమరయ
నరిగె యోజనమార మచ్చట నదిగట్టు నం దొకదాశకన్యకనుఁ గనుచు
మన్మథానోకహమంజరి బలెఁ గ్రాలు దాసకన్యనుఁ గూడఁదలఁచి విభుఁడు.
ఆ॥వె॥ ఎవనికూఁతు వేల యేటి గట్టున నున్న
దాన వన్నఁబలికె దాసకన్య
దాశభర్తమైన తన జనకునియాన
నావ నడుపునట్టి నాతి నేను. ౫౪

మ॥ అని యాకన్నె వచింప రాజువిని హర్షాంభోధి నిర్మగ్నుఁడై
చని యాదాశవరేణ్యుఁ గాంచె నతఁడున్ సత్కారమున్ జేసి, వ
చ్చినకార్యంబును వేఁడ భూవరుఁడుదాఁ జెప్పన్ బిడెంబంది, ప్ర
కటనఁగట్టాయితుఁడైన సారధికి నాజ్ఞాపించె భ్రూసంజ్ఞచే. ౫౫

ఉ॥ సారథి దాసరాజు విన జారుతరంబుగఁ బల్కె నోగుణీ!
యేరికిఁగాఁ బరిపక్వతగ నేర్పడె నీసుత? యీపురూద్భవుం
డా రమణిన్ వరించి వినయంబున వేఁడెడు నిన్ను గావునన్
గూరిమిఁబ్రతినిచ్చి యొనగూర్పుమ రాసిరికిన్ ద్వితీయఁగన్ ౫౬.

తే.గీ॥ అనిన వినుచును శంతనుఁగనుచు దాశ
పతి వచించెను రాజ! నీభావ మెటుల
యటుల యగుఁ గాక నాసుతయందుఁ బుట్టు
నట్టిపుత్త్రుఁడు పట్టార్హుఁడయ్యె నేని. ౫౭

తే.గీ॥ అనిన దుష్కరవాక్యము వినఁగనోఁప
కవనిపతి యాపగాసుతు నభిహితంబుఁ
దలఁచి యూరక మరలుచు దాస సుతను
చిత్తమందునఁగోని పోయి చేరెఁబురిని. ౫౮

సీ॥ దినదినమున హెచ్చి దీపించు మదనాగ్ని
గ్రాఁగి కృశుండయి కాంతిదక్కి
చింతించు తండ్రి యుదంతము నాపగా
సూనుండెఱింగెను సూతువలన
పితృకార్యమతి దాశపతిఁజేరి వచియించె
దాశపతీ! నాదు తండ్రి నిన్ను
యాచించె నెద్దానికై, రాజ్యలక్ష్మిని
నేసుత్యకై శుల్కమేర్పఱచితి
వట్టి నీపుత్రి నాతల్లి యయ్యె నేని
యామె సూనుండు తండ్రియనంతరమున
నేలురాజ్యంబు నిశ్చయ మిద్దివినుమ
నేను వీతస్పృహుండనై నిలుచువాఁడ. ౫౯

చు॥ అనిదేవవ్రతుఁడాడ దాశపతి యాహా! యచ్చెరంబిట్టి పు
త్రునిఁగన్నట్టి మహావిభుండు స్తుతిపాత్రుండంచు హర్షించి; యో
యనఘాత్మా! పితృభక్తి నీవిపుడు రాజ్యత్యాగముఁజేయ; నీ
తనయుల్ గోరరె రాజ్య మప్పుడు మదర్థంబెట్లు సార్థంబగున్?౬౦

సీ॥ ఆమాటలనువిని యాపగాసూనుండు
జనులార! వినుఁడు నాశపథ మిప్పుడు
ఊర్ధ్వరేతుండనై యుండుదు నేనని
నంతకాలంబు నీయవనిలోనఁ
బుత్రహీనుండైన పురుషునకునుఁ బర
గతులు లేవని స్మృతి గలదు నిజము
తండ్రికి శుశ్రూషతను జల్పి యార్జింతుఁ
బరగతులను నేను బరమప్రీతి

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బలికినపలుకులు వినుచు నభము
నందుఁజేరిన దేవాదు లాత్మచిత్త
మందు భయవిస్మయంబులు నొంది యనిరి
భీష్మమిదియని శబ్దగాంభీర్య మెసఁగ. ౬౧.

తే॥గీ॥ నాఁడుగలిగెను భీష్ముఁడన్నామ మవని
దాశపతియును హర్షాశ్రుధారలొలుక
సుతనుఁదోడ్కొని యాపగాసుతుని వెంట
వచ్చె శంతను సరసకు వాసిమీఱ. ౬౨.

ఉ॥ వచ్చినమస్కరించు సుతు బాహుయుగంబునఁ గౌఁగలించుచున్
ముచ్చట మూర్ధము న్నిమిరి మూర్కొనుచున్ దను వెల్లనంటుచున్
హెచ్చినప్రేమఁబల్కె; సుత: యెంతటిధన్యుఁడవైతివీవు? నీ
సచ్చరితంబుఁబల్కుటకు సాధ్యమె యేరికినైన నీభువిన్ ? ౬౩.

కం॥ నినుబలె జనకుని హితమును
గనువారలుగలరె జగతిఁగలయఁ గనంగన్?
గొనుమా వరమిచ్చెద; నీ
కును మృత్యువు పోకనుండుఁ గోరకయున్నన్ ౬౪.

ఉ॥ విస్మిత దాసరాజుఁగని ప్రీతినిఁబల్కెను భూమిపాలుఁడీ
కొమ్మ మనోజ్ఞదేహరుచి ఘుమ్మను తావియుఁదెల్పు దివ్యజ
న్మమ్మును గాన నీకెటులమానిని యుద్భవమయ్యెఁ? జెప్పుమా
సమ్మతియేని నీకిదియు సభ్యులు సంతసమంద నంచనన్. ౬౫.

సీ॥ హర్షించి దాసరాజాసతి పుట్టుక
వినిపింపఁ దొడఁగెను వేడుకొలయ
వసువను చేదీశుఁ డసురాంతకుండయి
మాహేంద్రభర్త విమానమెక్కి
దివిఁజరించుచుఁ దన దేవేరి గిరికను
స్ఫీతసుధాధర స్ఫ్రీతిఁదలఁచి
కొన స్మరాతురత నాతనికి వీర్యస్ఖల
నంబయి కాళిందినదినిఁ బడియె
నచట శాపగ్రస్తయయి మత్స్యరూపంబు
నందియుండిన యొకర్తయమరనారి

తే॥గీ॥ దానిఁద్రావుచు దౌహృదత్వమునుఁ దాల్చి
జాలరులకును జిక్కె నా జాలగాండ్రు
కానుకగ నా కొసంగిరి దాని నేను
వంటవారికిఁ బంపితి వండనపుడు. ౬౬.

తే॥ గీ॥ దానిఁగొనిపోయి యుదరముఁదఱుగుచుండ
శిశువులుండిరి యిరువురు జెప్పనేమి
దైవమాయలు. వసురాజు తడయ కపుడె
వచ్చి కొమరునిఁ గొనిపోయె వనితయిదియె. ౬౭.

చం॥ అని యువతీ చరిత్రమును నంతయుఁ దెల్పఁగ శంతనుండు దా
విని యిది చిత్రమంచు మది విస్మయమందుచు; నీశుఁడార్యనున్
గొనినవిధంబునన్ గుసుమకోమలినిన్ గొని భవ్యభోగముల్
గనుచును భూమి నేలెఁ జిరకాలము నొందెను సౌఖ్యసంపదల్. ౬౮

తే॥ గీ॥ వాసవీదిక్కునను బుష్పవంతు లెటుల
నటుల దశదిశలెల్ల నుదారమహిమ
చెలఁగఁజిత్రాంగదుండు విచిత్రవీర్యుఁ
డనెడు పుత్రులు బుట్టి రా యతివ కపుడు. ౬౯.

తే॥ గీ॥ జరను గుందిన నృపతిని స్రష్టప్రాని
దివ్యలోకమునకు జేర్చి భవ్యముగను.
బ్రీతిఁజిత్రాంగదుని రాజ్యపీఠమునను
జేర్చి భీష్ముఁడు గీర్తినిఁ జెందెఁదాను. ౭౦.

సీ॥ సర్వభూతలము నఖర్వంబుగానేలు
పౌరుషాభరణుఁడా పార్థివుండు
తననామధేయముఁ దాల్చిన గంధర్వ
వరుఁగని యోపక వైరమూని
ఆపగాసూనుండు దాపునలేనట్టి
తఱి రణంబొనరించి దైవగతినిఁ
జెంద, యోజనగంధి చింతాగ్ని సురనదీ
సూనుండు చల్లార్చె వానిభ్రాత

ఆ॥ వె॥ నవనిపతిగఁ జేయు నభిషేకజలమున,
బిదపఁ గాశిరాజు బిడ్డలకును
బెండ్లియనఁగ వినుచుఁ బ్రీతిని నటఁజనె
భీష్ముఁడనుజు పెండ్లిఁ బెంపఁదలఁచి. ౭౧

తే॥ గీ॥ అధ్వగామికి నలసట నపనయించి
సుఖము లొనగూర్చు గంగ తా సుతునిఁ గాంచి
కరతరంగములనుఁ జాచి దరికిఁజేర్చె
నచట భీష్ముఁడు గాంచె నృపాళినెల్ల. ౭౨.

ఆ॥ వె॥ సింధురములు మేరు శృంగములను జెంది
నటుల మంచెలందు నవనిపతులు
గూడియుండఁదానుఁ గూర్చుండె నొకపీఠ
మెక్కిసరభసముగ నుక్కుమీరి. ౭౩.

మ॥ జరచేఁజిక్కి నశించువాఁడయి ప్రతిజ్ఞాభంగమౌనంచు మీ
దరయంజాలకవచ్చెఁ బెండ్లికి దురాశావేశుఁడై భీష్ముఁడీ
తరుణుల్ మెచ్చి వరింతురే ముసలినిం దామంచు హాస్యోక్తులన్
గరతాళంబులు సల్పి రాధరణిపుల్ గాంతామణుల్ నవ్వఁగన్. ౭౪.

ఆ॥ వె॥ అనిలహతిని విద్యుదభ్రము లభ్రముల
దాటినటుల నాపదానములను
వినుచు రాజసుతలు ననదండలనుబూని
యవనిపతులఁగడచి యరుగుచుండ. ౭౫.

క॥ తనుఁగని జరానమేతుం
డని చనుకన్యకలఁబట్టి యట్టె రథమునం
దునిచి యెదిరించుసాళ్వుని
ఘనతూణీరములఁ గల్చి కరిపురికిఁజన్న. ౭౬.

తే॥గీ॥ అంబయనుకన్య సాళ్వునియందుఁ బ్రీతిఁ
గొనినదని విని పంపె నాకొమ్మ నటకు
భ్రాతృవరునకుఁ జేసెను బరిణయమ్ము
నంబికాంబాలికల నిచ్చి యతిముదమున. ౭౭

తే॥ గీ॥ శత్రుహృతయంచు నంబను సరసుఁగొనక
సాళ్వుఁడంపెను భీష్ముని సరసకతఁడు
సమ్మతింపక సాళ్వునిసతివిగమ్ము
పొమ్మనిన నంబ చేరెఁ దపోవనమ్ము. ౭౮.

సీ॥ విధిబలంబున రాజు వీడని రాజరో
గవ్యసనంబునఁ గందువాఁడె
గిరినిర్ఝరజలంబు గ్రీష్మకాలమునందు
వాడెడిరీతిని వాడువాఁడె
మదకరి యూవాసమహీజముఁ గెడపిన
మాడ్కి నారోగంబు మహీపుఁ జంపె
నవలంబనావాస మరయక కురుశకు
నాళి శోకార్తిని జాలినొందె

తే॥ గీ॥ నంత యోజనగంధి తా వంతఁగుంది
చేయునది లేక యకటా! చేసె దైవ
మింత యని మూర్ఛఁగొని లేచెఁ జెంతనున్న
సింధుభవు వాక్యములఁగొంత సేదదేఱె॥ ౭౯.

సీ॥ పార్థివునకుఁ జేయు పారలౌకికకర్మఁ జేయించెఁ బాలురచేత భీష్ముఁ
డంతయోజనగంధి యాపగాసుతుఁగని బాలక! నీ భ్రాతృవరుఁడు పంచ
తను బొందె విగతసంతానత నీచంద్ర వంశమే దెను కాంతి; వనధిమథన
పూర్వకాలమున సుపర్వవనంబును బోలుచు నకటా! పోలదిటుల

తే॥గీ॥ యుంట విద్వాంసుఁడవు సముచితమగు
వాఙ్మయక్రియలను నీవు వాసిమీఱఁ
దెలిసినాడవు; పడయుమా దేవరార్థ
ధర్మమున నీవధువులందుఁ దనయధనము, ౮౦.

మ॥ అనిన న్భీష్ముఁడు వందనంబులిడి; యంబా! యొద్ది ధర్మార్థమం
చని నీచే నుడువంబడెన్ హితమదే నంచేనుఁ గన్గొంటి నై
నను నేఁడీ సురసింధుసూనునుడి భంగంబైనచో వీడుగా
యనలుం దుష్టతఁ, గాన నాప్రతిన కేలా వ్యర్థనిందల్ భువిన్? ౮౧.

మ॥ చలమున్బూనుచు భార్గవుండు మును పా సర్వంసహాధీశులన్
అల పారశ్వధవహ్ని కాహుతులఁ జేయ న్ధాత్రి నిక్షత్రమై
చలియింపన్ ద్విజులా నృపాంగనలతో సంపర్కముల్ జేసి, పు
త్రులఁగల్గించిరి కాదె! యాపథము నిర్దోషంబ, శాస్త్రార్థమౌ ౮౨.

మ॥ ఇదిపూర్వాచరితంబగున్ జననీ! యిందేదోషముల్ రాదు, నీ
మదినూహించి ద్విజన్మనొక్కనిఁ, దపోమాహాత్మ్యుఁ, బూజార్హు, నె
మ్మది నిక్కార్యమునందుఁ బూన్పుము వడిన్, మాతా! యశోశేష! స
మ్మదమానాకునుఁ, బూరువంశము మహామోదంబునందున్ గదా! ౮౩.

మ॥ అనినన్ యోజనగంధి లజ్జఁగని ధైర్యంబూని వాక్రుచ్చె, నో
యనఘా! చిన్నతనాన నౌవహన కార్యంబాచరింపంగ, నేఁ
జని సూర్యాత్మజతీరమందు మది హర్షంబందియుండన్, దపో
ధనసంతానపరున్ బరాశరునిఁ జెంతన్గాంచి బల్వింతగన్. ౮౪.

తే॥ గీ॥ మత్స్యగంధము మేనెల్ల మలయు నాకు
సహజపరిమళ సంపద సంఘటింపఁ
జేసి ననుఁగూడు పూనిక చెలఁగివచ్చు
తాపసికి సమ్మతించితి శాపభీతి. ౮౫.

కం॥ ముని యమునాద్వీపమునన్
ననుఁగలయఁగ నరణిఁబుట్టు నవవహ్నిబలెన్
ఘనయశుఁడు వ్యాసముని జటి
యును వేదవ్యాసుఁడగుచు నుద్భవమందెన్. ౮౬.

తే. గీ॥ ముని జననమొంది వెలయుచు జననీ! నీవు
గోరినప్పుడ నీకు నే గోచరుండ
నగుదు ననిపల్కి; నాకుఁగన్యాత్వమిచ్చి
యరుగు [illegible] ౮౭

చ॥ అతఁడు మదీయపుత్త్రుఁడు మహామహిమాస్పదుఁడే నొసంగు, నా
నతినిఁ దిరస్కరింపఁడిది నాకనుసన్మతి, నీకు నిద్ధి స
న్మతియగు నేనిఁ దెల్పుమన, మాయురె! యచ్చెరువంచు భీష్ముఁడా
సతిని నుతించి మోదమతి సమ్మతి నాకిదియంచుఁ బల్కె నత్ ౧౮.

ఉ॥ యోజనగంధి తల్చెమది. యోగివరుండును భాస్కరోపమ
భ్రాజితకాంతికాయుఁడును భాసిలు దండకమండలంబుఁగృ
ష్ణాజినముఁ ధరించి యపు డాసతి వద్దకు వచ్చి పాదపం
కేజములంటి మ్రొక్కిడఁ గేలను బుత్రునిఁ గౌఁగలించుచున్ ౧౯

క॥ జనని పయస్సును స్తనములఁ
గనులను నతివేలముగను గార్చుచు సుతునిన్
మనమారఁగఁ గనులారఁగఁ
గనుచును ముదజలధిమునుఁగఁ గని ముని యనియెన్ ౨౦.

మ॥ జనయిత్రీ! భవదీయకాంక్షితము నే సర్వంబు నూహించితిన్
జను నే నీదగు నాజ్ఞమీఱ నెది నీసంతోష మక్కార్య మే
నునుఁ జేయంగలవాఁడ నీస్నుషలు నన్నున్ బొందుచున్ జిత్తమం
దు నసహ్యంబు వికారరూపమనుచున్ దూషించినన్ జేటగున్ ౨౧

ఆ॥ వె॥ అనుచు మౌని వరుఁడు వినుప శశాంకపం
శాంకురోద్భవేచ్ఛ నతివ పూని
బహునిదర్శనములు బాగొప్పఁ దెలుపుచు
వధువు లనుమతించు విధము జల్పె. ౨౨.

తే॥ గీ॥ అవనిపతి సతు లాకరాత్రి యందుఁబూత
చిత్తలగుచును శయనంబుఁ జేరి; ముచ్చె
చంద్రుఁ రాకకు వేచు విశాఖలటుల
వేచియుండిరి-మునిఁగోరి వేడ్కమీఱ, ౨౩

ఆ॥ వె॥ జీగి జటాకలాప మృగచర్మవల్కల
ధారియై వికారతనువుఁగలిగి
వచ్చినట్టి మౌనివరుని నంబిక చూడ
ఱోసి నయనయుగము మూసికొనియె. ౯౪

ఆ॥ వె॥ అటు నిమీలనేత్ర యగు నంబికనుగూడి
మరలి జననిఁజూచి మందలించె
హస్తిబలుఁడుపుట్టు నగు నంధుఁడీభువిఁ
దల్లితప్పుఁజేసి తనయుఁడనిన. ౯౫

చం॥ మునివరువాక్యముల్వినుచు మోదమునందనితల్లి; పుత్రునిన్
గని తనయా! నినుంగలయఁగాచిన యన్యవధూరతిన్, మనం
బునకుఁ బ్రమోదమిచ్చు సుతు, భూవలయంబును గెల్చువాని, ని
మ్మనిన మునీంద్రుఁడాసతి గృహమ్మును జేరెను, మీఱుకోరిమిన్ ౯౬

తే॥గీ॥ ఆలయాగతమునిని నంబాలికయును
జూడఁగనె లజ్జ యాసతిఁగూడె; మౌని
యింతికిని దౌహృదత్వము నీకమున్నె
తన్వికాంచె విపాండురత్వమును భీతి. ౯౭

క॥ ఆ సతినిఁగూడి మరలుచు
వ్యాసుఁడు జనయిత్రికనియె బలశాలి సుతుం
డీసతికిఁ గలుగు నైనను
నాసతిదోషమునఁ బాండురాంగుం డయెడిన్. ౯౮

క॥ అని చనె ముని. కనె ధృతరా
ష్ట్రుని నంబిక, గ్రుడ్డివానిఁజూచి వనిత యో
జనగంధి వనటఁగుందుచు
మునివరునిన్ మరలఁదలఁచె, ముని వేంచేసెన్. ౯౯

చం॥ తనయుని(జూచి సత్యవతి తన్నఅపాటు(దొలంగి పల్కె నో
మునికులదీప యంధు(డిటువుట్టెను జూడ(గనోప(గాన నీ
వును మఱి నావధూరతిని(బుత్రునినొక్కని స్తోత్రపాత్రునిన్
గను మన మేలటంచు(జనె(గాంతగృహంబునకున్ ముదమ్మిగన్ ౧౦౦

సీ॥ మునివరు వైరూప్యమును జూడ భీతిలి యంబిక తనదాదినంపె నదియు
నైపుణిమీఱంగ నైపథ్యవతియయి, మందయానంబున మౌని(జేరి
ప్రతిబద్ధరాగయై ప్రతిలేనిమంజుల గానంబు సలిపిన మౌనివరుడు
మృగము గీతమునకు మెచ్చినిల్చినరీతి హర్షించి వశుడయి యామె వరలిని

తే॥ గీ॥ సంతసంబంది జనయిత్రిసరసకు(జని
నీదు స్నుషదాసి వచ్చెను నాదుకడకు
గాన యమి శాపవశుడగు కాలు(డిలను
విదురనామముచే నుద్భవించు ననుచు. ౧౦౧

చ॥ పలికి మునీంద్రుడీగతి నపత్యపుగృత్యము మాటిమాటికిన్
సలుపగ(దన్నుగోరుటదిచాలని మిక్కిలి వేడి తాజనెన్
వెలనెను దాసి పుత్రుని పవిత్రుని జన్మముచేత. సత్క్రియల్
వెలసినరీతి సత్ఫలమువేగ మెయిచ్చుచు(జేయువారికిన్ ౧౦౨.

తే॥ గీ॥ కురుకులంబునకును వృద్ధికరులు సుతులు
మువ్వురును భీష్మపోషణమునను (బెఱి(గి
క్రమముగా సర్వకళలను గఱచి దర్ప
కోష్మల దశావిశిష్టులై యొప్పిరెలమి. ౧౦౩.

ఉ॥ షోడశదాననిర్మలయశోనిధి పాండు నృపాలు(డంద(దా
నీడితతత్కళాంశముల నింపనిబింబము ధాత చేయుచో
జూడక తన్మృగాజినము(జొన్పగళంకము మండలంబునన్
గీడయె(గాని చంద్రు(డు జనించెను వారిధినన్న నవ్వరే! ౧౦౪

క॥ ధృతరాష్ట్రునకుఁ భీష్ముఁడు
క్షితికిఁ బట్టంబుఁగట్టి సేనాపతిగన్
ధృతిగల పాండుమహీశుని,
మతిమంతుని విదురు నునిచె మంత్రిపదిపికిన్ ౧౨౫.

క॥ నయమున మంత్రియు, మిక్కిలి
భయమున సేనాధిపతియుఁ బతికి ధనమునన్
జయలక్ష్మియు నొనఁగూర్పఁగ
దయతో ధరణీధవుండు ధర బాలించెన్. ౧౨౬.

॥ ఆపగాసూనుఁడం యాంబికేయునకును,
బరిణయంబొనరించు పనినిఁబూని
గాంధారపతిసుత కలదనివిని దూతనంపె నాకన్యక నడుగ నంత
నాతఁడాత్మజ నియ్య ననుమతించుచు సుత
కీయుదంతముఁ దెల్పె, నింతిపతిని
నంధునిగ నెఱింగి యాయరుంధతిమించు,
చెలువమై పరపురుషులను గంట

తే॥ గీ॥ నైనఁజూడఁగ నోడుచు నక్షియుగము
వసనమునఁగట్టి కురురాజవాసగృహముఁ
జేరి సురనది సాగరుచేత నాద
రింపఁబడుకీతి సతి యాదరింపఁబడియె ౧౨౭

సీ॥ యాదవపతి శూరుఁడను వానిసుత పృథ
కుంతిభోజుని కూర్మి కూఁతురుగను
బోషింపఁబడుచుఁదపోవనంబుననుండి
ఘనతపోధనుఁడు క్రోధనుఁడు మౌని
వరుఁడు దూర్వాసుఁడు వచ్చిన నతనికిఁ
బరిచర్యకై తండ్రిపంపుఁబూని

కంతుకఖేలనం బంతయు విడనాడి,
విహగలాలనముల విడిచి సఖుల
తే॥గీ॥ సరససల్లాపముల నెల్ల సరకుగానక
యమివరుని పూజసల్పుచు ననవరతము
నతనియానతిమీఱక యటులిటుల
పోయి తనపని మఱవక పాలతియొప్పె. ౧౦౮.

క॥ ఆరామవల్లరీతతి
గారామముచేతఁ గాంచు కన్నియ నిరతం
బారాజమాని భ్రూలతి
కారాజినిఁ గాచుచుండెఁ గాఁ గడుభక్తిన్ ౧౦౯.

క॥ ప్రసవప్రత వల్లరీ చే
ఖనకర్మక్రమ చెంది కుందు కన్యామణి యా
మునివరు దుష్కరశాసన
మును శుణమున సల్పనోపె ముద మెసలారన్ ౧౧౦.

క॥ ఇటులొక వత్సరముండిన
జటికిన్ బరిచర్యఁజేయ సంయమివరుఁడా
కుటిలాలక మది మెచ్చుచు
పటుతర మంత్రంబొకండు వరముగనిచ్చెన్. ౧౧౧.

ఉ॥ ఇచ్చి తదీయమంత్రమున నింతిరో! దేవగణంబునందు నీ
మెచ్చినవానినిన్ బిలువ మీఱక యాపురుషుండు సత్వరన్
వచ్చి స్వతుల్యుఁడౌ సుతుని వాసిగ నొకని నీకునిచ్చు నో
సచ్చరితా: యిఁకన్ దపముజల్పఁగఁ బోయెదనంచుఁ బోయెనన్ ౧౧౨,

క॥ మునిమంత్ర మహామగన [illegible]
మున వెసఁ [illegible]

జని పాటలారుణుని(గని
వినయంబున(వేడి పిలిచె విధు ముఖి యంత ౧౧౩.

సీ॥ పచ్చనివస్త్రంబు(బటుతరకవచకుం
డలకిరీటములును వెలయభాను(
డలివేణి సరసను నిలిచి కరంబుల(,
బద్మినీబలేం బృథ(బట్టెనంత
భామిని భయమంది భాస్కర! నేబాల,
జనకునానతి లేక చనదు నాకు
నేమియు(జేయంగ నీధర్మ మీవెఱుం,
గనిడెః నన్నధ్యులుము కరుణ(బూని
తే గీ॥ యనిన నతివను భయకంపితాంగి(గనుచు
నరుణు(డరుణాననుండయి యనెను, భామ!
యాదరింపక ఛాయను నీదుకడకు
వచ్చినాడను సంభోగ వాంఛ(జేసి ౧౧౪.

సీ॥ ఇంతి నా యభిమత మీవొనర్పకయున్న
నీమంత్రదాత నేనిపుడె శాప
నగ్నివేష్టితుని(గ(జల్పుదు నావాంఛి
తము నెరవేర్చిన నిమిషమున నె
అదితి నన్గనినటు లధిక తేజోవంతు
సుతు(గందువీవును సుదృశ! నీకు(
గన్యకాభావంబు(గలుగును మత్ప్రభా
వంబున ననిపల్కె; వనితశిరసు
తే॥ గీ॥ వంచె, లజ్జాస్మితంబులు వారిజాక్షి
సమ్మతిని(దెల్ప నరుణుండు ఛాయనుబలే(
గాంత నెద(జేర్చి శరదభ్ర కాంతి(బోలు
శయనమందున నిడి యందె సంతసంబు ౧౧౫.

కం॥ అరుణుని తేజము నంచుచుఁ
దరుణీమణి వహ్నిశిఖనుఁ దలఁపించెడి భా
స్వరకాంతినండె, నాసతి
హరుసంబునఁ బల్కరించి యరుణుఁడు జనియెన్ ౧౧౬.

సీ॥ వనధిచింతామణి బలె సురనాథుని
యభిమతం బొనఁగూర్చి యధిక తేజుఁ
గనియె నృపాత్మజ; కనినంత నపవాద
శంకితయయి యాప్తసఖులతోడ
నురగంబుఁ బేటికనుంచిన భంగిఁగుం
డలకంచు కోజ్వలు లలితుఁదనయుఁ
బేటికయందిడి విడిపించె దానిని
వెల్లిలో, సింగపుఁబిల్ల నిడిన

ఆ॥ గీ॥ పంజరంబునుఁబోలి ప్రవాహభంగ
డోలికాశతలాలితఁబోలెఁ బేటి
మెల్ల మెల్లన నిటులటు మెదలుచుఁ జని
చేరె నధిరథు పురనదీతీరభూమి ౧౧౭

చం॥ తనసతి రాధఁగూడి దరిఁదన్వియుఁబొందుచు సూతుఁడచ్చటన్
గనియెను బేటికన్; దెఱచికన్నుల పండువుగాఁగ నుండు వా
నిని నరుదొద్భుతున్ గనుచు నిండు ముదంబున బాలు నక్కునం
జెనుచుచు భార్యకున్ ముదము బెంపెసలారఁగనిచ్చె ప్రీతితోన్ ౧౧౮.

కం॥ పాలించె రాధ కావున
బాలుఁడు రాధేయుఁడనఁగఁ బరఁగుచు భృగురా
మాలయమునుఁ జేరి నమ్రత
మేలగు విలువిద్య గురులు మెచ్చఁగ నేర్చెన్ ౧౧౯.

కం॥ తరుణీస్వయంవరమ్మున
కరుదెంచిన నృపులఁ గనక యా పాండునిఁదా
వరియించెఁ గుంతి యభ్రమ
వరయన్ సురగజము దక్కఁ నన్యముఁ గనునే? ౧౨౦

తే॥ గీ॥ ఆకృతినిఁగన్న జయలక్ష్మి యనఁగనొప్పు
మాద్రియను మానినీమణి మద్రరాజ
సుతను సుదృశను నాపగాసుతుఁడు దెచ్చి
పరిణయ మొనర్చె ముదమునఁ బాండునకును ౧౨౧

కం॥ మృగయావినోదపరుఁడై
మృగనేత్రలఁగూడి పాండునృపతి చని వనిన్
మృగ నాగ మృగేంద్రాళిని
తెగటార్పఁగ వెనుకసాగె ధీరవరుండై ౧౨౨

చ॥ మృగనయనాసహిష్ణుతనుమించి మృగాన్వయమెల్ల వారిఁగె
ల్వఁగఁగుమికూడి పైఁబడఁగవచ్చినరీతి నెదుర్కొనంగ, నా
శుగములవానిఁ జంపెను వసుంధర నేత, నిజాన్వయేశు కుం
దృగ నివియుండఁ బోలదని తోఁచె మనంబున నాన్ రయంబునన్ ౧౨౩

మ॥ హయహేషారవ మాలకించి, ఘనకోపాటోప భూదారసం
చయమెల్లన్ వడి హుమ్మటించుఁ దమ వేశంతమ్ముల న్వీడి రా,
రయమార న్వసుధేశుఁ డాశుగతతిన్ రాజిల్లఁగాఁ ద్రుంచె నా
రయ భూదార పదేర్ష్యతన్ గనలి వైరంబూనెనో యంచనన్ ౧౨౪

చ॥ సమదవిశృంఖలాస్తి మహిషంబులు శృంగవిదీర్ఘికంబులన్
గుమికొని చుట్టి రాఁగనుచుఁ గూల్చెను భూపతి వానినెల్ల వే
గమునఁ గులాధినేతయగు కాలునివాహనముండు నాడు స
శ్రమముగ వానిఁ జేర్చుటది సత్క్రియయంచుఁ దలంచెనో యనన్ ౧౨౫

తే॥ గీ॥ చాపరావము తరుణపంచాననాళి
వినుచుఁ గనలుచు గుహలను వెడలి రాఁగ
బంచతను నొందెదమొ మోమొకటంచు రాజు
పంచతను గూర్చెదను వెల్ల బాణవితతి ౧౩౬.

క॥ మృగరక్తబిందువులచే
దగఁ గొల్చు నిదాఘబింబు ధారలచే నె
వ్వగ నొందు పొందు నలసట
నగరాజ సమీరణాప్తి నణఁగెను మిగులన్ ౧౩౭.

సీ॥ అచ్చట నటవిని నంగజుకేళిని,
హరిణద్వయం బురుహర్షమునను
విహరించుచుండ భూవిభుఁడు బాణము వేయ,
నొకమృగ మఱచుచు నుక్కడఁగి
యవనిపైఁ బడుచు గోపారుణేక్షణముల
నగ్నికణంబుల నపరిమితము
గను గ్రక్కుచును బొండుఁగని నేను గిందముఁ
డను ద్విజుండను గామహతుఁడనైతి

తే॥ గీ॥ మున్ను, నేనిప్డు నీ శరమ్మునకుఁ జిక్కి
హతుఁడనైతిని, నీవు నీ యతివఁ గూడి
నపుడ యమపురిఁ గందువటంచుఁ జచ్చె
నతనితోడనె యతివయు నగ్నిఁ జొచ్చె. ౧౩౮.

క॥ దానిం గని నిర్విణ్ణుం
డై నృపతి విరక్తిఁ బూని యబలాసక్తిన్
బోనడచి సతులతోఁ దప
మూనఁ దపోవనముఁ జేరె నుచితజ్ఞుం డై. ౧౩౯.

క॥ భూషణవస్త్రాదులతో
వైషయిక సుఖంబువదలి వల్కలము జటల్
భూషలుగాఁగొని రాగ
ద్వేషాదులుమాని యానేఁదిరమగుతపముఁ ౧౩౦.

మ॥ కరికుంభాహతికేళిలంపటయునై గాంతాకుచద్వంద్వముం
బరిపీడించెడిలంపటుఁ మఱి యరిప్రాణానిలంబాను ని
ష్ఠురబాణోత్కరలంపటుఁ దవులుచుం శోభిల్లుహస్తంబు లా
గిరియందుండు కుశాంకరంబుల నయో! గిల్లంగ నర్హంబయెఁ ౧౩౧.

ఆ॥ వె॥ అల్లెత్రాడు దివిచి హస్తికుంభముఁజీల్చి
యంగుళంబు లటుల హస్తతలముఁ
గర్కశత్వమొందెఁ గావున సమిధలు
జీల్చునపుడు బాధఁజెందవయ్యె ౧౩౨.

ఉ॥ కాననమందునుండు మృగకాండము మైత్రినిఁ బెంపుచుం బదా
మానసశత్రువర్గమును మ్రందఁగఁజేయుచు ధీరుఁడై మహా
జ్ఞానులవాక్యమువ్వినుచుఁ గాంచెను భూపతి తాపసార్హమా
శ్రీనిఁ దపోవనంబునను జేకుఱెరాజ్యము నెల్ల భంగులఁ ౧౩౩.

సీ॥ రాజర్షి యొకనాడు రమణిఁగుంతినిఁగని,
వ్యాసమహాముని వరమువలన
నాయన్నభార్య గాంధారి పుత్రశతంబుఁ
గను గర్భమునుదాల్చె ననఁగ వింటి
ననిపల్కి, యోయింతి! ఘనతమోపహమైన
పుత్రనామం బెట్టి పుణ్యమిచ్చు
నట్టిపుణ్యమును నే నార్జింపనైతిని,
యధ్వరాదుచేత నమరుపుణ్య

తే. గీ॥ మేల యనపత్యనేనని చ్చు మేలుసుకముః
జనని తొడపయి శయనించి చన్నుఁద్రావు
బాలు మోమునఁ బ్రసుదబాష్పములు గుఱియ
తండ్రి యార్చును నిజగురు తాపవహ్ని ౧౩౪.

క॥ అంభోరుహాక్షి! విను నే
సంభోగాశక్తుఁడగుదు శాపకతమునఁ
సంభావనీయ్య నియతిని
సంభవమౌగాక సుతుఁడు పతి నీ కెలమిఁ ౧౩౫.

ఉ॥ నారి! మదీయకాంక్షిత మొఁర్పుమునీవు; గృహస్థసౌఖ్యమిం
పారఁగ దారచేఁగనును భర్త వసుంధరఁగాఁజ? నేనగా!
నీరజలోచనా! మిముల నేరరమింప, మునీంద్రశక్త్రుఁడఁ.
భూరిమహాజసుఁ బురుషపూజ్యుని కూర్మినిఁబుత్రునొందుమా ౧౩౬.

కం॥ ఉవిదా! పుత్రవతివి నీ
వవుటకు శంకింతు వేని నాపాండువగుఁ
దివిజంద్రుఁడొకఁడుగాదీ
భువి నాతని గోత్రమెల్ల బుద్ధినెఱుఁగుమా ౧౩౭.

చ॥ విని యలివేణి భర్తఁగని విన్నపమొక్కటి విన్నవించెదఁ
గనుముః యనుక్తపూర్వ వచనంబు విగర్హితకృత్యమిద్ది, నే
వినఁగన నిట్టిదెచ్చటను విజ్ఞులు మెత్తురె? కుంతి యన్యుఁ ద
ల్చిన వసధిఁ ద్యజించి సురసింధువు తల్పదె పల్వలంబునుఁ ౧౩౮

చ॥ అని వినిపించిన న్వినక యల్లనఁబూర్వ నిదర్శనంబు లె
ల్లనుగల వేదశాస్త్రములు లక్ష్యములు న్వివరించి వేఁడు వా
ధునిఁగని జంకుచు న్వినిచెఁ దోషిత సంయమిదత్త మంత్రసా
ధనఫలమెల్లఁ; దెల్పదమె దాని పరీక్షణకృత్యమేమియుఁ ౧౩౯

ఉ॥ మానవనాథుఁడాసతికి మంత్రబలంబునఁబుత్రుఁ గాంచుమం
చానతియియ్య నత్తరుణి యప్పుడ ధర్ముని మంత్రనంపదన్
బూనుమఁబిల్చె నాయముఁడు పొందె నమంద ముదాతిరేక మా
చానునఁగూడి వేడుకలఁ జంద్రుఁడు తారను గూడురీతిగన్ ౧౪౦

క॥ అభిజిన్ముహూర్తమందున
శుభదినమునఁ బృథకుఁబుట్టె సుతుఁడు పృథీతుం
డభవు జటాజూటమునన్
ప్రభవించిన గంగఁబోలెఁ బావనుఁడగుచున్ ౧౪౧

క॥ తనయుని మోముమ గనఁగనె
తనువెల్లను బులకలెగసె ధరణీపతికిన్
మనమునఁ బొంగెడు ముదమున
కును నవకాశంబునియ్యఁ గోరియొనాగన్. ౧౪౨

తే॥ గీ॥ ఆయుధిష్ఠిరుఁడిల జన్మమంద, మోద
మందె సురగణ మబ్ధులు నన్నిదిశలు
నొందెను ప్రసత్తి నామోద మందె సుజన
తతియు తరుసుమవితతియుఁ దనివిఁజెంది, ౧౪౩

సీ॥ తనయునిఁగనెఁ గుంతి యనువార్త గాంధారి
విని యసూయతఁబూని తనదుగర్భ
మును నొక్కపాషాణమునఁ జీలఁగొట్టఁగఁ,
బారాశరుఁడువచ్చి భానుఁడుదయ
మున సాంధ్యరాగత నెనసిన శిథిలాభ్ర
గగనంబుఁగాంచిన కరణి, భగ్న
రక్తపేశియుఁజూచి రక్షించు తలఁపూని
దాని నంతయుఁగూర్చి వాసిమీఱ,

తే॥ గీ॥ కరుణ హాపేశి నూరుభాగములు సేసి
నేతికడవల నటియుంచి చేతనంటి
యున్నపిశితంబు నెల్లను నొక్కకలశ
మందు నుంచుమ సౌబల కనియె నిటుల ౧౪౪

చ॥ వ్యసనము మానుమా సతిరో! వ్యర్థముగాదు మదీయవాక్యమిం
పెసఁగను మున్నుఁ బుత్రశతమిచ్చితి, హెచ్చుగ నొక్కకన్యయుఙ్
బొసఁగునుసీకు, నీకలశము ల్దమయంతన విచ్చుకొన్నచో
నసదృశ తేజమున్గలిగి యందఱు వెల్వడువారు నమ్ముమా ౧౪౫.

కం॥ వనిత ముదమంది యాత్మజు
లనునుంచిన కలశములను లక్షణమగునా
సనములనిడుచు మచ్చూరగి
తన యండము లోమురీతిఁదా రక్షించెన్. ౧౪౬

కే॥ కనెఁగుంతి శుభముహూర్తము
నను మధ్యాహ్నంబునందు నాగబలుని భీ
ముని బవను కరుణ నం
జన మారుతిఁ గనినరీతి జనులు పొంగన్. ౧౪౭

కం॥ తేనయుని జననాశుచిచే
జనులనుస్పర్శింప వెఱచి చనునోయన మె
ల్లనఁబవనుఁడు నడకను గనె
ఘనసామోదతనునంది గ్రాలి తిరుగుచున్ ౧౪౮

తే॥ గీ॥ కుసుమమిషఁబూని పవనుఁడు గురిసెఁ బ్రభద
బాష్పములు సౌహృదసనను భవ్యముగను
సుతుఁ కుజనియించె నని వహ్ని వితతి శిఖల
హర్షనృత్యంబుసల్పె నో యనఁగ నొప్పె. ౧౪౯

తే॥ గీ॥ పవనసూనుఁడు పుట్టిన దివసమునకుఁ
బూర్వనిశిని సుయోధనుం డుద్భవించె
నంబుధరములు రక్తవర్షంబుఁ గురిసి
ప్రమదబాష్పములను గార్చు ప్రజల ముంచె
నక్క కూతల నుత్సవనాద మడఁగ. ౧౫౦.

క॥ వరుస శతవాసరములకు
శరారువృత్తులగు వారు జనియించిరి లెక్క
గురుకుల భూషణమై యొక
తరుణీమణి దుశ్శలాఖ్యఁ దగ జన్మించెన్. ౧౫౧.

కం॥ వదలక పార్శ్వస్థితులై
ముదమున సుతశతక మటుల ముదితయుఁ గూడన్
మదవతి సౌబల యొప్పెను
గద శతపత్రంబు లక్ష్మి కర్ణికల బలెన్ ౧౫౨.

క॥ మరల తనభర్త యానతిఁ
దరుణీమణి కుంతి యింద్రుఁ దలఁచిన నతఁడున్
సరసరతిఁ జానఁ గూడెను,
సురనది దిగ్గజము రీతి సుఖమొనఁగూడన్. ౧౫౩.

సీ॥ ఫాల్గునమాస పూర్వపద్దినోదయలగ్న
మునను నుత్తరఫల్గునిని సుజన్మ
మును గాంచెను త్రిలోకమును జయించునటంచు
సితకీర్తి మున్మున్నుఁ జెందెదన్న
ననఁ జెల్లు శుభ్ర కాయంబునఁ బుత్రుఁడ
ర్జుననామధేయంబు రూఢిగాను
నుత్తరఫల్గుని నుద్భవించెను గాన
ఫల్గునుండను పేరఁ బరఁగెనతఁడు.

తే॥గీ॥ అమరకుసుమపరాగముల్ హస్తములను
బట్టి నృత్త్తోచితంబగు భూరితూర్య
నిస్వనంబుల నచ్చరల్ నిండివెలయు
నద్రిశృంగముఁ జేరె మహర్షిగణము. ౧౫౪.

క॥ దయితుని యానతి మీఱక
దయఁబృథ తన సవతికిచ్చెఁ దనమంత్రమునున్
గయికొనిన మాద్రి, పుత్ర
ద్వయమిండని యశ్విలను ముదంబునఁబిలిచెన్. ౧౫౫.

క॥ వారిని నెమ్మదిఁ గూడుచు
వారిజముఖి మాద్రి కనియె వరుస నిరువురన్
బూరుని కులభూషణుఁడగు
సారయశు నకులు, భవ్య సహదేవు, వహిన్. ౧౫౬.

తే॥ గీ॥ అమరతరు లెటు లటుల యుదారులగుచు
మరుని శరములబలె మనోహరులు నగుచు
జలజసంభవు భూతపంచకము రీతి
వెలయు సుతపంచకముచేత వెలసె నృపతి ౧౫౭

మ॥ అలధాత్త్ర్యంగుళిపల్లవ గ్రహణమా యాధారమున్ లేక; ప
ల్కులనేర్పంగల వేత్రిచాటవుల పల్కుల్ వీనులన్ సోక కా
మలలోఁ జంక్రమణోచితాంఘ్రులగుచున్ మాటల్ మహా నీతులున్
గలయన్నేర్చిరి బాలురౌర నిజవిజ్ఞానంబునన్ గ్రాలుచున్ ౧౫౮.

కం॥ యతిసుతులచేత నుపలా
లితు లగుచును బాంసుకేళి లీలారతులై
యతుల తపోవన గజముల
గతి హరిసట లీడ్చు చుంద్రు గతభయులగుచున్ ౧౫౯

చం॥ సుతు లుపనీతులై శ్రుతులసూక్ష్మములన్ని యెఱింగి విద్యలా
తతముగ నేర్చి భాసిలుకతంబున ధన్యతనొందె భారతీ
పతుల కులంబగాదు మఱి వారలఁ బేర్కొనువారిసంతతిన్
గతలయె వీరివార్త లిలఁ గాంచినవారికి శ్రేయదంబులై. ౧౬౦

చం॥ క్రమమున యౌవనంబు త్రిజగంబునకున్ సుఖమిచ్చి వారి దే
హముల నలంకరించెను సుఖావహమౌగతి. సౌరభమ్ము భృం
గములకు సంతసంబొసఁగి క్ర్రమనవీన సరోరుహంబులన్
దమిని ననుగ్రహించి శుభదాయకమౌగతి నబ్బురంబుగన్ ౧౬౧

కం॥ నిడుదలయె భుజములంబలె
వెడదయె వక్షస్థలాధి వృద్ధియుఁబలె; సొం
పిడు స్వరముంబలె మంద్రత
బడెఁ గనుఁగవ స్నిగ్ధభావ బంధురమగుచున్. ౧౬౨.

మ॥ స్మరమత్తేభమదోద్గమంబుఁ బికసుస్వానోదయోత్సాహమున్
నిరపాయావహ మందమారుతమునున్ నిండారఁ బుట్టించు వా
సరసంశోభిత చైత్రమాస మవనిన్ జన్మించి మించె న్దిశల్
విరహాం బగ్గలమయ్యె భూతతలికిన్ విందాయె భృంగాళికిన్ ౧౬౩.

ఉ॥ బాలసమీరవారి తెగవైచిన బాలరసాలరేణువుల్
లాలితమై చెలంగు వనలక్ష్మికిఁ జల్లిన బుక్కపిండియై
గాలముఁబట్టి నిశ్చలతఁ గాచిన కాయజమంత్రవాదికిన్
సోలు వియోగిలోకులను జొక్కఁగఁ జేసెడి చూర్ణమయ్యెఁగా ౧౬౪.

తే॥గీ॥ సకల లతలను గలిగెడి సౌరభమ్ము
ధరణి నలుదిక్కులను వాసితముగఁ జేయు
చైత్రునకు నబ్బదయ్యెఁగా జాతిగంధ
మవనిసంపూర్ణసంపద యెవనికబ్బు? ౧౬౫.

ఉ॥ వాయువుచే రజఃకణమవారిగ వెల్వడి రోఁజుచుండు కెం
జాయలచే నశోకకుజశాఖసుమావళిఁగాంచనయ్యె నా
గ్నేయశరోత్కరంబుగను, కీడ్పడినట్టి వియోగిసంతతిన్
గాయము నాయమున్దవిలి కందఁగఁజేయఁగఁ బుష్పధన్వికిన్ ౧౬౬.

తే॥ గీ॥ పువ్వులరసమను స్వేదబిందువులు దవిలి
లలి నవోద్గమ కేసరావళులు బొలిచె
వనవనిత మాధవుని స్పర్శమునఁ జెలంగ
నగపడిన స్వేదపులకాంకరాళి యనఁగ. ౧౬౭.

ఉ॥ దక్షిణదిఙ్ముఖాగత కృతాంతుని దూతను బోలుచున్ వడిన్
దక్షిణమందమారుతము ధారణినేతను గాలచోదితున్
రక్షితపూర్ణయౌవనుని రమ్మని యీడ్చెనొ నాఁగ మాద్రితో
నాక్షితి పాలుఁడేగెను విహారమతిన్ వనికిన్ రయంబునన్ ౧౬౮.

సీ॥ అల సుశీతలతలములు, సుకేసరసీధు
శీకరంబులును వశీకృతులయి
రతిప్రగల్భతమించి రమియించు శుకములు
పంచమస్వనములఁ బరఁగుపికము
లును వనలక్ష్మియు మనమునఁ జిరకాల
సుప్తుఁడై వెడలక సోలిపడిన
స్మరుని లేపిన వాని శరధారలకుఁజిక్కి
సుమగంధగర్భిత సుపదమైన

తే॥ గీ॥ మాధవీమండపముఁ జేరి మరులుగూరి
తపసిశాపంబుఁదలఁచుచుఁ దత్తరంబు
నొందు మాద్రిని నబల నింపొందనీడ్చె
పంచశరపీడితుండయి పాండునృపతి. ౧౬౯.

కం|| సురతాంత సుఖఫలంబగు
పరాసుభావంబు నేత్రభావము దెలుపన్
స్మరుని శరశయ్యఁ బోలెడి
విరిపాన్పునఁబడియె నృపతి విగతాసువుగన్ ౧౭౦.

కం|| అటుపడిన పతినిఁగనుచున్
గుటిలాలక భీతినంది కుందుచు నకటా!
యెటులాయె దైవగతి యని
పటుతరరోదనము సల్పి పడె ధారణిపై. ౧౭౧.

కం|| ఆరోదనంబు వినుచుఁ గు
మారులతో మునులతోడ మానిని పృథ తాఁ
జేరెవని నచటఁగనెఁగురు
వీరుని విధిహతుని మాధవీకుంజమునన్ ౧౭౨.

ఉ|| ఏమిది! యెంత కార్యమయె! నింతటిలో నని చింతఁగుందుచున్
గోమలి సోలి వ్రాలి యెదఁగొట్టికొనెన్ మఱి విహ్వలాంగియై
భూమిపయిన్బడెన్ మరల భూపతిఁ జూచుచు నశ్రుధారలన్
దోముచు మోము, మూర్ఛిలెను దొడ్డ విపత్తని సూనులేడ్వఁగన్ ౧౭౨.

ఆ|| వె|| మూర్ఛమునిఁగి లేచి మున్నీరుగా నశ్రు
ధారలొలుకు పృథనుఁజేరి మునులు
నాశ్వసించుచుండ నాయింతిపదముల
వ్రాలి పలికె మాద్రి జాలిసోలి. ౧౭౩.

క|| పతి దివిఁజేరెను నాకై
యతని వియోగంబు నోప నంపుము నన్నున్
బతిచనినగతికి సాధ్వీ!
సుతుల ననాథలను నీవు చూడుమ ప్రీతిన్. ౧౭౪

ఆ॥ వె॥ కార్యభార మరసి కాలంబుఁగడపుచు
సుతులఁ బ్రోవవమ్మ సువతియనుచు
నశ్రువులను గార్చు నాత్మజులను నూఱ
డించి పతినిఁ జేరె నంచితముగ. ౧౮౫.

కం॥ పిదపఁ బితృమేధకర్మలఁ
జమరగు ద్విజవరులఁగూడి సమమోదితమా
విధులను నెఱవేర్చెను గో
విదుఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు వేదవిమలయనుజ్ఞన్. ౧౮౬.

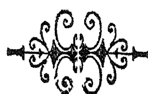
కం॥ యతులఁగని మ్రొక్కి మాద్రియు
సతిఁగుంతినిఁగాంచి సాధ్వీ! క్షమియింపుము నే
మతిచెడి యీరసమునఁ జే
సితిఁదప్పులు చాల నీకుఁ జేసెద నతులన్. ౧౮౭.

కం॥ అనిపలికి సుతులనాలిం
గన మొనరిచి యశ్రుధారఁ గడఁద్రోసి జయ
స్వనమునఁ జితికిఁబ్రదక్షిణ
మును సలుపుచుఁ జొచ్చెనందు ముదమున నంతన్. ౧౮౮.

కం॥ సతిపతులకు నపరక్రియ
లతిభక్తిని సల్పి ముగిసినంతట వారిన్
వెతఁజెందు పృథను గరిపురి
జతనంబుగఁజేర్చి రచటి సత్తములు వెసన్. ౧౮౯.

క॥ అనుజుని మృతివిని వ్యసనము
గను ధృతరాష్ట్రుండు మఱచెఁగన్నుఱ వానిన్
దనయులనుఁ గరుణఁగనుచును
ననవరతము వారియెడల నధికప్రియుఁడై. ౧౯౦

మ॥ మితియంతింతని చెప్పరాని బలమున్ మీఱంగ భీముండు దా
సతతంబున్ ధృతరాష్ట్రనందనులకున్ సంతాపమున్ జల్పఁగన్
గుతకంబందుచు వారిఖేలనములన్ గ్రోధించి భంగించు. స
ర్పతతిన్ గాంచిన వైనతేయువిధమున్ బ్రఖ్యాతిగాఁ జూపుచున్. ౧౮౧.

ద్వితీయాశ్వాసము.

ఆ॥ వె॥ కమలగంధ కలిత గంగాజలంబుల
పౌరవాళి కేళి పౌరుషమున
జలిపి శ్రమను జెంది సరవినిఁదత్తీర
పటగృహంబు నందుఁబండియుండ. ౧

తే॥ గీ॥ వారివిహృతి శ్రమంబున భూరినిద్ర
గొనుచుఁ బరవశుండైన వృకోదరునకు
సింధుసీకర ధారియై సేవఁజేసె
దినవిరామ సమీరంబు తిన్నఁగాను. ౨

సీ॥ అటుగాఢనిద్రచే నంగముఁదెలియక
పడిన సామీరినిఁబట్టిచంప
ననయము సహితుండు నగు సుయోధనుఁడు తా
వల్లుల బంధించి వాని మడుగు
నందుఁ ద్రోసెను గట్టి మందరమును భోగి
బంధనంబున నబ్ధిఁబడఁగఁద్రోయు
చందంబునను; నంత సరసినిఁబడినట్టి
పవనసూనుఁడు లేచి బంధశతము

తే॥ గీ॥ భగ్నమొనరించి దరిఁజేరి పవ్వళించె
మరల నదిగని వహ్నిసమాన కాల
కూటమునుగల పాములఁగొన్ని తెచ్చి
కఱవవిడిచిన నవి వానిఁగఱచుచుండె. ౩

కం॥ అనిలాంగ స్వాదముఁదినఁ
గని రుచిమరగిన భుజంగగణ మప్పుడు త
త్తనయుని యంగారుచిఁగని
ఘనతరముఁగ మెసవె వాని కాయమునంతన్. ౪

కం॥ వాతాశన వనదేవత
లాతజి నాశీర్వ్వయంబు నంగాయువులన్
బ్రీతినిడ మొదటి దయె వృథ
యాతతముగఁ జరమవాక్య మందె ఫలంబున్. ౫.

ఉ॥ వానిని దంతకోటి విషవహ్నులఁ గ్రాలెడు వాని నిర్దయన్
బూనుచు నాయముల్గఱచి భోగముల్ త్రెడివాని నిద్రకున్
హానియొనర్చువానిఁగనినంతన నల్లులబోలె గాచె నా
మానితసత్వుఁడైన పవమానసుతుం డటు నిద్రఁబోవుచున్ ౬.

క॥ అదికని సుయోధనుఁడు వెత
మదిఁగొని యెటులైన భీమమరణమును గనన్
ముదమందుచు సహపఙ్క్తిని
నదయత విషకబళమిడియె నన్నములోనన్ ౭.

ఉ॥ దాని భుజించి విహ్వలతఁదాల్చిన భీమునిఁబాశబద్ధునిన్
గా నొనరించి శూలములు గాఢముగా హ్రదమందుఁబాతి గం
గానదిలోనఁ ద్రోయుఁడని కట్టడిసేయఁగ గింకరాళియున్
వానినిఁగట్టి త్రోసి రహో! వారక క్రూరులు గ్రావముల్ బలెన్ ౮.

క॥ పవమానాశన లోకము
పవమాన సుతుండుజేరెఁ బన్నగశిశువుల్
దవిలి తమవిషము నింపఁగ
భువి నొదవిన విషము వెళ్ళఁబొంగుచుఁ బోయెన్. ౯.

ఉ॥ అదటఁబాశబంధముల నన్నియుఁ బాయఁగఁగోసివైచి య
త్యాదరతన్ గజాయుత బలావహమైన రసంబుఁ గ్రోలఁ గా
కోదరనేతయాజ్ఞ దశకుంభముల న్వడిఁ దెచ్చియుంచినన్
గాదనకా వృకోదరుఁడు గ్రాలెడుదప్పినఁ గ్రోలె నంతయున్ ౧౦.

ఆ॥వె॥ అటులఁదృప్తినొంది యష్టదినంబులు
శ్రమనివారితముగ శయనమునను
నిద్రఁబోయె, నబ్ధినీరముఁద్రావుచు
దరిని నున్న నీరదమునుబోలె. ౧౧.

కం॥ మారుతిని నీటఁద్రోయుచు
క్రూరులు కౌరవులు శకునిఁగూడుచుఁ బురినిన్
జేరుచుఁ బూర్వాప్తులతో
భూరిక్రీడలనుఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి నెమ్మిన్. ౧౨

కం॥ కలభము వెదకెడి వాసిత
బలె భీముని వెదకెఁ గుంతి వనతలమందున్
జలధుల నదులను సరసుల
వెలినెలవుల నెల్ల వెదకి వేసారెఁ గటా! ౧౩.

చం॥ సుతుని సుయోధనుం డకట స్రుక్కఁగఁ జేసెనొ యంచు భీతిచే
సతి వసుధన్ బడెన్ విదురు సాంత్వనముల్విని చెందెఁ దెల్వియున్;
వితత నిదాఘభాస్కరుని వేడికి స్రుక్కుచు నోషధీశునిన్
శితకరజాల మంటఁగనె సేదలువాయు నభంబుకైవడిన్ ౧౪.

క॥ తొమ్మిది దినములు భీముఁడు
నెమ్మదిగాఁ దల్పమందు నిమురించుచుఁ దాఁ
బిమ్మట సర్పాశ్యుండై
నెమ్మినిఁ దీరమ్ముఁ జేరె నిరపాయుండై.

ఆ॥వె॥ దరిని జేర్చి ఫణులు తామేగ భీముఁడు
గరిపురంబుఁ జేరెఁ, గౌరవాళి
కుందె; భ్రాతృవరులుఁ గుంతియుఁ బౌరులు
మోద విస్మయముల మునిఁగి రంత.

క॥ సకలాస్త్ర కోవిదుండును
నకలంకాచారశీలుఁడయిన కృపుని రా
జకుమారులకుఁ గురువుగఁ
బ్రకటించె సరిత్సుతుండు బాలురకెల్లన్. ౧౭.

చం॥ మనుమలు వారివద్దఁగడు మాన్యత నేర్చిన పెక్కు విద్యలున్
గనియును గోరె భీష్ముఁడు ప్రగల్భత నత్యధికంబుగాను నొం
దిన గురుపర్యనవ్యుని, మదిన్దలపోయుచు నుండెనోర! భూ
జనులు గుణోత్తరాధికత సంతత మారయుచుందు రెమ్మెయిన్ ౧౮

తే॥ గీ॥ పరశురామునిచే నస్త్రపాండితిఁగని
యిలను బ్రఖ్యాతిఁగన్న ద్రోణులనుఁ బిలువఁ
బంపనుండినవజేని నాపట్టణంబుఁ
జేరవచ్చిరి వారు నారెంచ వింత. ౧౯.

తే॥ గీ॥ విక్రమాన్విత మైనట్టి విద్యబలెను
పుత్రయుతయగు భార్య తన్పొందిరాగఁ
గుంభజుఁడు భీష్మ సత్కృతిఁ గొనుచు సభను
నిలిచి గంభీరతరముగఁ బలికె నిటుల.

చ॥ స్థిరముగ నగ్నివేశ్యముని సేవను నేనును యజ్ఞసేనుఁడున్
గుపతర విద్య లన్నియునుఁ గూడి పఠించెడికాలమందు, నా
ధరణిప సూనుఁడాడెఁగద తా ధరణీధవుఁడయ్యెనేని న
త్యుపతర రాజ్యమర్ధమును నొప్పఁగ నిచ్చెద నంచుదారతన్ ౨౦.

క॥ క్రమమునఁ బైతృకరాజ్యము
నమరెను నాసుహృదవహున కనుచు నలరినన్
శమదమ భూషణులకు శ్రే
యమునుగావీ రాజసేవ యని పోనైతిన్.

ఆ॥ వె॥ దుగ్ధకాంక్షి యైన ముగ్ధు నీ శిశువును
పిష్టరసముద్రాపి హృష్టుఁ జేయఁ
జింతనందు కృపుని చెల్లెలి యాయట
గనఁగ మనమునందుఁ గలక తేరి. ౨౩.

తే॥ గీ॥ దైన్యవృత్తికిఁ బుట్టక తానమయ్యె
యాచనావిధి, యైన నేనాచరింతుఁ
దమకుటుంబము రక్షింప ధర్మపథము
నైన విడనాడఁ దగునని యనియె స్మృతులు. ౨౪.

చ॥ అనుచును నిశ్చయించి ద్రుపదావనిఁ జేరి నృపాలుఁ గాంచి నే
వినిచితి నీ సఖుండనని విన్నను వొప్పఁగ, నంత వాఁడు గ
న్కను మొగమెఱ్ఱఁ జేసికొని కన్నుల నిప్పులు గ్రక్క సాక్షి ప
లేనుగద సోపహాసముగఁ గేరడము ల్పచరించి మత్తుఁడై ౨౫.

వ్యసనవశులగు బ్రాహ్మణవంశమేడ
సత్త్వసంపన్నులగు బాహుజన్మ లేడ
కాచరత్నోపమం బవ్వుఁ గాదె? వీని
కగునె మిత్రత్వ మెచ్చటనైనఁ జూడ? ౨౬.

చ॥ ఇటు లహితప్రలాపముల నించుక యేనియు శంకలేక వాఁ
డటుల వచింప సిగ్గువడి హాయని చింతనుఁ గుంది యప్పుడే
పటుభుజసత్త్వులై వెలయు పౌత్రులు నీదు మదీయవాంఛితం
బెటు లయొ నేనిఁ దీర్తురని యిచ్చుటకిన్ నృప! వచ్చితిన్ వడిన్. ౨౭

కం॥ అనవిని కురూద్వహులకున్
జను నీ గురుఁడనుచు సంతసంబందివడిన్
ధనమాది నిచ్చి పిదపన్
దనపౌత్రులనిచ్చె భక్తి దైవారంగన్. ౨౮.

తే॥గీ రేణుకాసూనుపాదాబ్జరేణుకలనఁ
బావనుండగు ద్రోణుచే బాలపితతి
యంపవిద్దల విధుల శిక్షింపఁబడెను
ధన్విదర్పంబుబలె వసుంధరను సరవి. ౨౯.

క॥ భూతలతిలకం బర్జునుఁ
డాతత గుణసహితమౌ శరాసనమున్ బ్ర
ఖ్యాతిగ గురువుల మనమును
నేతఱి నేమరక భక్తినీడ్చుచు నుండెన్. ౩౦.

క॥ ఎన్నఁడో గురునానతిఁగొని
యన్నరుని న్మించునట్టి యస్త్రవిదుండై
యున్నట్టి యేకలవ్యుఁడు
విన్నంబడ వాని బొటనవ్రేలున్ గొనియెన్. ౩౧.

తే॥గీ చెట్టుకొనకొమ్మఁగట్టిన యట్టి గుఱిని
శరమునేయుచుఁ దెగఁగొట్టె నరుఁడు దాని
తోడ నన్యులధన్వులఁ గూడియున్న
మత్సరంబునుఁ దెగఁగొట్టె మాన్యుఁడగుచు. ౩౨.

కం॥ మడుగున ద్రోణుని యడుగుల్
వడిఁ బట్టిన మొసలిఁజంపి పరమసుఖముఁ దా
నిడుచును గురునకు, మాఱుగఁ
బడసెను దివ్యాస్త్రమొండు ఫల్గునుఁ డెలమిన్. ౩౩.

సీ॥ పదఁపడి ద్రోణుండు పార్థివతనయుల
శస్త్రాస్త్రకుశలత సరవిఁజూప
శిల్పికల్పితము ననల్పభూషితమును
నగు రంగమునుఁ జేరె నచట సకల

పార్థివులును జానపద పౌరులునుఁ జూడ
వచ్చినిండిరి మఱి వాసవాది
నిర్జరులెల్లరు నిండిరి నభమున
నంత ధనుర్ధారులగుచు ధర్మ

ఆ॥వె॥ నందనాదిశిష్యబృందము స్థూల సూ
క్ష్మ చల నిశ్చలాదికముల నొప్పు
లక్ష్యములను బాణలాఘవంబునఁ ద్రుంచి
మించి రచటిజనులు మేలనంగ ౩౪.

ఆ॥వె॥ ఖడ్గముద్గరాది కఠినాయుధ పరిశ్ర
మంబుఁజూపి రద్భుతంబుగాను
వాజివారణాది వాహనచర్యచే
గొంద అమిత ముదముఁ గొల్పిరంత. ౩౫

తే॥గీ॥ సాంకుజములఁ బూనిన సామజముల
బలె సుయోధన భీము లుద్భట భయంక
రావహంబగు గదలచే నాక్షణమున
రంగ భూమినిఁజేరిరి రహిఁదలిర్ప. ౩౬.

తే॥గీ॥ వివిధగతులను గదలను వీచి వీచి
యొకనిపైఁబడ నొకఁడు దా నుద్యమించి
కినుక హుమ్మని కీడెంచి చెనకఁబూన
ద్రోణసూనుండు వారించెఁ దొలఁగుఁడనుచు. ౩౭.

చం॥ గురుచరణాంబుజాతములకున్ నతిఁజేసిన కారణంబునన్
శిరము పవిత్రమయ్యెనను శిష్యుఁడు పార్థుఁడు ద్రోణు నానతిన్
శిరమునఁబూని రంగమునుఁజేరెను బాణవితాన యుక్తుఁడై
ధరణిపులెల్లరున్ గనుచు దద్దయు విస్మయ మందుచుండఁగన్ ౩౮

తే॥గీ వ్యాఢ తిమిగారుడవనధర వహ్ని తార్క్ష్య
హస్తికేసరి ముఖ దైవతాస్త్ర జాత
ముల పరిశ్రమనైపుణి వెలయఁజూపె
సంసదులు మెచ్చి తలయూఁచి సంస్తుతింప. ౩౯.

తే॥గీ॥ సింహ సంహననత్వముఁజెలఁగుచుండ
సింహనాదము దశదిశల్ చెంగలింప
రంగ సద్మముఁజేరి యా రవిసుతుండు
చాపవిద్యాధికతఁ జూపె సంసదులకు. ౪౦.

తే॥గీ॥ శస్త్ర సంపదఁగనిన యాసభ్యులెల్ల
విస్మయంబందఁ బార్థుని వ్రీడకూడె.
నాసుయోధనుఁడును వాని యనుజతతియుఁ
దానిఁగని మోదమంది రనూనముగను. ౪౧.

మ॥ నరుఁడే పాటి నరుండు నాకుఁ? గనఁబూనన్ ద్వంద్వయుద్ధంబునన్
స్థిరుఁడై నిల్చి మదీయసత్త్వమును వాసిన్ జూడ నిండంచు భా
సురసూనుం డురు గర్వయుక్తుఁడయి పల్కన్ ధార్తరాష్ట్రుల్ మదిన్
హరుసంబందుచు వీఁడు మాకు సుహృదుండౌ నంచు నుప్పొంగినన్ ౪౨.

చ॥ నరుఁడరుణానునుండగుచు నాగముమాడ్కిని నిశ్వసించి యా
యరుణతనూజుఁజూచి నిశితాశుగము ల్వడి నెత్తి పల్కె నీ
ధర స్వపరాంతరంబులనుఁ దాఁగనఁజాలక ప్రల్లదంబు లే
నరుఁడు వచించు వానిగతి నాశరమొందఁగ నిచ్చు నీకనన్ ౪౩.

తే॥గీ॥ ఆహవంబున నిల్వరా యడుగుఁ ద్రొక్కి
పార్థ! యదె నీదు శిరమును పద్మమిపుడె
యిదిగొ నాశరమునఁద్రుంచి యీగృహస్థ
దేవతార్చనఁ గావింతు ధీరవృత్తి. ౪౪.

చ॥ కని కృపుఁడడ్డమై నిలిచి, కర్ణ! దురుక్తులు చాలు; సూతుఁడై
జననమునొందు నీకెటుల క్షత్రియవారిధి చంద్రుఁడైన యీ
యనఘుని పూరువంశజుని యంగముఁ దాకఁగనౌను? మానుమా
చన దిటు లంతరంబెఱుఁగఁ జాలక పల్కుట నిందనీయమౌ ౪౫.

క॥ అని కృపుఁడాడిన మాటలు
విని కర్ణుఁడు శిరము వంచె వ్రీడాయుక్తుం
డును గాఁబోలె నంత దుర్యో
ధనుఁడా కృపుఁ జూచి పలికెఁ దగదిది యనుచున్ ౪౬.

తే॥గీ॥ విప్రపత్రితయంబున విస్తృతౌజ
సుల జనన మూల మెన్నఁగవలదు; నదుల
యతుల మూలములంబలె నర్థమగునె
శూరుఁడగు వాని జననంబుఁ జూడ నెంచు? ౪౭.

సీ॥ స్తంభోద్భవుఁడు పురాతన పురుషుఁడు గాఁడె
వానిజన్మము నెంచు వారుగలరె?
మును క్రౌంచ వింధ్యాగముల మథించినవారి
బలె శరకుంభసంభవులు మీరు
నీ ద్రోణులును గారె? యిదియెన్నఁగా నౌనె?
గుణమున మనుజుఁడు గణన కెక్కుఁ
గాని జన్మంబునఁగా నేర్చునే? పెద్ద
ఘనులు మీరిది యెఱుంగనిదె? యనుచు

తే॥గీ॥ నర్కతనయుని సింహాసనాధిపతిగఁ
జేయుదును నేనటంచని శీఘ్రముగను
వానినొక పీఠముననుంచి వారిధార
నభిషవ మొనర్చె నంగరాజ్యమున కపుడు. ౪౮.

కం॥ రవిసుతుఁడు రాజ్యమును, గౌ
రవు లినసుతు సఖ్యమంది రాజిల్లుచుఁ బాం
డవులను నెన్నక వారికి
నవమానముఁ జేయఁ దొడఁగి రదనున నలుకన్ ౪౯.

తే॥గీ॥ అస్త్ర జలరాశి పారగులైన రాజ
తనయులనుఁజూచి ద్రోణుఁడు; దక్షులగుచు
ద్రుపదరాజును జెరఁబట్టి యిపుడె యిడుడు
గురుల గురుదక్షిణ యటంచుఁ గూర్మిఁ గోరె. ౫౦.

ఉ॥ ఆ వచనంబునన్ శిరసునందు శిరస్త్రములాగు నుంచి యా
భూవిభునందనుల్ పటహభూరినినాదము దిక్తటంబులన్
మ్రోవుచు మాఱుమ్రోతలిడ మూకలకేకలు నింగినిండఁగా
గావచకాది యోధులునుఁ గ్రాలఁగఁ జుట్టిరి వైరిదేశమున్ ౫౧.

చం॥ కలశజచోదితంబయిన కౌరవసేన సపత్నపత్తనం
బలవడ ముట్టిచుట్టెఁ; బృషదశ్వుని ప్రేరితమై వలాహకం
బులు వడి మేరుమేఖలను ముట్టడి వేయఁగఁ జుట్టు లాగునన్
జలమున లగ్గకున్ దిమురసాగెను లగ్గుగ సైన్యమంతయున్ ౫౨.

చం॥ ద్రుపదుఁడు కౌరవద్వారద దుర్భరనాదము విన్చి కంఠరం
బపరిమితాగ్రహంబునను నాకటిచే విడు సింగమట్లు వి
ష్టప మద్రువన్ ఘనస్వనము చాడ్పున నార్చుచు నిర్గమించెఁ దా
స్వపురిని యోధులున్ బలము వారక చేరఁగవచ్చి రప్పుడున్ ౫౩

తే॥గీ॥ పార్షదులకును గౌరవబలమునకును
జరుగు రణమొప్పె సజ్జన స్తవ్యమగుచు
తగెను పార్థునిశౌర్యము న్నిగమమునకుఁ
దద్రణంబును బ్రణవమై ధాత్రిలోన. ౫౪

క॥ ద్రుపదుఁడు గౌరవశతమును
దపియింపన్ జేయఁ గ్రీడి తడయక చని యా
రిపుసైన్యముఁ జెండాడెను
నృపునిన్ దేహంబు గాడ నేయుచు వడిగన్. ౫౫.

మ॥ విరథున్జేసి శరంబులన్ దఱిగినన్ వేఱొద్దియున్ దోపకా
దురమున్ బాయుచుఁ బాఱఁగాంచెడి గురుద్రోహి న్వడిన్బట్టె నా
నరుఁ డుద్దండకృపాణహస్తుఁడగుచున్ స్వర్భాను వా చంద్రు భీ
కరలోలంబగు జిహ్వచే నదుముచున్ గాఱించు చందంబునన్ ౫౬

కం॥ కౌరవయుతుఁడై నరుఁడా
భూరమణునిఁ దెచ్చి గురుని మ్రోలనిడియె, నా
ధారణిపతి తలవంచఁగ
నారాజును జూచి నవ్వి యాచార్యుఁడనెన్. ౫౭.

కం॥ జలసక్తమగుచు మిత్రుని
చెలిమినిఁబెంపొంది పిదపఁ జెలి తేజమునన్
గలయఁగ నోపదు ద్రుపదం
బిల నను వాక్యం బదెట్టు వృథయగును? సఖా! ౫౮.

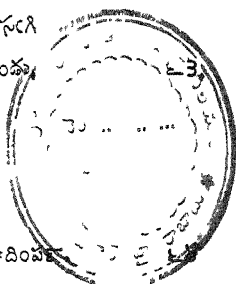
తే॥గీ॥ మానవంతుఁడవై నాడు మానవేంద్ర!
మాన్యవరుఁడైన ద్విజు నవమానపఱచి
తత్ఫలం బిపు డీవు నాతనికి శిష్యు
లైన వీరలచేఁ గంటి వర్ష్మమిద్ది. ౫౯.

చ॥ ధరణిని నర్ధభాగమును దప్పక యిచ్చితి వల్లనాఁడు, భూ
సురునకు రాజ్యభోగములు సొంపగునే? నినుఁబోలు ధారణీ
శ్వరునకు మిత్రుఁడై మనుట చాలదె శాశ్వతసఖ్యమూని యీ
శ్వరుఁడు గుబేరునిన్ గనెడిచాడ్పున? మేలగుఁబొమ్మ మిత్రమా! ౬౦.

మ॥ అనుచున్ సోమకునాదరించి యిఁకఁ బొమ్మా మిత్రమా! యంచుము
క్తునిఁ జేయుచును ద్రోణుఁ డంత వినుఁడున్ దుఃఖాబ్ధిలో మున్గుచున్
ఘనుఁడా పార్థుని కార్యమిద్ది యనుచున్ గార్యంబు చేదప్పె నం
చును నాహా! యవమానమిద్ది యనుచున్ సొంపేది చేరెన్ బురిన్ ౬౧.

తే॥గీ॥ ఆత్మరిపుద్రోణుఁ జంపెడు నాత్మజుండు
ఫల్గునునిఁ బ్రీతునిగఁ జేయు ప్రమదతనయ
కలుగ నొక యాగ మొనరింపఁదలఁచి ఋష్య
శృంగసమయాజకునిఁ గోరెఁ జిత్తమందు. ౬౨.

తే॥గీ॥ జాహ్నవీతటమందు ద్విజన్మవరుని
యాజుఁడనువానిఁ గని మ్రొక్కె నవని విభుఁడు
తనయకోష్టంబుఁ దెలిపి గోధనము నొసఁగి
ముదముఁ గూర్పఁగఁ బూన నా మునివరుండు ౬౩.

కం॥ తన యనుజుని సాహాయ్యము
గని నృపవరుచేతఁ బుత్రగద్దన యాగం
బును జేయించె యథావిధి
ఘనుఁడా యాజుఁడు జనులు గని మోదింపన్ ౬౪.

కం॥ యజనాంతమున హవిస్సును
భుజియింపన్ రమ్మటంచు భూరిహితమునన్
యజమాన గేహిని నా
ద్విజవరుఁడున్ బిలిచె రాజ్ఞి భీతిని దడసెన్. ౬౫.

కం॥ తడవోర్వక యా యాజుఁడు
కడుకినుకన్ బూని యెంతకాలంబయ్యెన్
జడజాక్షీ! రావైతివి
యిడియెద నీ హవ్య మగ్నికిపుడని వ్రేల్చెన్. ౬౬.

తే॥గీ॥ కనకగిరి నుద్భవించు వికర్తుని బలె
జాతవేదుని జ్వాలల జననమొంది
నట్టి కౌమరునిఁ గాంచిరి యవనిజనులు
వికచపంకజ నయనులై విస్మయముగ. ౬౭

తే॥గీ॥ కవచకుండల కేయూర కార్ముకాది
సహజసంపదచే నొప్పి మిహిరుమాడ్కి-
రథమునందున్న పుత్రుని రాజు చూచి
కార్చెఁ బ్రమదాశ్రువులచాలు కాలువలుగ. ౬౮

ఉ॥ లౌకిక శంఖతూర్యతుములస్వన మాకసమంటి నింప నా
ప్రాకటకీర్తి కాముఁడల బాలుఁడు సోమునిఁ గూడెఁ; షణ్ముఖుం
డా కటకంతుఁ జెందినటులయ్యెను; బిష్టుఁ బట్టణంబు సు
శ్రీకరమౌ విధంబునను జేరిరి, వార్తయుఁ జేరె లోకములన్. ౬౯

తే॥గీ॥ విప్రవరుచేత సవనహవిస్సు మరల
వేల్వఁబడఁబుట్టె నా జాతవేదుశిఖలఁ
గన్యకామణి; రక్తపంకజవనంబు
నందుఁ బుట్టిన లక్ష్మియో యనఁగ వెలసె. ౭౦

తే॥గీ॥ అర్జున వికాసమానయౌ యతివవలన
నగును దుర్గర్వులగు క్షత్రియాంతకంబు.
ప్రావృషంబున నూతనపద్మకాన
నంబుపగిదిని యనిపల్కె నభము వడిగ. ౭౧

కం॥ అనలునివలన న్బుట్టిన
దనయను దనయునినిఁ గనుచు ధరణీశుఁడు బొం
దెను ముద మర్జుని కతమునఁ
గనఁడయ్యెను భీతి ద్రోణుకతమున నెపుడున్. ౭౨

తే॥గీ॥ చేరవచ్చిన శిష్యుఁడు వైరియయిన
వతని సోమకసుతుని సర్వాస్త్రవిదునిఁ
జేసి పంపెను ద్రోణుఁడు; జీవితమున
కంటె సత్త్రతి కీర్తినిఁ గను ప్రియముగ. ౭౩.

తే॥గీ॥ యౌవ రాజ్యాధిపదవికి నా యుధిష్ఠి
రుని నొనర్చిన నంధుఁడౌ తనకు నయన
ములుగ నుండు నటంచని తలఁచె; నదియుఁ
దెలిసి దుర్యోధనుఁడు వచ్చెఁ దీవ్రముగను. ౭౪.

ఉ॥ నీతి విశారదుండను వినీతుఁడునై త్రిజగంబులందుఁ బ్ర
ఖ్యాతినిఁగన్న ధర్మజునిఁగాంచి సుయోధనుఁడోపఁడయ్యె వి
ఖ్యాతినిఁగన్న పూరుషునిఁగాంచిన జ్ఞాతుల మానసంబునుక
భూతలమందుఁ బావకుఁడు భూరిగఁగాల్చుట నైజమేకదా? ౭౫.

సీ॥ తాతనే నొకయుదంతము వింటి! నిప్పుడ
ధర్మసూనుని నీవు తగునటంచు
యువరాజునిఁగఁ జేయ నుద్యమించితివని
నిజమగునదియేని నీతికాదు.

చైత్ర పికధ్వని సామ్యమౌమధురతఁ
గలిగిన వాక్కుల వెలయువాఁడు
ధర్మసూనుండని ధారుణిజనులెల్ల
నేకమై నుతియింతు రతిశయముగ.

తే॥గీ॥ యౌవరాజ్యము వాఁడిపుడందెనేని
నెల్లరును క్షేమ మిచ్చుట దృఢముగాదె?
అట్టి యాపద మమ్ముల నంటనటులఁ
గాచునది నీదుభారముగాదె? తండ్రి! ౭౬

చ॥ అనిన సుయోధను న్గనుచు నంబికసూనుఁడు పల్కెఁ బుత్ర! నీ
మనమునుఁ గంటి నిట్టినతి మాయ రె! చాలును. పాండునట్లు నా
కనయముఁ గూర్పువాఁడు వినయాన్వితుఁ డెల్లరు నాదరించు వాఁ
డనఘుఁడు బంధుమిత్రుఁడగు నాఘను దూఱుటఁ జాలు దుర్మతీ! ౭౭.

సీ॥ దుర్యోధనా! యిట్టి దుర్బుద్ధి తగదురా!
పాండవులనుఁ గూడి యుండు టుచిత
మగునుర యని తెల్ప నాసుయోధనుఁడనెఁ
దాత! నీవచనంబు తగదు వినుము
సురనదీసూనుండు గురుఁడుఁ దత్పుత్రుండుఁ
దన్మాతులుండును ధర్మమెఱిఁగి
హితులగుదురు నాకు నిటఁ బృథాసుతులేరు
లేరేఁ గావున వారణావ

తే॥గీ॥ తికినిఁ బంపుమ వారినిఁ దీవ్రముగను
నిచటవారున్న జనులకు హితులగుదురు
వేరుసాగుచుఁ బెఱిగిన పెద్దచెట్టు
నెటులవశమగు భేదింప? నిదియ హితము. ౭౮.

క॥ కుంతీనందను లచ్చట
సంతసముననుందు, రిచట జనకా! నీకున్
సంతసముగ నేనుండుదు
నింతటితోఁ గలఁతలణఁగు నిదిహితము గదా? ౭౯.

మం॥ తనయుండీగతి నాడు మాటలకుఁ జింతన్జెంది హా! హా! యటం
చని దుష్టాత్మకుఁడయ్యె నాత్మజుఁడహో న్యాయంబుగాదీ విధం
బని కుంభిక్షుభిత హ్రదోదకము సామ్యంబైన చిత్తంబునన్
గనలేడయ్యెను స్వచ్ఛతన్ విభుఁడు కానన్ మౌనముద్రుండయెన్ ౮౦.

తే॥గీ॥ పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు విడక ధర్మ
తనయునింజూచి పలికె నాధరణివిభుఁడు
వారణావతికినిఁ బొమ్ము వత్స! యచట
శంకరోత్సవ మగు నది శంకరమ్ము. ౮౧.

తే॥గీ॥ రాజభవనంబు నచట నేరమణ మీఱఁ
జేయుమను నీకు వసతికి, సేవకులను
గూర్తునీకును భ్రాతృలఁగూడి యచట
నధివసనముఁ గాఁగల యవని నేలు. ౮౨.

చ॥ అని ధృతరాష్ట్రుఁడాడఁగఁ దదాశయముం గని ధీరవర్యుఁడా
ఘనుని పదాంబుజంబులను గైకొని మ్రొక్కి తదీయశాసనం
బును శిరసావహించి గురుముఖ్యులకు న్నతులాచరించి తాఁ
జనియెను వారణావతికిఁ జయ్యనఁ దమ్ములఁ దల్లిఁదోడుఁగఁగాఁ ౮౩

ఉ॥ అంతకుమున్న కౌరవుని యానతిఁబూనుచు నప్పురంబునన్
వింతగు జాతుషంబయిన వీటినిఁగట్టి తనాలయంబునన్
గుంతి కుమారులుండ వధయన్నుతిఁ జేయఁగఁ గాచియుండె నా
హంత పురోచనుండను యొ! నికాంత ముఁజేరిన వ్యాళమున్బలెన్. ౮౪.

తే॥గీ॥ పారలోచన శశియయి పరఁగుధర్మ
తనయుఁడాపురిఁ జేరిన తత్క్షణంబ
నతని సరసకుఁజని నతులాచరించి
మందిరంబున దించె నమాత్యుఁ డపుడు. ౮౫.

కం॥ దారుణ విషవహ్నులచే
మారణకృత్యంబు సలుపు మంత్రి దురాత్ముం
డారయుఁడని విదురునిచే
గోరంబడి యుండిరచటఁ గొంకుచు మదిలోన్ ౮౬.

ఉ॥ ఆపదవాని నుండి యగునంచని శంకనుబూని వంచకుం
డేపగిదిన్ బదార్థముల నిచ్చిన వానిఁబరీక్షలేక తా
మోపరు కట్టఁబూయఁదిన, నోర్చిరి మైనను వానిసంగతిన్
భూపతి యాజ్ఞఁబూని యిటుపోయెను గొన్నిదినంబులచ్చటన్ ౭౭.

క॥ మృగయా విహారమిషచే
బగలెల్లను వనులనుండి భవనంబునఁ బ
న్నగమున్న భంగి రాత్రులు
దిగులున నిర్నిద్రులైరి దేవతలబలెన్. ౭౮.

ఆ॥వె॥ మంత్రి సుప్తుఁడగుచు మందిరంబుననుండ
నిప్పుబెట్టి వివరనిర్మితమగు
బిలమునుండి వెడలె భీముఁడు తల్లితో
భ్రాతృవరులతోడ భద్రముగను. ౭౯.

తే॥గీ॥ అలధనంజయ విద్వేషియైన ఖలుని
బిలుకుమార్చెదనన బహుభీకరముగ
నట్టహాసంబు సేయుచు నలుకఁబూని
యార్చుచున్నాఁడో యన నొప్పె ననలుఁడపుడు. ౮౦.

తే॥గీ॥ కుంతికినిఁగూర్చు దాసియై మంతనమున
మంత్రికిని లొగ్గి విషగర్భ తంత్రఫలము
నామె కందించు క్రూరాత్మురాలు పంచఁ
బంచసుతయుతయై వహ్నిఁబంచతఁగనె. ౮౧.

చ॥ ఉదయమున న్స్మరంబునను నున్నజను ల్గమిగూడివచ్చి బూ
డిదయయి యున్నయాలయము డీల్పడి కాంచుచు ద్వారసీమనన్
సుదతినిఁ బుత్రపంచకముఁజూచుచుఁ గుండియ నామెనందనుల్
వదలిరి ప్రాణవాయవులు వహ్నినటంచని యేడ్చిరెంతయున్ ౮౨.

కం॥ వినిరి వ్వార్తయుఁ గరిపుర
జనులెల్లరు వినినయపుడె జాతుపగృహముఁ
మునుగాల్చిన దహనుఁడు గా
ల్చెను గద ఘనముగను వారి చిత్తమునంతన్. ౯౩.

ఉ॥ పాండవ నాశనంబువిని పారములేని ముదబ్ధిమగ్నుఁడై
యుండియుఁ గౌరవుండు వెలినూర్చుచు నశ్రులుగార్చుచుండె, మా
ర్తాండునిచే బహిర్జలము తాపమునొందియు శీతలంబు లో
నుండు హ్రదంబుమాడ్కి—నహా యని పౌరులు తల్లడిల్లఁగన్ ౯౪

క॥ బిలముఖము నుండి వెడలిన
బలిభీముఁడు మాతృభ్రాతృవర సహితుండై
బలసిన మదగజముంబలె
వెలసెను వనతలమునందు విగతభయుండై. ౯౫.

ఆ॥వె॥ అంసబాహు యుగళ మందున్నవారిని
గమనవేగ కారణమున విహ్వ
లాంగులగుచు సుప్తులగు పాండవుల నొక
కొలనువద్ద దించి కొలుచుచుండె. ౯౬.

కం॥ వనకంటకములఁ దొలఁగిం
పను భీమునిఁ బ్రేచుపనికి వనదేవతయో
యననొప్పు రూపశాలిని
వనితయొకతె వాయుసుతుని వద్దకు వచ్చెన్. ౯౭.

సీ॥ దంతకాంతిని నిశాతమమెల్ల విదళించి
భీముని సరసను భీతివదలి
నిలిచి వచించెను జెలువంపుఁబలుకుల
నీవెవండవు మఱి నిద్రనొంది

యిట వసుండిన ఘనులెవ్వ రీ దారుణ
విపినతలంబున విడియుకార
ణంబేమి యిచట హిడింబుడన్ క్రవ్యాదుఁ
డుండును నరగంధ మూరఁగాంచి

తే॥గీ॥ వానిచెలియలు నగు నన్ను వాఁడుబంపెఁ
బట్టి తెమ్మని మిమ్ముల వచ్చినేను
నీదురూపముఁగని మెచ్చి నిలిచి యిటుల
మానవశరీరమునుఁ దాల్చినాను నిజము. ౯౮.

చ॥ మదనవికాసభాసుఁడగు మాధవుఁడల్లనవచ్చి కాననం
బదనునఁజేర వీరుధమునందు జనించును రాగపల్లవం
బదియెటు లట్టు మాధవుని యాకృతిఁగాంచిన నీవు కాననం
బు దయనుఁజేర నాకిదిగో పుట్టెను పల్లవరాగ మిత్రుడా ౯౯.

క॥ దారుణ శరీరము న్విడి
యీరూపముదాల్చి యెలమి నిటుచేరితి నా
శారదధుని శాదము విడి
వారిధినిన్ గోరిచేరు వడువునఁ గనుమా ౧౨౦.

ఉ॥ ఆ పురుషాదపుంగవుఁ డహంకృతి రోషణభీషణుండునై
దాపునవచ్చి పైఁబడును దాళితిమేనిట గాన నన్ను నీ
ప్రాపునఁజేర్తువేని నినుభర్తఁగనమ్ముచు నభ్రమార్గమం
దేపున నిన్నుఁగూడి యిపుడేగెద మేలొనఁగూడు మాకసన్ ౧౦౧.

కం॥ అవివాహ మంగళుండయి
యువిదా! నా యగ్రజన్ముఁడుండఁగ నాకె
ట్లవును నినుఁదారఁజేయఁగ
నవుఁగద పరివేత్తృభావ మవనిని నాకున్. ౧౨౩

క॥ విజనక్షితి సీతల్లిని
భజియింపక భ్రాతృవరుల భావింపక యీ
కుజనుని భయమునఁ బాఱినఁ
ద్రిజగమున న్నన్నుఁ జూచి ధీరులు నగరే? ౧౦౩.

క॥ పరభయమున విక్లబుఁడౌ
పురుషుని నేతరుణియైనఁ బ్రోచెనె నెఁచటల్?
దురమునఁగను నీదు సహాయా
దరు నెదిరిన భీముబలముఁ దన్వీ! యిపుడున్. ౧౦౪.

తే॥గీ॥ అగ్నికణములు వర్షించు నక్షియుగము
భీషణ భ్రుకుటులుగల భీకరాన
నంబు సృక్వములను లేహనంబుఁ జేయు
రసనయును గల్గివచ్చెను రాక్షసుండు. ౧౦౫.

క॥ నరరక్తకాముకవు; ఛీ
నరకాముకివగుచు నుంట న్యాయమె? హోసీ!
ధరసేవు బహిష్కృతగా
నరుగుము యని భగినిఁదిట్టి యనిలజుఁ జూచెన్. ౧౦౬.

కం॥ వరియింపనేల యసురను
నరుత నియుద్ధమున నిలిచి యమరాంగనతో
స్మరకేళి జల్పుమా యని
గురుభీకరుఁడగుచుఁ దాఁకెఁగుదురుఁగ భీమున్. ౧౦౭.

తే॥గీ॥ ఆహవంబున జయకాంక్షులగుచు క్ష్వేళ
నాదమొనరింప వనమెల్ల నాదగొనియె
గుంతి లేచెను కొడుకులఁ గూడి; సింహ
గేహిని కఠోరములఁ గూడి కెరలినటుల. ౧౦౮.

తే॥గీ॥ ఆకృతినిఁగొన్న జయలక్ష్మి యరుత నిలిచి
యున్నదో యన నొప్పిన యువిద నటుల
నసురు నెదిరించి యుద్ధమునందుఁ బోరు
పవనసూనునిఁగనిరి యాపాండుసుతులు. ౧౦౯

ఆ॥వె। కులిశపాతకఠినములగు ముష్టులచేతఁ
బీనగోరు బాహుపీడనముల
నసురుఁగొట్టి చంపె ననిల సూనుం డాది
పురుషుఁడెలమి మధునిబోలె నపుడు. ౧౧౦

క॥ తెలతెలవాఱఁగ ఖగకుల
ములు దైత్యుని రక్తమాన ముదమంది కుజం
బులను ద్యజించెను దమ్మున్
గొలిచిన నిద్రనుఁద్యజించెఁ గొమరారుచవిన్. ౧౧౧

కం॥ భానుఁడు భీముని మాడ్కి-ని
బూని తమోమయుని దానవునిఁదుంటలుగా
దానమొనరించి లోకుల
మానసకమలములఁగూర్చె మహితముదంబున్. ౧౧౨

సీ॥ మదనార్తిఁగుందుచు ముదిత హిడింబి యా
యఖిలసూనునిఁ గోరె ననుచు జనని
వినిచిన ధర్మజుఁ డనిలజుఁబిలిచి యీ
మధురభాషనుఁగాని మనుపు నీవు
ప్రసవాంతమగుఁ దాక పోసఁగదిందే నింద
యని యొడంబఱిచిన నతిముదంబు
నొంది యాసుందరి పొందెను భీమునిఁ
గందర్వకేళినిఁ గాలమెఱిఁగి.

గీ॥ తావులను నొప్పు కానన స్థానములను
రత్నమయమగు చిత్రధరాధరముల
వలయుగతులను రమియించి రేలమివారు
మును పురూరవుఁ డూర్వసి నెనసి నటుల. ౧౧౩.

ఆ॥ వె॥ శక్రశస్త్రపతన సహనమౌ వక్షంబుఁ
గల ఘటోత్కచుండు గలిగె వారి
కాదిహోత్రివలన నవనికి నరకాసు
రుండు పుట్టినటుల రోషమూర్తి. ౧౧౪.

కం॥ జనియించినపుడె యభివృ
ద్ధిని గన్నశరీరమటుల తీరినమీసల్
ఘనదంష్ట్రిలుగల సూనుఁడు
జనకునియానతిని జనియె జననీయుతుఁడై. ౧౧౫.

కం॥ భూసురుల వేసముంగొని
భాసురముగ వేత్రకీయ్యా పట్టణమందున్
వాసముఁజేసిరి పాండవు
లాసరసన్ దమనుబిక్ష మాధారముగన్. ౧౧౬.

కం॥ ఒకదిన మొక విప్రాంగన
వికలత దయితాంగమందు విన్నఁ బడుచుఁబు
త్రకులఁగని యశ్రులొలుకుచు
నకటా! యని యేడ్వఁగుంతి యడిగెఁ గతంబున్. ౧౧౭.

క॥ అడిగిన నా విప్రాంగన
తడఁబడుచున్ బలికె సతిరో! దానవుఁడు బకుం
డడవిని నీప్రాంత్యంబున
గడు దుడుకులు చేయుచుండెఁ గద యిప్పురికిన్. ౧౧౮.

క౦॥ చిలమునఁ బట్టిఁజనులను
బలిమిన్బట్టుచును దినుచు బాధింపఁగ బె
ద్దలు వాని వేఁడికొనుచును
బలిగా నొక్కొకని దినముఁ బంపుచురుగఁగా. ౧౧౯.

క౦॥ ఆ కట్టడ కనుమతుఁడగు
నా కట్టడి బకుఁడు జనుల నాహారముగాఁ
జేకొను దినమొకఁడని హా!
యా కష్టదినంబుఁ బ్రాప్తమయె మాకిపుడున్. ౧౨౧

ఆ॥ వే॥ భుజబలుండు దప్పఁబుడమి నా కుజనుని
పొడవునడఁప నగునె బొందితోడ?
విగతభాగధేయులగు మాకుఁగోణపు
భాగధేయులయెడి ప్రాప్తిఁగలిగె. ౧౨౨.

చ౦॥ తనయుఁడొకండు మాకుఁగులతంతువుగా మనియుండఁబోలదే?
తనయయొ యన్యవిత్తయగు దానినిఁ బంపఁగరాదుగాదె? భ
ర్తను వదలంగలేనుభువి, దారను నన్ను విడంగనోపఁడీ
ఘనుఁడగుభర్త; చింతకును గారణమిద్దియుఁగాదె? కల్గరో! ౧౨౩.

క౦॥ ఇతరుని విలువకుఁ గొనుటకు
గతిగానము విత్తమెచేటఁ గావున తల్లీ!
వెతఁగుందు వారమనఁబృథ
క్షితిలపడుచు నామెతోడఁ గొంకకపలికెన్. ౧౨౪.

క॥ బలియొకఁడు నాకుఁ బుత్రుఁడు
గలఁడమ్మా మాంత్రికుండు ఘనదానవులన్
గెలిచినవాఁడటు గావున
బలిగా నర్పింప వాఁడు బకునిన్జీల్చున్. ౧౨౫.

కం॥ ఆదంపతుల రుదగ్రుల
"కాదని నుండక్కరంబు నడంచితిము" యిదియెల్
స్వాదుహిత వాక్యసరణిని
నాదేశవిధానవిధి దయామతి పృథతాల్. ౧౨౬

కం॥ ఆమాటలు విని దంపతు
లామోదమునంది పొగడి రతివిస్మయులై
భీముండు మాతృశాసన
మోముఁగ నుద్యుక్తుఁడయ్యె నుత్సాహమునన్ ౧౨౭

తం॥ ఘోరహిడింబ శరీరము
జీరిన భుజవిక్రమాఢ్యుఁ జేరుచు భ్రాతల్
భూరిగఁ బొగడిరి పౌరులు
వారక యిడసాగి రన్న పానాదులునన్. ౧౨౮

తే॥గీ॥ రక్తమాల్యాంగరాగ వస్త్రములతోడఁ
బౌర నయనోత్సవంబుగఁ బవనపుత్రుఁ
డోదనాదులతో నిండి యుక్తధుర్య
ములునుగల బండినెక్కుచుఁ బోయె వనికి. ౧౨౯

ఆ॥వె॥ నరకరంకరాశి గిరులఁ బోలుచునుండు
కంక కాక జంబుకములు ప్రాలు
ఝిల్లికారవంబు ఝల్లని మ్రోసెడు
వనముజేరెఁ బవన తనయుఁడపుడు. ౧౩౦

కం॥ అదానవు శవమంటిన
మీదట భుజియింపనగునె మృష్టాన్నంబుల్?
గాదన కిపు డేఁ దినియెద
నోదనమని కుడువసాగె నుత్సాహమునన్. ౧౩౧

కం॥ అశనముఁ దినుచు న్భీముఁడు
దిశలెల్లను నద్రువఁబండ్లు దీటుచు నార్చెన్
పిశితాశనుఁడపు డాగ్రహ
వశుఁడై గిరి గుహను వెడలి వచ్చెను గినుకన్. ౧౩౨.

కం॥ కినిసిన దనుజుఁడు ముష్టిని
ననిలజు పార్శ్వములఁ గొట్ట నన్న కబళముల్
జనె నోఁకొఁ కటిగ జారుచు
గనె నుదరస్థాన మయుతగజసత్వునెడన్ ౧౩౩.

కం॥ అంతికమున దానవుఁగని
యింతైనను భయములేక యితరాన్నమునన్
సంతసమునఁదినె; సింహము
చెంత సృగాలమునుఁ జూచి చెందునె భీతిన్? ౧౩౪.

కం॥ బలినంతయు భుజియింపుము
చలనమువలదోరి! యెచటఁజనునది? నీలో
నిలుచును! నిను నేమ్రింగిన
బలియు న్ననుఁ జేరుఁగాదె పరిపూర్ణముగన్? ౧౩౫.

కం॥ ఆమానవాను మాటలు
భీముఁడు విని యొూర్చెనగుచు విగతభయుండై
యేమనక మిగతబలిఁదిని
నేమంబున నుదరమంత నిమురుచుఁ బలికెన్ ౧౩౬.

ఉ॥ ఓరి! నృశంస! మానవవధోర్జితశౌర్యము నీవసుంధరన్
భూరిగఁగల్గు నీకనుచు భూజనులాడఁగవిన్నఁ, నిన్ను నేఁ
జేరఁగవచ్చి నాడ నిదిసిద్ధము విక్రముఁడైతివేని నీ
శూరత నీ హిడింబక నిషూదను ముందటఁజూపుమంచునన్ ౧౩౭

కం॥ ఆమాటలు విని రోషక
యామానవ వైరి సాలవృక్షముఁ బెరికి యా
భీమునిపైఁ బ్రయోగించె నది
సామీరికరంబునందు సాయక మయ్యెన్. ౧౩౮.

ఉ॥ తాల తమాల సాలక వితానమునంతయు వ్యర్థమయ్యె నా
భీల తమోపలంబులును వీడ్వడెఁ బోరున దానవుండు దా
సోలుచు ద్వంద్వయుద్ధమున సొంపఱియుండుటఁ జూచి భీముఁడా
కీలుని కాళ్లువట్టి వడిఁగూల్చెను ద్రిప్పుచు వైచె భూస్థలిన్. ౧౩౯.

కం॥ గళపీడనచేఁ జచ్చిన
ఖలుని న్వడిఁ బట్టి యీడ్చి గ్రామాంతికమా
తలమునవిడె, మృగమును హరి
చలమున గుహఁ జేర్చునట్టిచందంబునను౯. ౧౪౦.

కం॥ వచ్చిన భీమునకును ద్విజు
లిచ్చిరి దీవెనలు కౌఁగిలిచ్చెను బృథయు౯
మెచ్చిరి భ్రాతలు, ఖేచరు
లచ్చెరు వందుచును జూచి రాసత్త్వాఢ్యు౯. ౧౪౧.

ఆ॥ వె॥ వజ్రపాతమగుచుఁ బడినపర్వతమును
బోలిపడిన కుణపభోజనుఁగని
భయము ముదమునంది భాగ్యమద్భుతమని
పురజనంబు పొగడెఁ బురుషవరుని. ౧౪౨.

కం॥ దానవనాశన కతమున
మానవులాపురిని స్వేచ్ఛమనిరి ముదమున౯
కానఁగల వ్యాఘ్రనాశన
మైన౯ మృగకులము ముదము నంది మనుగతి౯. ౧౪౩

ఆ॥వె॥ యజ్ఞసేన సుతకు నగు స్వయంవరమని
పనికులాడు వార్త పాండుసుతులు
వినుచు నచటికేగు వేడుక మదిఁబుట్ట
వేత్రకీయ్య పురము వెడలి రపుడు. ౧౪౪.

ఆ॥వె॥ వ్యస్తనిర్వ్యాధిగముఁడగు తపోధనుఁడును
భారతంబుఁజేసి భూరికీర్తి
నందినట్టి కవియు నశ్వంబునందునఁ
పాండుసుతులఁ జూచి పలికెఁగూర్మి. ౧౪౫.

సీ॥ జతుగృహంబువనుండి చావుఁదప్పితి
రని గురు ముఖమున వినుచుఁబార్ష
తుండు దానిప్పుడు దుహితస్వయంవర
మని చాట మీరట కరగు దెంచి
యాస్వయంవరఫల మనుభవింతురటంచు
లబ్ధనిశ్చయుఁడయి లాలితముగ
నుత్సవ మొనరించుచున్న వాఁడటుగాన
మార్గశ్రమను మీరు మఱచి కేలుఁ

గీ॥ బవలుఁబయనంబు సలుపుచుఁబట్టణంబు
జేరి దవధూమయోనిజఁజెలువఁగన్య
కావతంసనుఁ జేపట్టి యలరుఁడిప్పు
డనుచుఁ బలుకుచుఁబోయె నా యతివరుండు. ౧౪౬.

తే॥గీ॥ అర్జున కరోల్ముకార్చిని నంధకార
మణఁగి యధ్వము గనిపింప నరిగి జాహ్న
వీతటంబునుఁ జేరిరి వీతభీతిఁ
పాండవేయులు గుంతితోఁ బయనమగుచు ౧౪౭.

తే॥గీ॥ చానలనుఁ గూడి జలకేళి సల్పు చిత్ర
రథునిఁ గ్రొవ్వను రథమును రణమునందు
నర్జునుఁడు గాల్చ హతబలుఁడగుచు వాఁడు
బద్ధసఖుఁడయ్యె వారికి భద్రముగను. ౧౪౮.

క॥ పిదపన్ బయనంబున నొక
యుదాత్త మహనీయు ధౌమ్యు నురుధర్మవిదున్
గుదురుగ గురునిఁగఁ జేకొని
పదపడి వడిఁ జనిరి ద్రుపదపట్టణమునకున్. ౧౪౯.

క॥ కురువరులు కులాలకమం
దిరమునఁ దమతల్లినుంచి ద్విజవేషమునన్
వర కనకమంచికల భూ
వరులుండెడి రాజసభకు వచ్చిరి వేడ్కన్. ౧౫౦.

ఆ॥వె॥ నృపతినయన భృంగ నీలాబ్జమాలనై
చెలులఁగూడియున్న చెలువఁజూచి
పాండవేయు లొకట పరిఁబంచబాణుని
బాణపంచకమునఁ బడిరి బాధ. ౧౫౧.

సీ॥ అంతధృష్టద్యుమ్నుఁ డాస్వయంవరగృహ
మున నిల్చి యవనీశులను గుఱించి
దుర్నమచాపంబు, ద్యోమార్గమున వ్రేలి
యంత్రాంతరంబున నటులయిటుల
చలియించులక్ష్యంబు, సాయకంబునుఁజూపి
పలికె భూవరులనుఁ బాఱఁజూచి
యీ ధనువెత్తుచు నీసాయకంబున
గగనలోల శరవ్య మగల భుపనిఁ

గీ॥ బషఁగనేసిన నృపతి తాఁ బడయు నాడు
సోదరినీఁగాన నృపకుల సోములార
మీబలంబును నిప్పుడు మీఁదుపెట్టి
కఖిలమునుఁజూపి తత్ఫల మందుఁడీరు. ౧౫౪

—* శ్రీ *—

ॐ తృతీయాశ్వాసము.

క॥ అనిపలికి చెల్లెలనిఁగని
వినుమా యిటఁ గూడినట్టి వీరవరుల నీ
జనపాలుర చరితంబును
వినిచెద సకలంబు నీకు వినవలతేనిన్. ౧

మ॥ కనుమా కట్టెదుటన్ గనంబడెడి భూకాంతుండు దుర్యోధనుం
డను వాఁడీతని భాగ్యమున్గనుచు విత్తాధీశుఁడత్యల్పుఁడే
నని లజ్జించి యుదీచియం దెచటనో యాశాంతమందున్న వాఁ
డనయంబీ యభిమానమూర్తి కను నత్యాభోగసామ్రాజ్యముల్. ౨

ఉ॥ మౌళి నిరూఢ రత్నమణిమానితులై వసుధాధురీణులై
గ్రాలుచు వాని పార్శ్వమునఁ గామిని! కానవె యున్నవారు, నా
గాళి యనంతపార్శ్వయుతమైన తెఱంగున, వానిసోదరుల్
మేలగు భూషణాదులను మేనునఁబూనినవారు సుందరుల్. ౩

తే॥గీ॥ అస్త్రవిద్యను శౌండుఁడన్ ఖ్యాతిఁగనిన
శకుని గాంధారనాథుని సరసఁగనుమ
అదిగో! యాచార్యపుత్రుఁడు విదితయశుఁడు
శౌర్యమందుఁ బినాకికిసముఁడు గనవె ౪

తే॥గీ॥ సహజకవచ శరీరుండు సత్త్వశాలి
యవని బాలార్కతుల్యుఁడా యంగవిభుఁడు
వాసికెక్కిన జీమూతవాహ శిబి ద
ధీచులను మించు దాతకాదే యతండు ౫

కం॥ హలమును గైకొని యిరువా
యలుగా విభజించెననుచు యమున కసలి తా
వలగొని చుట్టెనొ యన దు
వ్వలువలు గల హలిని శ్వేతపర్ణునిఁ గనుమా. ౬

కం॥ ఎవఁడాసుర వృక్షముఁగొని
దివి శచి, నందనముబలెను, దీనతఁగనె నా
యవతార పురుషుఁడితఁడో
యువిదా! యదువంశమందు నుద్భవమయ్యెన్. ౭.

తే॥గీ॥ పుష్పసాయకజనన సంపూజ్యమైన
యదుకులంబున భోజవృష్ణ్యంధకాది
తతిని వెలిగెడు గనుమ సాత్యకియతండు
చంద్రుఁ డుడురాజిభాసిల్లు చందముననె. ౮.

తే॥గీ॥ పదియునెనిమిది మారులు పరిభవించె
హరిని పీఁడని శూరగుణానురక్త
యగు రమాదేవి, యభిముఖియయ్యె నెవని
కా జరాసంధుఁ డితఁడమ్మ యతివ! కనుమా. ౯.

తే॥గీ॥ ఇతఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషపురంబు నేలురాజు
రణమునందున నితని వారణము రిపుల
యాననాంబుజ వనమున యత్నముగను
దెంచుఁగద పీనిఁగాంచవే తెలవనీవు. ౧౦.

కం॥ చేదీశుఁడు శిశుపాలుఁడు
యాదవకులమణినిఁ దృణముగాఁ గనునమ్మా
యీదొడ్డరాజుఁ గాంచుమ
యాదరువని మద్రు లితని నర్చింతురిలన్. ౧౧.

కం॥ ఆహవమున రిపురాజుల
బాహాటోపంబు నేప బర్హిర్ముఖుఁడీ
మాహష్మతీశు నీలుని
సాహాయ్యుఁడుగాఁ జరించు సతిరో! కనుమా. ౧౨.

మ॥ అతివా! యీధరణీశులున్ మఱి యనేకాన్యావనీశుల్ ఘనుల్
సతతోత్సాహమతిన్ ద్వదర్థమిటఁ నీసామీప్యమున్ జేరి గీ
క్షితినాథాళిని నెవ్వఁడేనియును లక్ష్యీభూతలక్ష్యంబు స
జ్జితచాపంబున వేయఁజాలు నతనిన్ జేకొమ్మ నీభర్తగన్ ౧౨.

కం॥ కనకాసనోప విష్టులు,
ధను వెత్తన్ దత్తరించు ధరణీపతు లా
యెను నా పాలీకన్నెక
యనుచున్ మొదలేను జనెద ననసాగిరటన్. ౧౩.

క॥ ధరణీసుర మధ్యస్థిత
గురుధీరులఁ బాండుసుతుల గోపాలుఁడు స్తో
దరునకుఁ జూపుచు యాదవ
వరులను ధను వెత్త నరుగవలదని పలికెన్. ౧౪.

క॥ గిరిరాజ సారమగు నా
శరాసనము గొందఱెత్తఁ జాలక చని రా
ధరణీపులు గొందఱెత్తియు
దరలిరి యెక్కిడఁగ శక్తి తగ్గిన వెతతోన్. ౧౫.

తే॥గీ॥ మానమాత్రము నెక్కిడి మహినిఁ బడియె
జాపయుతుఁడయి నీలుఁడు; శల్యుఁడంత
ముద్గమాత్రంబు నెక్కిడి ముప్పుఁజెందె
మాగధుండీడ్చె సర్షపమాత్ర మంత. ౧౬.

కం॥ గురుతర శరాసనము భా
స్కరసూనుఁడు పూని సజ్యకర్మము లోమాం
తరమొనరిచి పడవైచెను
కరి మత్తిలి మావటీనిఁ గడఁద్రోయున్ గన్ ౧౭.

కం॥ ఈగతి విఫలమనోరథు
లై గాసిలి కౌరవాదు లడల ద్విజాళిన్
నాగేంద్ర హస్తుఁడర్జునుఁ
డా గుమిలోనుండి లేచె నయుతబలుండై ౧౮.

కం॥ ధరణీసుర వర్గము మది
హరుషము జెందుచును నుండ నర్జునుఁడుశరం
బరిబోసి వేయ లక్ష్యము
ధరఁబడె నభిమానమూడె ధరణీశులకున్. ౧౯.

తే॥గీ॥ ధరను విలుబూని పుట్టిన మరునిఁబోలు
నరునిపై దివ్య వృష్టియుఁగురియుచుండ
స్తోత్రపాత్రములౌ రాజపుత్రి నేత్ర
కమలములు వానియంగముఁగలయఁగప్పె. ౨౦.

కం॥ పిదపన్ దత్కంఠంబున
ముదమున కల్హారమాల ముదితయిడఁగ నా
త్రిదశేంద్ర సుతుఁడు గైరిక
గదిసిన యంజననగంబుగతి భాసిల్లెన్ ౨౧.

కం॥ నరనాయకుల నికాయము
నిరసించుచు శౌల్కచాప నిరుపమ బలిమై
కరిగమనను ద్రౌపదిని మం
దిరమునకు న్వెడలె నరుఁడు ధీరుఁడుగానన్ ౨౨.

కం॥ నరపతులకు నవమతిగను
తరుణిని విప్రునకునిచ్చె ధరణీశుఁడటం
చురు రోష భాషలాడెడి
నరనాథులకెదుఁటఁ జనియె నరుఁ డగ ధారన్. ౨౩.

ఆ॥ వె॥ దండధారులగుచు ధరణీసురులు లేచి
గర్వయుక్తులైన ఖలనికాయ
మడఁచు మనుచుఁ బలుక నర్జునుఁ డాథగా
మరుల వలదటంచు మరలఁబనిచె. ౨౪.

కం॥ నరుఁడా రవిసుతుని వ్రకో
దరుఁడా దుర్మతుని శల్యుఁ గాఁకుచు నార్జిం
చిరి యశము రాజులందఱు
సురలంబలెఁ దద్విధమ్ముఁ జూచుకతమునన్. ౨౫.

ఉ॥ భీముఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున భీకరు శల్యునిఁ బట్టి యెత్తి వే
భూమిఁబడంగఁ ద్రోసి మఱి భూతదయాపరుఁ డార్తబంధుఁడున్
ప్రేమను జేసి మాతులుని వీడెను చంపక కానవాఁడను
శ్రీమహితుండునై యశముఁ జెందె నిలాతలమందుఁ జక్కఁగన్. ౨౬.

ఆ॥ వె॥ విప్రుఁడనుచు మృదుల విశిఖము లేసిన
కర్ణు నర్జునుండు గాడనేసె
రవిజుఁడప్పుడు మరలె నవనీసురుని తేజ
మునను గెలువ ననుచు నాజి వదలి. ౨౭.

కం॥ అటు కర్ణ శల్యు లోడుట
కుటిలాన్యధరాధిపతులు గుందుచు కనుచున్
బటు కోప విస్మయంబులు
నటు లజ్జయుఁగూడి పురుల కరిగిరి వేగన్. ౨౮.

సీ॥ దివసావసానంబు దీపింపఁ బాండవు
లా ద్రౌపదినిఁగొని యరిగి కుంభ
కారుని యిలుసేరి ద్వారమందున నిల్చి
యంబను జేరి యో యమ్మ! నుంచి

ఫలభిక్ష మిదిగో సంపాదించి తెచ్చితి
మన్న మాటలు లోన నున్న తల్లి
విని ప్రౌఢకసఫల మనుభవించుడి మీర
లందఱంచని పల్కి యంతలోన

నిల్లు వెలివచ్చి నిలచిన యింతిఁ జూచి
ధర్మభీతిని లజ్జను దాల్చియుండ
ధర్మజుండది కనుఁగొని తల్లి! నీదు
పలుకు వృథయగునే యని పలికె నిటుల. ౨౯

కం॥ అమ్మా! మేమందఱ మీ
కొమ్మను గనినంత ననలకోరి చిలుకులన్
జిమ్మినకతమున నాయమ
యిమ్మగువను మేముగొనుట యిది ధర్మంబౌ. ౩౦

కం॥ తనయుల్లుని శరకౌశల
మునుగని క్షత్రియుఁడటంచు ముదమంది నిజ
మ్మనుగన ద్రుపదుఁడు వానిని
వినయముగాఁ బిలువఁబనిచె విహితవివేకున్. ౩౧

చం॥ పిలిచిన ధర్మజాదులును [illegible] సమంచితాసనం
బుల నుపవిష్టులైనతఱి భూపతి [illegible] హ్వాయంబులన్
వెలియఁగఁగోరె ధర్మజుఁడు తె [illegible] ముఖంబునుండి వే
వెలివడినట్టి పాండవులు వేఱెవ [illegible] మొయ [illegible] ంచుఁ బ్రేముఁడిన్ ౩౨

తే॥గీ॥ సర్వసత్కృత్యములు సేసి సంతసించి
పలికెఁ బృషదాత్మజుండిటు పాడిమెఱయ
నెవరి బాహుబలంబున కింతి లబ్ధ
మయ్యె నావీరు డాకన్య నందుఁగొంత.

మ॥ అమరేశుండు యదృచ్ఛ దారిఁ జనుచో నాయింటినింజూచి ప్రే
గమ చేరంజని యన్వయాఖ్యలును శోకంబందగా హేతువుల్
గమలాక్షీ! యెఱిఁగింపవే? యనుచు వేడ్కన్ వేఁడ నయ్యింతి యా
క్రమమెల్లన్ వలతేని సర్వము వినంగాఁ జెప్పెదన్ రక్తనన్. ౪౩.

తే॥గీ॥ లోలహృదయుండు నగుచు విలోలనేత్ర
వెంటఁ జనుతఱి నొకమచ్చెకంటిఁగూడి
కాంచనాద్రిని సుందరకాయుఁడొకఁడు
పాచికల నాడుచుండ సుపర్వవిభుఁడు. ౪౪.

చం॥ సుమనసనాథుఁడైన నను జూడక లేవక మ్రొక్కకెవ్వఁడీ
క్రమమున నన్నమానుషముగన్ గనుచుండు ఖలుండటంచుఁ గో
పమున వచింప నీశ్వరుఁడు పారఁగఁ గంతముద్రిప్పి చూచె నా
సమయమునన్ సురేశ్వరుఁడు స్తంభము రీతిని స్తబ్ధతన్ గనెన్ ౪౫.

కం॥ సురనాథుని కరగతమగు
వర వజ్రము క్రిందఁ జాఱె వరయావనులో
సురనాథులు మఱినల్వురు
గిరిగుహ వెలివెడలి వచ్చి గిరిశుని యెదుటన్. ౪౬.

చం॥ నిలిచినఁ జూచి భీతిలుచు నిర్జరనాథుఁడు కేలు మోడ్చి యో
కలుషవినాశ! యీశ! హర! గర్వమతిన్ గనుగాన కేనిటుల్
పలిపితిఁ దప్పు దాసుఁడను పాగిల మ్రొక్కెద నీకుఁ గావవే
యు ఎలోచనా! క్షమకు నర్హుఁడ నేనని వేఁడపాగినన్. ౪౭.

తే॥గీ॥ శంకరుఁడు సాదరతఁ బల్కె శక్ర! నీవు
వీరు నలువురు నినుఁ బోలు వీరవరులు
వ నుజులుగా నుద్భవంబునంది
                నియ తి ననుచుఁ జనియె. ౪౮

కం॥ కన యమ పవమానేంద్రా
శ్వినులేవురు వారు భువిని వీరయి జన్మిం
చినవారు భవత్సుత యా
వనితామణి యయ్యె సుకృతదశమునఁ గనుమా. ౪౯

కం॥ అని పలికి దివ్యలోచన
మును నృపతి కనుగ్రహించె ముని ద్రుపదుండున్
గనుఁగొనెఁ బంచసురేశుల
ఘనులను వారి పార్శ్వగతయగు సతినిన్. ౫౦

తే॥గీ॥ విస్మయానంద మయుఁడయి విశ్వనేత
యాజ్ఞ యిదియని మదినెంచి యవనిపతియుఁ
బంచపాండవులకుఁ గృష్ణఁ బరిణయమ్ము
సేయ సమ్మతిఁ దెలిపెను శీఘ్రముగను. ౫౧

తే॥గీ॥ తనపురోహితుచే నర్ఘ్య ధాన్యవస్తు
వితతిఁ బొందింపఁ బడినట్టి వేదిఁజేరె
ధర్మజుఁడు మామ కేలూతఁదనరఁగొనుచు
మణిమయంబగు సోపానమార్గమునను. ౫౨

కం॥ తనయొడలి కాంతి తొడవుల
కును తోడవగుచున్న కృష్ణఁ గులపాలిక ల
ల్లనఁ గొని చని కనకాసన
మునఁ జేర్చిరి వరునిపార్శ్వమున సంప్రీతిన్. ౫౩

తే॥గీ॥ భృంగ సంగతి రంజిల్లు చెంగలువల
సొక్కి హంసము చెలిఁగూడి చుట్టురీతి
ధౌమ్యకృతహుతధూమాగ్ని ధర్మజుండు
ద్రౌపదినిఁ గూడి సలిపెఁ బ్రదక్షిణమ్ము. ౫౪

చం॥ పవనుని ప్రేరణంబున నపాం పతి వీచిక లల్లఁ దారలన్
దవిలి ప్రవాళజాలమును దార్చిన రీతిని ధౌమ్యునానతిన్
గువలయ పత్రనేత్ర సుమకోమలి పల్లవహస్త కృష్ణ సం
స్తవము నొనర్చి లాజలును దార్చెఁ గృశానవునందు భక్తితోన్. ౫౫.

మ॥ పరభూపాలనితంబినీతతి శిరోభాగంబునన్ గ్రాలు ప్ర
స్తరకాఠిన్య విశిష్టరత్నముల నాతన్వంగి మెట్టంగ నే
ర్పరినన్ జేయఁగ మున్నెపూనియొకొ యా పాదంబులన్ బట్టుచున్
నరనాథుం డుపలంబుపై నడపి నానందంబునన్ గృష్ణనున్ ౫౬.

తే॥గీ॥ ఘర్మ జల శీకరార్ద్రము కమ్రపుష్క-
రాభమగు కృష్ణకరమును నాగమోక్త
భంగి భీమార్జునాదులు పట్టిరెంతొ
కరిణిఁ గరినాథులంబలె గరమరుదుగ. ౫౭.

కం॥ మంగళ నీరాజనము లొ
సంగంబడె ద్రుపదుఁడంత సంతసమున మా
తంగ తురంగ రథాంగము
లంగుగ ధనరాశి నిచ్చె నల్లుర కెల్లన్. ౫౮.

కం॥ పరిణయ వార్తలు విని యా
కురురాజు విషణ్ణుఁడగుచు గురుబలయుతుఁడై
త్వరితగతి ద్రుపద పురమునుఁ
బరిఁగొనెఁ బాండవుల ప్రాణ భంగోత్సహుఁడై ౫౯.

కం॥ అలకర్ణ శకునులను దం
ష్ట్రల దుర్యోధన విషాను సంగతిగల యా
బలనాగ మర్జునాశుగ
లీలంబగు మంత మహిమఁ గలగుండు వడెన్. ౬౦.

చం॥ ద్విరదముఖుండు సాయపడ ధీరుఁడు సైంధవుఁడు క్రూరుఁడై గజా
సురుని వధించినట్టు రణశూరుని భీమునిఁ గూడి యర్జునుం
డరిబలమంటి కూల్పఁ గని యంగనృపాల పురోగముండునై
కురుపతి యా పురోచనునిఁ గూడఁగనాడుచుఁ బాఱె ఖిన్నతన్. ౬౧

ఆ॥వె॥ పార్థులిట్టుల ద్రుపద పట్టణంబున నుండ
వారిసరసఁ జేరె శౌరి కరుణ
వెలసి రప్పుడు వారు జ్వలనుని సన్నిధి
జ్వాలలట్టుల కాంతి సారులగుచు. ౬౨

ఆ॥వె॥ అంబికేయుఁడంత నాత్మ తనూజుని
దుర్విచారమెల్లఁ దొలఁగఁజేసి
పాండుసుతుల కర్ధ భాగ రాజ్య మొసంగ
దలఁచి పనిచె వారిఁ బిలువ విదురు. ౬౩

కం॥ విదురుని వెంబడి పార్థులు
ముదమునరాఁ గౌరవాది ముఖ్యులు చింతన్
బొదలుచు నుండఁ దదన్యులు
హృదయానందముగఁ గనిరి హెచ్చినప్రీతిన్. ౬౪

తే॥గీ॥ సచివవృద్ధులు శుభదివసమున రాజ్య
మునకుఁ బట్టంబుగట్టు సమ్మోదమెసఁగ
యమతనూజునిఁ బూర్ణకుంభమును మండ
పమునఁ జేర్చిరి జనులెల్లఁ బ్రస్తుతింప ౬౫

సీ॥ ఔదంబరోచిత మగు భద్రపీఠము నను బాండవాగ్రణి నునిచి నపుడె
యంతటనిండె నాయభిషేకశంఖాభిరావంబు లటుల పౌరంధ్రి భద్ర
గీతనాదంబులు నాతతోదపనీయ కుంభస్థమగు కుశాంకూరమాల
కమున మంత్రపవిత్రవిమల జలంబులు ధౌమ్యాదిభూసురుల్ ధరణి నేతె

తే॥గీ॥ పైన నభిషేక మొనరింపఁ బతిశిరంబు
నుండి జలధార దిగజాఱు చుండు విధము
చెలఁగె నుదయాద్రి పై విరాజిల్లు తామ్ర
పూర్ణహిమధాము కిరణము ల్పోలుకీతి. ౬౬.

కం॥ గురు రత్నాలంకృతుఁ డయి
ధరణీశుఁడు రాజ్యపీఠతల మెక్కఁగ సా
గరమేఖలోర్వి తద్వరు
వర వామ భుజంబు నెక్కి వర్ధిల్లెఁగదా! ౬౭.

తే॥గీ॥ కాంత లెల్లరు గర్పూరఖండములను
రత్నపాత్రల నునిచి రారాత్రికముల
వెలుఁగఁజేయఁగఁ దద్దీపకళికలొప్పె
ధర్మజాధిక దర్పసంతతి యనంగ. ౬౮.

కం॥ ప్రతికర్మ రమ్యమయిసుమ
వితతిని విలసిల్లు పురము వేడ్కఁగనుచు నా
క్షితిపతి రాజిలెఁ దారా
పతి సత్కృత పక్షమునందు భాసిలుమాడ్కిన్. ౬౯.

చం॥ కరితతి కుంభహస్తములు కాంతల దివ్యకుచోరు కాంతిచే
బరిభవమంద భీతి నవి వంగెను వానిని భామ లెక్కి భూ
ధరుఁగను వేడ్కఁ నప్పురము దారిని బోవు విలాస మొప్పె మే
దురఘనలక్ష్య శంపలని తోఁచు విధమ్మున నవ్యవైఖరిన్. ౭౦.

తే॥గీ॥ పతినిఁ జూచెడి రక్తి నిష్పందపక్ష్మ
లోచనాన్విత సుందరీలోక మొప్పె
నలశరత్కాల సరసున హంసఁగాంచు
ననిలహతిలేని నళినాళి ననుకరించి. ౭౧.

చం॥ ఒకతఱి సాంబికేయు హితమూని సఖుండగు శౌరిఁజేరి సే
వకులను దమ్ములన్ గలిసి వచ్చె యుధిష్ఠిరుఁ డాయురాదినా
యకులెట మున్నునిల్చిరి విహారముఁగోరుచు నట్టి సౌఖ్యదా
యకమగు ఖాండవంబను మహాగిరిరాజముఁగూర్చి ప్రీతిమై ౭౨.

కం॥ ఉనికికిఁదగు గృహమచ్చటఁ
గనక యుధిష్ఠిరుఁడు చింతఁగన, శౌరి మనం
బునఁదలఁచె నింద్రు నతఁడు౹
పెనుత్వష్టను వచ్చె నతఁడు ప్రియమున వనికిన్. ౭౩

ఉ॥ వచ్చిమురారికిన్ మిగుల వందనము ల్పచరించి పల్కెనో
సచ్చరితా! పురంబొకటి శక్రుని నామమునన్ సృజింపవా
క్రుచ్చెను వాసవుం డతని కోరిక మీఱ నపూర్వపట్టణం
బిచ్చట నీయుధిష్ఠిరు నభీష్టమురీతిని గట్టఁ బూనెదన్. ౭౪.

కం॥ అనిపలికి శౌరియానతిఁ
గొని యింద్రప్రస్థమనుచుఁ గొనియాడెడి ప
త్తనమొకటి హేమ మణిమయ
ఘనమై యలరారుదానిఁ గల్పించె వెసన్. ౭౫.

ఉ॥ సంతసమంది మ్రొక్కి యభిజాత దినంబు నజాతశత్రుఁడా
శాంతయశోవిశాలుఁడు మదావళమెక్కి సతూర్యనిస్వనా
క్రాంత విరాజమానమగు రాజపథంబునఁ జేరె భూసురా
వంత విధాగమోక్తుల శుభావహమైన నవీనగేహమున్. ౭౬.

తే॥గీ॥ స్నిగ్ధ వర్ణాధికతయుఁ బ్రసిద్ధమైన
ప్రకృతియునుఁ జెల్వమును గల్గి భవ్యనూత
నోపచారములన్ బురి ద్రౌపది బలె
నందమైయుండ నధిపుఁడానంద మొందె. ౭౭.

కం॥ ఆలోకన కౌతుకమున
నాలోక విభుండు సౌధ మారోహింపన్
మేలెంచి త్వష్ట వినిచెను
నాలోకోత్తర పురీమహామహిమంబుల్. ౭౮.

కం॥ అరయఁగ నీ దోరర్గళ
పరిగుప్తం బగుచు వెలయు పట్టణమదె యా
సురపురము నిజపతాకా
కరమున నిరసించుచుండుఁ గంటే నృపతీ! ౭౯.

తే॥గీ॥ హరిమణుల తీరముల కాంతి సరసులందు
ననల కెల్లను వ్యాపించి నల్లకలువ
లంబలెనుఁ జేయ నచటి రోలంబ గణము
కుసుమ భేదము నెఱుఁగ మూర్కొనుచువాని. ౮౦.

ఉ॥ లోలవిలోచనా వినుత లోచనభూషితమై పులోమజి
న్నీలమణీకృతంబునయి నిర్మలమైన గవాక్ష జాలమో
భూలలనా భుజంగ! సరిపోలుఁగళిందజయందు నున్నలో
లాలితమైన మిలగుమి లాగునఁ గన్గొనుమా యరిందమా! ౮౧.

మ॥ కనుమా యిప్పురి సౌధనూతన పతాకాశాటికా మారుతం
బునఁ గుక్షిప్తపదార్థమాశ్వతతి యుబ్బుం దక్కి- నానార్థముల్
గనుచున్ బో వివిధోరురత్నరుచి యోగంబందియ య్యుగ్యముల్
గనె నానావిధ వర్ణయోగముల భూకాంతా! కనన్ జిత్రమా. ౮౨.

కం॥ సుందరవదనలు మేడల
యందాడుచుఁ జంద్రుఁ గాంచి యాననసామ్యం
బందెను వీఁడని పీఁపున
గుందగునటు మృగమదంబు కస్తూరు కనుమా. ౮౩.

చం॥ వెలుగుల తేనికి న్వెఱచి వేగను డాఁగెఁ దమంబు గేహముం
చొఁగి మణిదీపముల్ కనలి యుజ్జ్వలదీప్తిని దానిఁదోల నె
వ్వగ నది నిల్వ చోటెచటవాటిలఁ గానక జాలకాళిలో
నగురుబెడంగు ధూమమను నాకృతి వెల్వడిపోవుఁ జూచితే ౮౪

కం॥ నెలఱా ల్నెలవులు వెన్నెల
చలువన్ హిమబిందువులను జాఱఁగవదలన్
జలధారా గృహముల బలె
వెలయుచు గేహములు తమిని వినుతికి నెక్కెన్. ౮౫

చం॥ అలుక వహించి కేళిగృహ మందున భర్తలు డాఁగి నిల్వ గో
డలు మణిరాజితంబు లగుటన్ బ్రతిబింబము లెచ్చి యెల్లెడన్
వెలయ, విలాసిను ల్వెదకి వేసరి భిత్తికలంటి నాథులన్
దెలిసిరి స్పర్శసౌఖ్యమునఁ దెచ్చిరి శయ్యకు వేడ్క మీఱఁగన్. ౮౬

కం॥ అనిలుఁడను దొంగ క్రీడా
వనమందున డాఁగి తమి గవాక్షపథమునన్
జనుచును రతాంత తాంతల
తనువులఁగల స్వేదబిందు తారలఁ గొనియెన్ ౮౭

కం॥ కేతుమకూలోపమజీ
మూతము హరిమణుల కాంతి మునుగిడఁ గేకి
వ్రాతము తొలికార్మొబ్బని
యాతతనాట్యంబులాడె హర్మ్యాగ్రములన్ ౮౮

కం॥ సతతం బుదారశోభో
న్నతమగు పురిఁ గాంచి ధర్మనందనుఁ డందెన్
మితిలేని ముదము తృప్తయు
క్షితిపతి సత్క్రతులనంది చెందెను తృప్తిన్. ౮౯

తే॥గీ॥ పాండవేయుల యనుమతిఁ బడసి శౌరి
నిజపురంబునకుం జన నిరతకలహ
భోజనుండంత మహతీ విరాజుఁడగుచు
వచ్చి సత్కృతుఁడయ్యుఁ బలికె నిటుల. ౯౦.

చం॥ హితమొకటేను దెల్పెద నహీన మతి న్వినుఁడీరు ద్రౌప
సతిచెలువంబు లక్ష్మికిని సాటియనందగు నామెరూపు మీ
యతిశయ భ్రాతృవత్సలత నంతఁగలంపక యుండఁబూనఁడే
క్షితి మగవారి పోరులకు చెల్వలు మూలములెందుఁ జూడఁగ ౯౧.

తే॥గీ॥ సురలచేత నవధ్యతా వరమునంది
సోదరులు మున్ను సుందోపసుందులనెడి
వారు సురవారవనితను గోరిపోరి
శమనుపురిఁ జేరి రన్యోన్య శస్త్రనిహతి. ౯౨.

సీ॥ అనుమాని పలుకులు విని పాండవేయులు
వారిలోనొక్కొక వత్సరంబు
చెలియనొక్కఁడు చెందవలెనను సంకేత
మొనరించి యత్తఱి నొండొకండు
నే తమునైన నేకశయ్యను నుండు
వారిఁగాంచిన మారు దేశ
సంచార మొనరింపఁజన వలె నొకహాయ
నమ్మని సమయ నిర్ణయముఁజేసి,

తే॥గీ॥ అగ్నిసాక్షిగ మునిమ్రోల నందఱేక
కాలమునఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసిరి కాంత కృష్ణ
యేకభావాబు వందఱమెడలఁ గాంచె
భృంగి యా యాబుతుజపుష్ప సంగతిబలె. ౯౩.

మ॥కో॥ గోధనంబును దస్కరావళి కొల్లగొట్టెనే? యకటా!
యీ ధరిత్రిని క్షత్రియాన్వయ మెల్ల నీరయి పోయెనే?
భూధవాహ్వయ సారమెల్లను, పూజ్యమై లయమొందెనే?
యీ ధరాసురు బాధ లేరును, నీఁగఁజేయఁగ నోపరే? ౯౪

తరళ॥ అనుచు భూధవు ద్వారమందున నంగలార్చెడి విప్రునిన్
గనుచు నర్జునుఁడాడె బ్రాహ్మణ! కాంచుమా యిదె వచ్చె గో
ధనమటంచును శస్త్రగేహము దారిఁబోవుచు ధర్మజున్
వనితనున్గనె నేకశయ్యను, వాసిఁగాంచిన వారినిన్. ౯౫

కోకిలకాకవృ॥ ప్రతినకు భంగమయ్యెనని భావముబాధిలఁ బ్ర
స్తుత కరణీయ కర్మమునుఁ జూచి శరంబులఁ గొం
చతిశయభక్తి శౌనరున కంజలిఁజేసి వెసన్
క్షితిసురు గోధనంబునిడి కీర్తిధనంబుఁ గొనెన్. ౯౬

సమీస. పురముజేరుచుఁ బ్రతినవెరవన్ బూని యర్జునుఁడల్ల సో
దరునిఁజేరుచు నడిగికొనియెన్ ధర్మసూక్ష్మ మెఱంగి భూ
వరుఁడుసమ్మతి నిడియెఁదుదకున్ వ్యాకులాయత చిత్తుఁడై,
నరుఁడు తీర్థము లరయఁజనె నానందమంది యుదీచికిన్. ౯౭

అంబురుహవృ॥ దేవతలమ్మునఁ బుట్టినమాత్రన, దేవతల్గని రవ్వయం
బీ వసుధాతలమందు జనింపఁగ, నీఁగిరెల్లరు పాపముల్
భావజవైరి జటాతల మందునఁ, బావనంబని నిల్చె నే
దేవి, భగీరథుపూర్ణ ఫలంబు సుధీ జనౌఘునిధానమై. ౯౮

ఉత్సాహ. భూసురాళి సహితుఁడగుచు, భూరిమోద మందుచున్
వాసవాత్మజుండు దివ్యవాహిని స్నానంగ నా
వాసుకీంద్రు సుత యులూచి వలఁచి వాసిఁగొని నిజా
వాసమునను జేర్చి వేఁడె వాసిఁగాంచు సుఖములన్ ౯౯

మానిని. శ్రీకరు నన్వయశేఖరుఁ గోరెడి చేడియ మారనిపీడితయై
యాకరణి న్దను వేఁడఁగ నర్జనుఁ డానుజగేంద్రుని భోగశువిన్
జేకొను తల్పముఁ జేరుచు గూడెను చెల్వను శౌరి రమన్బలె, నా
కోకిలవాణి కొమారుని విక్రమకుఁ గనుఁగాంచె నిలావశునిన్ ౧౨౦

మాలిని. తనయునిఁ గనిలోనన్ దండ్రి సంతోషవార్ధిన్
మునిఁగియు నటనిల్వన్ బోలదంచు న్మనంబం
దునఁ దలఁచి యులూచిన్ జూచి యూరార్చి తీర
మ్మునకుఁ జనియె వేగన్ మోదసందన్ బ్రియాళుల్. ౧౨౧

కమలవిలసితవృ. విని చె సకలమును విజయుఁడు వేడ్కన్
గనియెఁ దమహీనగిరిఁ గల విభవంబున్
జనియె నఘువుడిస నగఁగ మహేంద్రం
బనఁ జను నగమున కతిశయ క్రీడన్. ౧౨౨

వనమంజరీ॥ దినములుగొన్ని నరుండటఁ గల్పి మదిన్ ముకుందుని నంద యా
వననిధి తీరమనోహర కైతక వల్లరీగత పాంథ ము
ద్దినములఁ గాసన మార్గమునం జని తీర్థరాజము సేతు వే
ఘనదిశ వాసిలఁ గాంచె నిరంతర కాంతి నద్దిశఁ బోవుచున్ ౧౨౩

కం॥ నవనాగలతల పెసరున
చవిఁ గాంచె శ్రీ క్రముకభూజ జాలారణ్యా
బవలీల దాటి పాండ్యుని
యవనిన్ మణలూరు నాక నర్జునుఁ డెంతేన్. ౧౨౪

కం॥ అంగజ సము నర్జునుఁ జి
త్రాంగదయను మలయకేతు తనయ వరింపన్
రింగుఁగఁ బరిణయమయ్యెన
భంగురగతి నామెభోగభాగ్యము నందెన్. ౧౨౫

కం॥ నవముక్తాభతటిన్యో
ద్భవశీకర సేచితంబు పవనంబును నం
స్తవమొనరిచి హరిచందన
భవనంబగు మలయగిరిని భామినిఁగలసెన్. ౧౦౬.

తే॥గీ॥ ఉభయభాగోర్మి కుంజరయూథమునకు
నర్గళంబని వర్ణింప నర్హమైన
సేతువును లవణవారిధి నీతిపరుఁడు
నర్జునుఁడు జూచి రఘురాము నభినుతించె. ౧౦౭.

తే॥గీ॥ మామఁగనవచ్చి క్రీడి యా మందిరమున
దార నాపన్న సత్త్వను దాఁటిగిల్లి
విరహిణింబలె దేహంబు వెల్లవాఱు
దాని మితభూషణనుఁ జూచి తనరె నపుడు. ౧౦౮.

చం॥ వనరుహనేత్ర యొకట శుభవాసరమందునఁ గాంచె బభ్రువా
హనుఁడనిఖ్యాతిఁ గాంచెడి మహాబలశాలిని శోభనాంగునిన్.
తనయునిఁ గీర్తికాముఁగని తల్లి విరాజిలెఁ, దామ్రపర్ణి శో
భనమణి కాంతిచే, మలయపర్వత మావలిగాడ్పుచే బలెన్. ౧౦౯

కం॥ మనముని నర్జునుసమ్మతిఁ
గొని పాండ్యుఁడు పుత్రునిఁగాఁగఁ గులపదమునకున్
ఘనునొనరిచి చిరకాలము
మనమేర్చెడి చింత నీఁగె మహితయశుండై. ౧౧౦

ఆ॥ తీర్థరాజమనఁగ దీపించుగోకర్ణ
మర్జునుండు చూచి నట గిరీశు
భక్తిఁగొలిచి యాప్రభాస తీర్థముజేరి
తానమాడి యచటఁదానునిలిచి. ౧౧౧.

కరిబృంహిత. వాసవజుఁడపు డాశ్రితుల నట వాటిలఁగ నిలుడంచుఁ దా
భాసురముగ సుభద్రఁగనుఁగొన భావజుఁడు పురిఁగొల్పఁగా
వేసరిలక యగాళికెఁచఁగను వేడబమును దలంచి స
న్యాసియగుచు విరాళిఁగనుచు సదాకులతఁగినె నెత్తఁటిఁ ౧౧౨.

కమలవిలసిత॥ తలఁచిన పనులను దగ సలుపంగా
నలవిమె జనులకు హరివలదన్నన్
తలఁచెద నరహరి దయఁగలఁడేనిన్
నిలుచును నన్నఁగన నిజమిది ధాత్రిన్. ౧౧౩.

కం॥ మన మణుమాత్రము నిలువఁగఁ
జనదని నరుమనమునుండి చక్రి వెడలెనో
యనఁగను దలఁచినమాత్రం
బున నిలిచెను గరుణ నరుని ముందల హితుండై. ౧౧౪.

ఆ॥వె॥ నరుని మనముఁదెలసి నారాయణుఁడు చిఱు
నగువునగుచు సేమమగునటంచు
రథమునెక్కి మనుచు రాత్రి రైవతగిరిఁ
జేర్చి నగరుదాను జేరె వేగ. ౧౧౫.

కం॥ మురహరు ననుమతి రైవత
గిరిలో నుత్సవము సేయఁ గృతనిశ్చయులై
పురజనులు పోయి యచ్చట
నురుతరనర్తన సలుపుచుండిరి వేడ్కన్. ౧౧౬.

చం॥ హరి తనుఁగూర్చి ముచ్చటలు నాడుచునుండెడు వేళ నర్జునుం
డరయఁగ రామణీయక సుధాంబుధిఁ బుట్టిన లక్ష్మియోయనన్
బరగెడి కన్యకామణిని భద్రగుణాన్వితనున్ సుభద్రనున్
స్ఫురదరవిందలోచనను సుందరినిన్‌గను విందుగన్‌గనెన్ ౧౧౭

చం॥ చంచల చంచలాభ నవచారు శరీరనుఁ జూచినంత రో
మాంచ నిరంతరాంగుఁడయి యర్జునుఁ డొప్పెను శైలసాను మే
ఘాంచిత లేఖఁ గాంచి కుసుమాళి వహించిన నీపరాజి రూ
పించును పంచబాణశరభిన్న హృదంబుజుఁడౌచు నత్తఱిన్. ౧౧౮

క॥ అనురాగ మాకృతినిఁ గొని
తనువునుఁ గప్పెనొ యనంగఁ దన కాషాయం
బును గప్పికొనుచుఁ జెలిపై
గనులుంచిన నరుని శౌరి కని యిట్లనియెన్. ౧౧౯

కం॥ అనిశము నే రూపంబును
గనులన్ మనమునను దనరు కానఁగ ధ్యానం
బొనరించుచుందు రా రూ
పును దనియఁగఁ గందు రిందుఁ బొందుగ ననియెన్. ౧౨౦

కం॥ హలితప్ప నన్య యాదవ
కులమెల్లన్ మోదమందఁగుల సతిగా నీ
చెలినిన్ క్షత్రియధర్మము
ననుగొనుట హితమ్మటంచు నరహరి పలికెన్. ౧౨౧

కం॥ సదయత హరియిటు పలుకుచు
యదువీరసుతాను యుక్తుఁడయి పురి కేగన్
సుదతీ వియోగపీడిత
హృదయుఁడయి క్రీడి వీడె నిలరతలంపుల్. ౧౨౨

చ॥ ధరణిని దావవహ్ని బలదర్పము శాంతముఁ జేయనోపు భీ
కరనవప్రావృడంబుద నికాయవిముక్త ఘనాంబుధార లా
నరుని వియోగతాపము క్షణంబును శాంతము సేయనోప కా
శరధిమునింగె క్రీడను. వశంబె మనోభవ తాపమార్పఁగన్? ౧౨౩

క॥ మదనాయుత మద్రిసుతై
కదంబవాతమును గ్రమకందళతలముల్
మదరక్తమయూరోదిత
నదము లసహ్యముగఁజూచె నరుఁడురుపీడన్. ౧౨౪

ఉ॥ చందురు మోమునుండి స్మితచంద్రిక చల్లెడుబర్వఁజేసి తె
ల్లందనముల్ లెలార్చుచెలి లక్షణమేమని తెల్పవచ్చు సం
క్రందనసూను చిత్తమునుగాల్చి వియోగమహాంధకారమున్
గొందినిఁ బాఱవైచె. భువిఁగోమల గాత్రులశక్తి యల్పమే? ౧౨౫

తే॥గీ॥ స్వజనులందఱు నా మునిసార్వభౌముఁ
బూజసల్పెదు తలఁపు నా పూజ్యుఁడైన
హలి హృదంబుజ మందున నిలిపి శౌరి
కృతకమునిఁదెచ్చి నిలిపె నా గృహమునందు. ౧౨౬.

సీ॥ అతిథిపూజలనంది యతనునాపముఁజెంది
యాసుభద్రను బొందు నవసరంబు
నెదురుచూచుచుఁ గ్రీడి యలజడిఁ గుందుచు
నాయింతి పరిచర్యలందు తడిని
"మాధవ మాధవా" మఱల "హరే హరే"
యనుచును నరివారియందు విజయ
లాభము నీకగు లలనామణీ! యని
యాశీర్వదించుచు నతవనిన్ను
గని యేనరుఁడు గాని మనముచఁ గోరఁడే
కలయిక యని మతిసలుపుఁగాంత
నతివయు యతిచర్య నతివిస్మయితఁగని
జ్యాకిణ లాంఛన సారమైన
భుజగేంద్ర నిభ భూరిభుజయుగంబును జూచి
కృతపూర్వ శుభగుణాన్వితుఁడితండు

ఆ॥వె॥ సవ్యసాచి యనెడి శంకవదిన్నాని
నిజముఁదెలియఁ గోరి నీరజాక్షి
పనములొత్తి మృదులపదముల నాయలిఁ
గూర్చి పలికె నిటుల గోప్యగేని. ౧౨౭

శా॥ స్వామీ! తీర్థనిషేవణంబునకునై సర్వప్రపంచంబునుక్
క్షేమంబారసి కాంచినారనుచు మున్వింటిన్గదా! యెప్పుడేన్
నా మేనత్త కొమారుఁడర్జునుఁడు సన్మాన్యుండు మీదృష్టికిన్
దామిత్రుండయె నే? యెఱింగిన సమస్తంబున్వివ న్గోరెదన్. ౧౨౮

కం॥ ఏభువి యా దిపజేశ త
నూభవు సాన్నిధ్య మహిమ నూతనలక్ష్మీ
వైభవమునఁ దనరారెడి
నాభువినామాక్షరముల నడిగెదఁ దెలియన్. ౧౨౯

ఉ॥ భామిని వాక్యసారమును భావము గ్రోలగ సంతసించి యో
సామజయాన! నీపలుకుసత్యము. సర్వముఁగాంచి యిప్పుడీ
భూమిని నీసమీపమునఁ బొందుగ సంయమివేషమూని యా
కాముని బాణికిన్బగడి కందుచు నుండెడి వాఁడెగాన వే! ౧౩౦

కం॥ అను కృత్రిమముని పలుకులు
విని మానిని నాసపైన వ్రేలిడి నిలువన్
గని నరుఁడా సతి సందియ
మును మాన్పఁదలంచి పలికె ముదమున నిటులన్. ౧౩౧

కం॥ యువతీ నే నర్జునుఁడను
భవితవ్యమెఱుంగుదీవు పలుకఁగవలెనా
భువిన్నెల్ల గాంచి నేనొక
పుణ్యనిలు కొనఁగ్న ఒకటానోటివా దాసిన్. ౧౩౨

కం॥ వనితామణి యామాటలు
వినినంతనవచ్చి కలసె వ్రీడయనెడి సూ
తవసఖి మెచ్చటనుండియొ
చనె నాచెలిఁగూడి యపుడె చాన విరానన్. ౧౩౩

కం॥ చెల్లెలకును గుశలంబును
దల్లికిఁ దండ్రికిని నొప్పఁదగినదియునునై
చెల్లింపగు కార్యంబును
నల్లన హరినలుపఁదలఁచె హలియెఱుఁగనటుల్. ౧౩౪

కం॥ గిరిశోత్సవ దర్శనమిష
పురజనులును హలియుబంధువులు తనుగూడన్
హరిచనియె నొక్కద్వీపాం
తరపర్వతమునకు నచటఁదడసె నొకింతన్. ౧౩౫

కం॥ నరుఁడింద్రుఁ దలఁచె శౌరిన్
దరుణీమణితలఁచె నపుడె తదుభయులును వ
చ్చిరి ద్వారక చేరఁగ నా
హరి పరిణయ వస్తువులను నచిరిచె వేగన్. ౧౩౬

కం॥ శచివచ్చె వసునియానతి
శుచులౌ మునివరులు వచ్చి శుభలగ్నము గూ
రిచి రా రాత్రిని మేలన
బచరించిరి మంత్రములను భద్రాశయులై. ౧౩౭

సీ॥ అర్జునునకు ఘూవ లమరేంద్రుఁ డమరిచె
శచి సుభద్రకుఁ గూర్చె సకలవిధము
లైన యాభరణమ్ము లన్నియు సంపటి
మునివశిష్ఠుండగ్ని ప్రోలవారిఁ

గలిపెఁ దా నొకమెయి గాంధర్వ విధిఁబూని
యందఱు శుభమని యాడుచుండ
నప్సరోగణమెల్ల హారతులెత్తఁగ
నాశీర్వదించెను హరియు నంతఁ

తే॥గీ॥ దనుతము పురంబులను గూర్చి తరలిరెల్ల
వారు హరియునుఁ జేరె ద్వీపంబు వేగ
రక్తిమీఱ సుభద్ర సారథ్యమూని
నరుఁడు వేడుక నఱిగె నా నగరునుండి. ౧౩౮

సీ॥ కన్యాపహారంబుఁ గావించి నిశిఁబురి
వెడలెడు వానిని నడరి దాఁకు
పురరక్షకుల నెల్లఁ బరిమార్చె నరుఁడంత
హతశేషులందఱు హలికిఁదెలుప
రోషమంతయు నొకరూపమైనట్టులఁ
గాషాయితాత్ముఁడై కదలిబలెను
వెడలు సేనను గూడి కడకమై నరునిపైఁ
గడు వేగమునఁ బోవు కార్యమెఱిఁగి

తే॥గీ॥ హరి నివారించెఁ గాదని హలిని, నంత
నరుఁడు చేరెను ధర్మజుపురిని వేడ్క
పౌరులెల్లరు సంతోష పరులు నగుచు
వారిఁ జూచిరి నేత్రోత్సవంబుగాను. ౧౩౯

కం॥ బలరాముఁడు హరియునుఁ జె
ల్లెలినిఁ గనవచ్చి యా నిలింపసుతునిచే
సలుపంబడు పూజలఁగొని
హలి మరలెను ధర్మసూను ననుమతిఁ బురికిన్. ౧౪౦

కం॥ సుభటాభినందనీయుని
నభిమన్యు సుభద్రకాంచె నన్వయకరునిన్
శుభవిక్రమ సంపదచే
ప్రభవించిన విజయమతులఁ, బార్థునివలనన్. ౧౪౧

ఉ॥ కాంచిరి ముజ్జగంబులకుఁ గాంతినొసంగెడు బంచపాండవుల్
పంచశిలీముఖుం డెపుడు పట్టెడు పంచశిలీముఖంబులో
యంచన నొప్పునట్టి విమలాంగులఁ బుత్రులఁగృష్ణచేతఁ, బ్రా
పంచికమంది నైంద్రియికవర్గము వైషయికాళిఁగాంచెనన్ ౧౪౨.

తే॥గీ॥ సంధిముఖ కర్మషట్కంబు సంగ్రహించి
పరసుసాధనకర్మలఁ బండితులగు
వారటంచని బాలుర వాసవియును
వాసవుండును గాంచిరి వాసిగాను. ౧౪౩.

చం॥ ననవిలుకాని వైభవము నంతయుఁ బ్రాభవమొప్పఁ జేయుచున్
వనరెడి జీవరాశికిని వాసిఁగొనర్చి కులప్రవర్గమం
దునఁ బ్రథమంబునై వెలసెనో యభిమన్యు భవంబుమాడ్కిఁ యం
చనఁదగు నావసంతఋతు వాసమయంబునఁ దోఁచె ధారణిన్. ౧౪౪.

తే॥గీ॥ పరుషమగు నాతపంబునఁ బరితపించు
చుండు నిజరథవాజులఁ జూచి సూర్యుఁ
డశ్వముల తాపశాంతికినై హిమాల
యంబునకుఁ బోయెనన నుత్తరాశఁజేరె. ౧౪౫.

కం॥ అరుణుఁడను భిల్లుఁ డురుతర
కరభల్లములూని పొడువఁ గలఁగి చలువకున్
హరిణమ్ములు ధారామం
దిరములలో డాఁగు గ్రీష్మ దినములు వొడమెన్. ౧౪౬.

మ॥ ధర గ్రీష్మర్తు దినాభివృద్ధిఁ గన నింద్రప్రస్థ మొప్పెన్ నిరం
తరధారాగృహ వారిసిక్తమగు రథ్యంబై సదానర్తనం
బరుదారన్గను వీజనాళికలదై హారావళీముక్తకం
ధరశోభాకర కామినీనికరమై దారేపణత్యక్తమై. ౧౪౭.

ఉ॥ చారుతరంబుగా సరససచందనపంకవిచర్చితంబులై
సారమృణాళహారములు సారెకుఁజై పయిఁగప్ప శీతలా
ధారములైన పద్మదళదండ వసించె వియోగఖిన్నుఁడై
మారుఁడు దర్పహీనతను మాధవచిహ్నము నా ధరిత్రిలోన్. ౧౪౮.

చ॥ సకియల మోముచందురుల జాఱెడి స్వేదలవంబు లెక్కుఁడై
మకరికలన్ జెడంగనుచు మానకబాధలు పెట్ట, వీనులన్
వికసిలు పాటలంబులను వెల్వడి బంభరజాల మా పత
త్రిక నవవీజనంబులను రాజిల వీచుచు నార్చె స్వేదమున్ ౧౪౯.

మ॥ మృదుమార్ద్వీక రసాదరుల్ యువులు మేల్మేలంచు నత్యాశతో
మదిరాపానమువాసితాననల నమ్మన్దద్దకుంబిల్చి యా
మదిరాక్షీజనతాధరస్థ రుచిరమ్యంబైన పానీయమున్
మదికిన్ మోదమెలర్పఁ గ్రోలిరి సుధామాధుర్య మం చత్తఱిన్ ౧౫౦.

తే॥గీ॥ దినవిరామంబు దాకను దీర్ఘికలను
మధురమజ్జనకేళిని మగలఁ గూడి
నిమ్ననాభులు నిలువఁగ నీరు ద్రావి
జనెనొ నాభులనన్ లోఁతు చనియె జలము. ౧౫౧.

కం॥ ఎండకు నరహరు లోపక
యండజయానలనుగూడి యరిగిరి వేగన్
దండను హిమగర్భజలం
బుండెడి యమునకును నుచిత పరివారముతోన్. ౧౫౨.

సీ॥ సఖులతో నచ్చట సుఖులుగా వారుండ
జాతవేదుండు ద్విజజాతివేష
మూనుచు స్వశిఖోపమానమై భాసిల్లు
వీక్షణములును, నవీనముగ్ధ
మాహుతులను గొని యందెనా విమలత
నన నుపవీతములను ధరించి
నవహవిరామోదమవుచును దపనీయ
కమలావమానంబు గలుగఁజేయు
ముఖమొప్పఁగను ధూమముఖ వసనంబుతో
వచ్చె నచ్చటికిని వనిత లెల్ల
జడిమ నతని కఠారి తేజము పిశంగ
దృష్టియునుఁజూచి దూరము తెరలిరంత
నరహరులు భక్తి నతనికి నతులొనర్ప
ద్విజుఁడు హర్షించి వారిదీవించి పలికె.

కం॥ క్షుదితుఁడను భోజ్య మిండని
వదనము దీనతనుదోఁప వచియించిన యా
ముదసలికి నన్నమిడ నా
యదుపతియుఁ గ్రీడి యొప్పి రంత ద్విజుండుఁ ౧౫౩

సీ॥ మహనీయులార నే దహనుఁడ ద్విజవేష
మూనివచ్చినవాఁడ నుదరమునకు
మీరిచ్చు నశనంబు మితిమీఱ భుజియించి
యందెదఁ దృప్తిని ననుచుఁబలికి
ఖాండవ మురుతరుషండ భీకరసత్త్వ
మండితంబగుచు నీదండనుండు
నిరపాయమని నిశాచరసర్వగణమందు
నివసించుఁ దక్షకనిలయ మచట

తే॥గీ॥ నున్న కారణమునఁ బురహూతు చేత
రక్షితంబయి వెలయు నరణ్యమద్ది
దానిభక్షింపఁబోయిన తఱి విడౌజుఁ
డతులఘున మిష నన్నుఁ దా నావరించు. ౧౫౪.

కం॥ కావున మీ సాయము నా
కావహిలన్నేను శతసహస్రాత్ములనుఁ
బోవం దోలుచు నాపనిఁ
గాపంచద ననుచు నగ్ని కడక న్బలికెన్. ౧౫౫.

చం॥ యమపతిబోధచే దహనుఁడక్షయ బాణనిషంగ మాజిన
మ్మదమునునిచ్చు గాండివ మమోఘశతాంగము శ్వేతవాహముల్
త్రిదశవరేణ్యసూనునకు దివ్యములివ్వి యటంచు నివ్వఁగా
మదినిఁబ్రమోద మంది కొనె మానితసత్త్వుఁడు వాని నత్తఱిన్. ౧౫౬.

ఉ॥ పాండవపాణిసంఘటితబాణతటిత్సముదాయ భీష్మమై
గాండివ మేఘసంజనిత గర్జనమెల్లెడ పిచ్ఛలించుచున్
ఖాండవ మాక్రమింప నది కాంచి మహాప్రళయాంతకారిగా
నుండెడి గండమంచు భయమొందెను సత్త్వములెల్ల నచ్చటన్ ౧౫౭.

తే॥గీ॥ అట్టి సాహాయ్యతను గని యాశ్రయాశుఁ
డధిక భీకరమైన నిజాకృతిఁగొని
కాననంబెల్ల వ్యాపించి కాల్చఁదొడఁగె
ఫలము సుసహాయమూలమై వెలయుఁగాదె. ౧౫౮.

తే॥గీ॥ లలిత కలవింకజాలనీలంబు నగుచు
రహి కపోతకయూధ ధూమ్రంబు నగుచు
పక్షినివహంబు ధూమంబు భంగి నెగిరె
ననలుఁ డడవినిఁగాల్చెడు నవసరమున. ౧౫౯.

కం॥ అనలుని దాడికి వెఱచఱ
చినకాననలక్ష్మి చెన్నుచెడి యూర్ధ్వగతిన్
జనుతఱిని గరి చెదరుచు
గనఁబడునన ధూమమొప్పె ఘనమార్గమునన్. ౧౬౦.

చ॥ పటుతరహూ నికుంజములఁ బాయక సూర్యునిరశ్మి సోఁకకా
యటవిని నున్న యున్నతగజాళివరాహసమూహముల్ తమః
పటలము లాగు వెల్వడెను బావకుఁడుజ్జ్వలుఁడై యరణ్యమ
స్కటికమునూని యుగ్రముగఁగాల్చెడి కాలమునం దుదగ్రమై. ౧౬౧.

తే॥గీ॥ విపిన విటపాగ్రములనెక్కి విపులపవన
చలిత కీలాకలాపముల్ వెలయఁజేసి
ఫణిశతంబు గ్రసించుచుఁ బర్వతస్థ
శిఖరముల రాజిలెనుగదా శిఖిశిఖవము. ౧౬౩.

చం॥ చమరకులంబు వ్యాకులతఁ జయ్యనఁబాఱుచు వెన్క వాలభా
రముగన మానసంబున దురంతవిచారకృశాను వేర్పఁగా
శ్రమపడుచుండె నట్టితఱి జ్వాలలు దేహమునంటిరాగ ద
గ్ధమునగు చర్మము న్వడిగఁ గంఠముఁద్రిప్పుచు నాకె నెవ్వగన్. ౧౬౪.

మ॥ ప్రకటస్ఫోటరవాట్టహాసముల ఘోరంబైన జ్వాలావళుల్
సకలాకాశతలంబుఁ జుట్టికొనిరా సంతోషమున్ జెంది పా
వకుఁడీర్ష్యన్ శతమన్యుపట్టణము నేర్పంగన్ విజృంభించి వ్యా
పకుఁడయ్యెన్ గడునిక్కి భూరితరగర్వ స్ఫూర్తిచేఁ జూడ్కు చున్ ౧౬౫

సీ॥ బలరిపు ననుజాత్మజులచే నలాతముల్
రీతిని గిరగిరఁద్రిప్పఁ బడుచు
వేగమ పాఱెడి విపినసత్త్వములందుఁ
గనిమె నామిష మూళుగంబులెందు.

నరశరతతి నర్థశిరవిహీనోరగ
ఫణగతమణిగణ ప్రభలు వెలసె
విస్ఫులింగములటు వినువీథి నంతట
దహను బాఱికిఁదప్పి తరలఁ జూచు

యాతుధానులు హరిచక్రహతులు నగుచు
నర్జునాశుగతతికి నాహార మగుచు
ధరణిఁ బడ వారినెల్లర దగ్ధులుగను
జేసె వైశ్వానరుండతి శీఘ్రముగను. ౧౬౬

ఉ॥ తత్తుకరక్షణమ్మును హితమ్ము మదిన్ బెరరేప నాసహ
స్రాక్షుఁడు రోషమాకృతిని నందినరీతిని నత్యుదగ్రరూ
క్షేక్షణుఁడై ఘనమ్ముల ననేకములన్ గుమిఁగూర్చి సేన క
ధ్యక్షుఁడు తానయై నడచె నభ్ర పథంబున వేడ్కమీఱఁగన్ ౧౬౭

తే॥గీ॥ కనఁదటిన్మయతర్జనీకాంతి వెలయ
జగములెల్లను గలఁచు గర్జనలు మీఱ
దావదహనుని మాడ్కిని దర్జనముల
నాకసముఁజేరె నా బలాహకుఁడు వడిని. ౧౬౮

తే॥ అనలమునఁబుట్టు మిడుగురు లంతరాళ
మునను ధూమముతోఁగూడి ముసరికొనఁగ
స్తనితముల మించుదీగెల వనదరూప
నిశ్చయజ్ఞాన మలవడె నిర్జరులకు. ౧౬౯

కం॥ అనలునిపైఁ గనఁబడు నా
వనధారల దైర్ఘ్య మమరవారణ హస్తం
బునుమించి భువనమంటప
మున స్ఫటికస్తంభమనెడి బుద్ధినిఁగఱపెన్. ౧౭౦

ఆ॥వె॥ జలదధారవలన జ్వలనుఁడుచిక్కిన
రోషపావకమున రోఁజుచుండు
నరుఁడు బాణకోటి సురుదృఢముగ నియ
న్నార్గమెల్లఁగప్పి మహితుఁడయ్యె. ౧౭౧.

సీ॥ శుచికి వితానత శోభిల్లు శరకూట
తల జలదాసారజలము లెగిరి
దిగఁబడ జాఱుచుఁబొగచూరి యాలయౌ
చిత్రభిత్తికలయి చెలువు మీఱె
నత్తఱిఁ దక్షుకు పత్నికాసిని తన
తనయునితోఁగూడి దహనుదాడి
తప్పించికొని పోవుదారిని నరశర
మున గతశిరయయి వనరుచుండఁ

తే॥గీ॥ పాకశాసనుఁ డుల్బణవర్షధార
నిజసుతు మనంబుఁగలఁచి యానెయ్యితనయు
నశ్వసేనుని మాతృపృచ్ఛాగ్రయుతుని
గాచి కీర్తిధనంబును గాంచె నపుడు. ౧౭౨

తే॥గీ॥ శీర్షమాత్రము శేషించి ఛిన్నదేహుఁ
డశ్వసేనుఁడు శరణని యర్యమాత్మ
జుని సరసఁజేరె. సురపతి వనవినాశ
మునకు సుహృదుని వనితచావునకుఁగనలి ౧౭౩

కం॥ కుపితుఁడయి కులశముంగొని
సువర్వపతి యనికి వెడలఁ జూచి వెసఁబా ది
క్పతులతనిఁ గలయ యాదవ
పతినిఁ ఫల్గునునిదాఁకెఁ బ్రతికృతిరతుఁడై. ౧౭౪.

క॥ వివిధాయుధవర్షము యా
దవపతియు న్నరుఁడు నిలుపఁ దలయూఁచుచు సం
స్తవమొనరిచి చూచె ముని
ప్రవరుఁడు కలహాశనుండు భరితముదుండై. ౧౭౫.

కం॥ సురలను గెలిచినవానిని
శరచూర్ణిత దారుణాశ్మజాలుని సుతునిన్
నరుసన్ శరకుశలత మఱి
నరయన్ నిర్జరవరేణ్యుఁడాజిని నిలిచెన్. ౧౭౬.

చం॥ నిలిచి మహేంద్రదపర్వతము నిట్టనఁజీలిచి రత్నరశ్మిచం
చలరుచిచే నళీకసురచాపముఁ బోలుచునున్న శృంగమున్
గలఁచి సురేశుఁడా నరుని కాయముదాఁకఁగ నేయఁబూనెనన్
జలికె నుదంచితంబుగ నభం బమరేశునిఁ గూర్చి యివ్విధిన్. ౧౭౭

చం॥ సురపతి! యేనిచెల్మిఁగని సూనునినైనను జూడకీవు సం
గరమొనరింప జూసితివి కానఁగ నాసుహృదుండు లేడిటన్
దరలెఁగురుక్షితిన్గనఁగ దైవవశంబునఁ, బోరు మానుమా,
నరహరులన్ జయింపనగునా? నగుబాటగుఁగాక యేరికిన్. ౧౭౮.

కం॥ ఆమాటలువిని మఘవుం
డేమియు మారాడకేగె నింటికి నపుడా
దామోదర నరులూఁదిరి
యామోదముతోడ శంఖ మమితనదాప్తిన్. ౧౭౯.

చం॥ అటుల దివౌకసాధిపతి యాహవమున్విడి వీటికేగఁగా
బటుతర నీరదాకృతిని భాసిలు నాతనిసేన యంతయున్
చటులగతిన్ బలాయనము సంస్తవనీయ మటంచుఁబాఱె నం
తట శుచి తా యుగాంతకుఁడు నా వనమెల్లదహించెఁదృప్తిగన్. ౧౮౦.

ఉ॥ అత్తఱిఁ దక్షకాలయమునందున భీతిని దాఁగియున్న యా
యుత్తమదైత్యశిల్పి మయుఁడూపిరి కేలునఁబట్టి పాఱుచో
హత్తెఁ గృశానుఁడాతని రయంబున వెన్బడిఁ, శౌరి చక్రమా
యత్తముచేసెఁ, బ్రోవుమన నర్జునుఁడా మయుఁగాచె నార్తునిన్. ౧౮౧

చం॥ అభయమునంది యాదనుజుఁడర్జునువద్దను శౌరిఁ బోలె మై
త్రి, భయము వీడి యుండఁగని తృప్తుఁడనైతిని పో.వవచ్చెదన్
త్రిభువనపూజ్యులార! యిఁక దేహము తేజమునందె, మీకగున్
శుభములటంచు మందగతిశోభిల వెళ్లెఁ గృశానుఁడంతటన్. ౧౮౨

మ॥ నరుఁడంతన్ బురిఁజేరె శ్లాఘ్యతరమై నాకేశసంగ్రామ భీ
కరవార్తల్ యువతీజనంబులకు మార్గంబందునన్ దెల్పుచున్
సురయోధాసృగభిప్లుతాంచితమునై శోభావహంబౌ ధ్వజాం
బరమున్ గల్గు రథంబునెక్కి సరసన్ భక్తావనున్ గూడుచున్. ౧౮౩

ఆదిపర్వము సంపూర్ణము

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	పద్యం	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	9	12	చంచలస్మ్మపుణా	చంచలస్మ్మవుణా
5	26	24	వంకురిప	వంకురింప
7	[illegible]	23	చుడంఁగ	చుండఁగ
10	50	16	వసుధీశ!	వసుధేశ
,,	,,	,,	నీసుతుని	నీనిసువు
11	[illegible]	23	జారుతరఁబుగ	జారుతరంబుగ
12	59	9	దినదిమున	దినదినమున
21	102	17	వెలనెను	వెలసెను
56	94	8	ప్రహసంబుమాడిఁ	ప్రహదంబుమాడిఁగాని
61	123	13	బోలదె	బోలదే
[illegible]	33	23	లబ్ద	లబ్ధ
73	60	24	కలితంబగుమంత	కలితంబగుమంత్రో
77	49	4	సుకృతదశమున	సుకృతవశమున
84	91	8	చెల్వాలు	ఁజెల్వాలు
90	125	6	తెలార్చు	వెలార్చు
95	151	20	జనెనో	చనెనో
96	153	15	క్షుదితుఁడను	క్షుధితుఁడను
98	160	2	జనుతత్తెనిఁగరి	జనుతజ్జనిఁగబరి
100	174	21&22	[illegible]	[illegible]